

IN P. RAMI

DIALECTICAM
ANIMADVERSIONES

JOAN. PISCATORIS

ZARGENTINENSIS.

*Exemplis Sacr. literarum passim
illustrata.*

LONDINI

Ex officina Typographica Henrici

Bynnemani. ANNO. 1581.

*Cum serenissima Regia maje-
stati Privilegio,*

JOAN. PISCATORIS IN P.
RAMI DIALECTICAM
Epigramma.

*Rami perfecta est multis Dialectica: sed mi
Clara est exemplis, legitima est methodo.
Pleraq, qui netiam de finit distribuitq,
Exacte: quae sic singula confiteor.
Totum illud Perfecta nego: nam sunt quoque falsa,
Sunt confusa etiam, denique sunt mutila.
His errandatis, si non perfecta vocanda est:
At perfecta aequae nulla tamen dabitur.*

CLARISS. VIRI

JOAN. STURMII DE

PETRO RAMO

JUDICIUM.

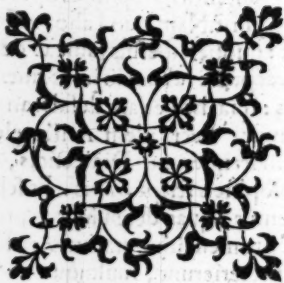

E P. Ramo si petis, ut petis ; quid sentiam : Virum bonum illum esse judico : & hominem bene literatum, & judicio expolito præditum : qui hac vita , ut vocant , Scholastica , & illius stipendio contentus, ampliores opes aut honores non requirit. Nam quod alios offendit , me non lædit : quoties liberius judicat de Aristotelicis præceptis : alium in iis ordinem & viam requirens : quædam etiam desiderans quæ deesse videntur . Fecit idem Aristoteles iis qui ante ipsum scripserunt : Dialecticis , Rhetoricis , Philosophicis scriptoribus . Et scholæ ipsæ in Academiis , quas defendunt reprehensores Rami : & ordinem immutarunt Aristotelicum , & multa præterierunt , multaque de suo addiderunt : & Rodolphus Agricola istud jus sibi etiam arrogavit : & non idem quod Aristoteles , sentit & tradit de locis inveniendi . Ipsi etiam Mathematici , quorum certę sunt semitæ :

I. PISC. ANIMAD.

tamen non iisdem insistant omnes, quibus
Euclides & Ptolemeus, vestigiis. Ego æquita-
tem & humanitatem in nostris judiciis quæ de
aliis facimus, desidero. Si idem semper
sentiendum & loquendum sit:
nihil novi invenire
liceat.

JOAN.

JOAN. PISCATORIS AD
OPT. INDOLIS MAGNAE-
QUE SPEI ADOLESCENTEM
PAUL. OLEVIANUM

Gasparis F. prae-
fatio.

LERIQUE adhuc philoso-
phia studiosi (charissime Pau-
le) praecleara quadam opinione
ac praepudicio, sicut de reliquis
Aristotelis libris, ita imprimis
de Organo ejus Logico imbuti
agere ferunt, Petrum Ramum
suis animadversionibus jampridem illud reprehen-
dere ausum, a plurimis quibus refertum est errori-
bus & nugis & trivis ipsum repurgasse. Contra non
desunt etiam qui nimio nova P. Rami Dia-
lectica amore abrepti, plus quam par est, illi tribuant,
nimiumque secum in ipsa acquiescant. Virique re-
prehensione digni sunt. nam philosophia studiosum
neque ita ignavum esse oportet, ut ad judicandum
aliorum inventa sui vires ingenii non adhibeat: ne-
que ita servili ingenio esse convenit, ut in ullius
magistri, siue veteris siue novi, verba juret: quin
potius libertatem judicandi, cum singulari veri-
tatis studio conjunctam, retinere atque usurpare
omnes debent. Ac ut de meipso nonnihil di-

coram : non quidem ulla jactantia, sed simpliciter
 veritatis attestanda gratia : equidem à puero in
 praeceptis Aristotelicis Sturmianarum partitionum
 nutritus, ipsam postea Aristotelis Organum,
 primum in patria, tum à M. Melchiore Specce-
 ro Theologo, tum à Leonhardo Hertelio, viroque
 sanè docto viro : deinde verò Tubinga à clariss.
 philosopho Iacobo Schegkio per quinquennium,
 maxima sui parte explicari audiui : privatim
 quoque tum illa quae audieram, tum reliqua
 quorum explanationem ex nullo praeceptore audire
 non contingerat (ea autem sunt Topica) adhibitis
 Schegkii commentariis, partim in lucem editis, in
 sextum scilicet & septimum librum, partim
 privatim ex dictantis ore conscriptis, in quinque
 priores, meditatus sum : atque ita totam meam a-
 dolescentiam, florentissimam nimirum, etatis
 partem & ad discendum accommodatissimam,
 post studium sacrarum literarum in Logicis & Ari-
 stotelis potissimum consumpsi. Et sanè neque
 temporis in istud studium impensi, neque laboris
 adhibiti me unquam pœnituit. Veruntamen per
 id tempus in tanta veritatis luce versatus non
 sum, quantam postea ex lectione ac meditatione
 Dialecticis P. Rami, per gratiam Dei sum adeptus,
 quorsum enim attinet, vel odi declinandi, vel
 modestia nescio cujus preposteræ affectu ad studio,
 ingrato silentio tegere atq. suppressere beneficium
 Dei? Primum igitur quum mihi Tubinga Argen-
 tinam reverso, amicus quidam Dialecticam P.

Rami legendā dedisset: perlegi illam unā cum Audomari Talei praelectionibus: & quanquam non omnino sine sinistro praedicio, quo Tubinga imbutus fueram, ac proinde adhibita singulari cautione, ista perlegissem: tamen ex illa lectione jam tum clarior veritatis lux affulgere mihi cepit. Contēpsi tamen illam, aut certe non satis colui: abreptus illo praedicio: itaque semel legisse contentus, plus temporis in disputationibus illis cognoscendis tunc non posui. postea verō quum Heidelbergae in Pedagogy oratio quadam Ciceronis explicanda mihi esset: egoque in illa explicatione usitatum scholarum morem quem à praeceptoribus meis didiceram, sequi cepissem: ibi tunc pater tuus, quum ut meus magistratus, docentem me audivisset: postea domi sua meam docendirationem improbare, meque ad analysin Rameam cohortari, Ejus igitur hortatus impulsus, ego Dialecticam Rami relegere, diligentiusque quam antea meditari: deniq; in resolvenda tua illa oratione, tum etiam Ciceronis Officiis, ad usum adhibere capi: ac tum primum natos & maturos studii mei Logici fructus percipere mihi visus sum. Quumque Dialectica Philippi, quam discipulis meis explicabam, indies minis mihi satisfaceret: pleraq; praesertim in libro ultimo qui de Locis argumentorum est, emendare melioraq; efficere studui. Quum verō de istiusmodi emendationis partim tadio, partim invidia apud patrē tuū quererer: et hac molelestia & me & discipulos sublevatu-

A 4

rus,

+ Melanthonij, cit. unde aliqui
Logici citantur Philippo - Rami.

rus, adhibita mea opera Dialecticam Rami, ubi opus videretur, reformare, melioremque aut certe utiliorem nostrisque scholis accommodatiorem efficere conatus est. Quanquam non nisi priorem artis patrem qua de Inventione seu locis argumentorum est, reformandam susceperamus: quod ea potissimum in Philippo emendationem desiderare, cetera vero partim tollerabilia, partim etiam laudabilia utiliaque viderentur. Et sane ille noster labor non parum postea me adjuvit, quum Sigene juniores Comites Nassovii, ceterisque illis adjuncti, in dialecticis instituendi mihi essent. Verum enimvero posteaquam illis in Geldriam cum patre profectis, scholaeque ad quam Sigene instituendam vocatus fueram, consilio in aliud tempus rejecto, huc Neostadium me contulisset: existimavi me operapretium facturum, si qua jam ante per biennium & eo amplius, in tota Rami Dialectica mihi minus satisfacere animadverteram, literis mandarem: illasque meas animadversiones, non quidem in nonum annum, ut ille poëta imperat: sed tamen ad aliquod tempus quod editioni tempestivum videretur, pressas: aliquando in lucem emitterem, & cum philosophia studiosis communicarem. Hasce igitur animadversiones jam ante annum ^{me} a conscriptis divulgare visum est hoc tempore, meis quidem rationibus non satis (ut arbitror) tempestivo: sed non privatorum commodorum, verum commodi publici rationem habendam duxi. Spero enim, hac qualis.

liacunque studiosis philosophia, qui candorem ad le-
 gendum attulerint, non nihil profutura. Ad te au-
 tem mi Paule, nominatim mittere volui: ut aliquas
 patri tuo gratias, tum pro aliis ipsis in me beneficiis
 is, tum pro communicata in hoc studii genere opera
 atque etiam ope (non pauca enim exempla ex ipsis
 volumine quodam Dialectico exerpsumus) referre:
 tibi que tanquam legitimo heredi, hanc patrimonii
 tui particulam, a patre tuo acceptam, restituerem.
 Et si enim fortasse meis animadversionibus non ad-
 modum eges: quum domesticum praeceptorem ha-
 beas patrem, in huius artis usu jam diu multumque
 versatū, & singulari ad pueros instituendos dexte-
 ritate praeditum: tamen quum ut in proverbio est:
 oculi plus videant quàm oculus: Velim, te meum o-
 culum ad oculum patris tui: hoc est, meae mentis ju-
 diciū ad iudiciū illius adungere: maximè quum
 illa minimum discrepare, plurimumque inter se cō-
 grueret atque consentire putem. Deum patrem lu-
 minum oro, ut mentem tuam non solū hac luce ra-
 tionis, verū inprimis luce illa divina sui spiritus
 quotidie magis magisque illustret: ut aliquando lu-
 cem veritatis tum philosophica, tum Christiana, is
 qui in ignorantia errorumq; tenebris constituti fue-
 rint, preferre, eosque ut utile Dei organon illustra-
 re atq; erudire possis. Amen. Ex Neapoli Casimiria-
 na, 4. Februar.

M. D. LXXX.

In

IN P. RAMI DIALECTICES

LIBRUM, QUI EST DE IN-
VENTIONE,

ANIMADVERSIONES JOAN.

Piscatoris Argentinensis.

CAP. I. *Quid Dialectica.*

DIALECTICA est ars bene dis-
ferendi: eodemque sensu Logi-
ca dicta est.

Dialectica Vocabula hæc, διαλεκτική & λο-
γική, sua natura adjectiva sunt: sed usurpan-
tur substantivè: eo quod brevitatis studio substantivum omitti-
tur: quod est δύναμις, vel επισήμη, vel τέχνη: ut plene dicatur:
δύναμις διαλεκτική, id est, differendi facultas: vel επισήμη διαλε-
κτική, differendi scientia: vel τέχνη διαλεκτική, differendi ars. Si-
militer δύναμις λογική, rationis facultas, &c. Cæterum διαλεκτική
dicta est παρά τὸ διαλέγεσθαι, id est, à colloquendo. quam esse na-
tivam huius verbi significationem: arguunt nomina inde ducta,
διαλογος colloquium, & διαλεκτος sermonis proprietas. Sic autem
appellata hæc ars videtur, quod Philosophi in collationibus &
congressibus suis studiosè ea uterentur. Quanquam διαλέγεσθαι nō
tam colloqui, quàm interloqui significat: unde in- dialogis inter-
loquutores nominantur, qui Græcis dicuntur οἱ διαλογόμενοι. Hæc
enim sermonis interruptionem seu interfectionem quæ in collo-
quiis fit, notat præpositio δια, quod ipsum etiam notari videtur
phrasi illa apud Terentium, Sermones cedere. In colloquiis enim
alter alterius sermonem interruptit & quasi cædit ac secat: sicut
contrà in oratione perpetua quum unus tantum loquitur, omnia
inter se coherent. Respondet Germanorum verbum *unterreden*: di-
cunt enim, *sich mit einander unterreden*: ut διαλεκτική Germanicè so-
net *unterred kunst*: sicut rectè Philippus tradidit. λογική verò di-
cta est παρά τὸν λόγον, id est, à ratione. Est enim ars ratiocinandi, id
est argumentandi, & omnino, ratione utendi. Sunt qui λογικήν in-
terpre-

terpretentur artem orationis: nam λόγος orationem quoque significat. Illi nomen hoc dialecticæ attributum existimant per synecdochē generis: idque καὶ ἐξῆχον, propter excellentiam. Cum enim etiam Grammatica & Rhetorica λογικά sint: quarum altera circa orationis puritatem, altera circa ornatum versatur: tamen in primis esse λογικὴν Dialecticam: ut quæ versetur circa orationis veritatem. Hæc sententia cum vulgari illa consentit, quæ Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam artes dicendi nominant. Sed dicendi ars, sola Rhetorica est: Grammatica verò loquendi & scribendi: Dialectica ratiocinandi, seu ratione utendi.

§[ars] Dialecticam esse artem, probant vulgò ex artis definitione quam tradit Lucianus his verbis, τέχνη ἐστὶ συνέμειξις καὶ ἀλλοφύων ἐγγεγραμμένων ἀπὸ τοῦ τιλὸς εὐχρηστοῦ τῶν ἐν βίῃ. id est, Ars est veluti corpus doctrinæ, constans præceptionibus exerceri solitis ad utilem aliquem in vita finem, hæc ars definitur, quatenus literis mandata est. Aristoteles verò artem definit, quatenus artificem perficit. τέχνη (inquit) ἐστὶν ἕξις ποιητικὴ μὲν λόγῳ ἀλλὰ θῆε, id est, ars est habitus faciendi cum ratione vera. Vbi etiam artis vocabulum ad opificum artes quæ mechanicæ appellantur, restringi videatur: illæ enim sunt ποιητικαὶ: tamen sciendum, πρακτικαὶ etiam esse artes: cuiusmodi sunt omnes artes quæ liberales dicuntur, quodlibet libero homine dignæ sint, & à liberis ferè exerceri solent. Cæterum ποίσις & πράξις, id est effectio & actio, ita differunt: quod illa opus aliquod post se relinquit, hæc nullū. Exempli gratia, ποίσις futoris relinquit post se calceum; πράξις Musici, nullū relinquit opus. Quum enim desit cantus, nihil inde remanet quod oculis subici atq; ostendi possit.

Bene discendi Adverbium Bene redundare videtur: ut quod contineatur artis vocabulo. Ars enim omnis, benè seu rectè faciendi agendive habitus est: ut modò ex Aristotele tradidimus. Discendi autem verbum hoc loco (sicut & apud Ciceronem passim) per metaphoram usurpatū, idem valet quod Docere. Sumpta metaphorā ab olitoribus, ut Varro admonet. Quemadmodum enim olitor diversas semina in diversas areas serit, atq; ita differit, id est hac illac serit: ita qui docet, diversas quaestiones diversis locis proponit & explicat, unamquamq; scilicet suo loco. Vnde intelligitur, discendi verbo non omnem Dialecticæ vim cōprehendi: sed unā tantū ejus particulā, videlicet methodum, notari. Methodi enim est, singula suis locis dicere: non autem diversa unum in locum confundere: ut nec olitor divisa semina in unam aream confundit: sed singula suis in areis serit. Et quanquam hæc propria est hujus verbi significatio: tamen ejus usum vix apud ullum auctorem reperias. Metaphorica autem illius significationis usus

tum apud alios auctores, tum inprimis apud Ciceronem frequentissimus est. Quod ipsum etiam evenit verbo Disputandi: quo tanquam synonymo creberrimè Cicero utitur. Disputare enim (si Varro credimus) propriè significat, diligenter vites putare. Quare Disputare pro Docere, metaphora à vinatore est. Quemadmodum enim vinitor vites putat, id est, superflua sarmenta ferro amputat: ita qui docet, is superflua, id est aliena & quæ ad rem non pertinent, amputare atque omittere debet: quæ una ex methodi legibus est. Unde perspicitur, nec disputandi verbum totam Dialecticæ vim complecti. Quæ quum sita sint, melior Philippi definitio videtur: quatenus Dialecticam artem docendi esse tradidit. nam adverbium quæ addit, Rectè, ordine & perspicuè, superflua videntur: quum ipso artis contineantur vocabulo: quemadmodum & paulò ante de adverbio Benè in definitione Rami, admonuimus. Diligenter tamen hæc cavendum, ne docendi verbum quod hic proprium est, arctius restringamus quàm natura ejus postulat: hoc est, ne concionatores tantum in templis, & professores, atque præceptoris in scholis docere putemus. Non ita est: sed docet, quæcunque alterum in cognitionem rei incognitæ ducit: sive is naturam rei declaret, sive demonstret sententiæ veritatem. hæc enim duo sunt docendi genera. Itaque docendi verbum etiam ad forum & curiam, denique ad quemcunque sermonem pertinet. Quo loco & illud notandum est, Dialecticam non solum esse artem docendi, sed discendi etiam, id est intelligendi & judicandi, quid & quo modo dicat is qui docet. Itaque hæc arte utimur in *ἀναλύσει* authorum: quando illorum scripta velut reteximus, ut & quid & quo modo dixerint, accuratius exactiusque intelligamus. Similiter si per te ipsum sine doctore rem quampiam discere, id est cognoscere atque intelligere velis: hæc arte tibi opus est. Quare hæc ars non solum tam latè patet, quàm latè patet hominum sermo: sed etiam quàm latè patet usus humanæ rationis. Unde non solum *διαλεκτική* appellata est, à sermone: verum etiam *λογική*, à ratione. Sermonis, docere est: rationis, discere. Quare Dialectica & docendi & discendi ars est.

CAP. 2. DE PARTIBUS DIALECTICÆ, de quæ argumenti generibus.

Dialecticæ partes duæ sunt, "Inventio & judicium. Inventio, est pars Dialecticæ de inveni-

inveniendis argumentis . Argumentum, est quod ad aliquid arguendum affectum est: quales sunt singule rationes, solę & "per se considerata. Argumentum, est "artificiale aut inartificiale: Artificiale, quod ex sese arguit: est autem, primum vel á primo ortum.

Primum, quod est sue originis: estque simplex aut comparatum. Simplex, quod simpliciter & "absolutę consideratur: Estque consentaneum aut dissentaneum. Consentaneũ, est "quod consentit cum re quam arguit: estque consentaneum absolutę aut modo quodam: absolutę, ut causa & effectum.

Partes duę] Patrio hæc Stoicorum fuit, auctore Cicerone in Topicis: Estque vera & legitima hujus artis partitio: quippe sumpta ex causis artem constituentibus, materia scilicet & forma. Materia enim Dialectices, argumenta sunt: nam ex his explicatio quæstionis constat. Forma, est argumentorum cum quæstione dispositio: quę facit ut explicatio quæstionis judicari atque intelligi possit, ac proinde nomen explanationis mereatur. Sed hanc partitionem nonnulli hodie reprehendunt: existimantes, iudicium nõ esse peculiarem Dialectices partem, sed commune totius artis adiunctum, per totam artem folum: quippe quod & in inventione iudicio opus sit, nimirum in delectu argumentorum. Verũ illi (quod pace eorum dixerim) non attendunt, quid Stoici vocabulo Iudicii intellexisse videantur: nempe argumentorum inventorum dispositionem seu collocationem ad bene iudicandum. Itaque iudicium pro dispositione dixerunt per metonymiam effectũ. Iudicium enim, id est, intelligentia explanationis, ex argumentorum dispositione nascitur. Hoc sensu Stoicos iudicii vocabulum in hac partitione usurpasse, ipsa *distictio* arguit: quæ inventioni iudicium opponunt. Quod si illos offendit iudicii vocabulum, utantur vocabulo dispositionis: dummodo veram hanc artis partitionẽ retineant. Sed afferunt iidem loco hujus partitionis, divisionem quandã hujus artis in duas species, Topicam scilicet & Apodicticam. Et hanc divisionem videntur sumere ex divisione enuntiationis sed propositionis quę extat apud Aristot. in principio Analyticorũ: ubi *ῥημάτων* dividit, in *διὰ τὸ ἀληθὲν* & *ἀποδεικτικῶν*. Topicam igitur faciunt

eide arte argumentandi ex contingentibus seu probabilibus: Apodictica vero, ex necessariis. Verum hæc divisio vitiosa videtur: quum sit una eademque ars argumentandi & ex contingentibus & ex necessariis, quin etiam eadem sunt utrobique argumentorum genera, seu iidem (ut vulgo appellant) loci. quippe sunt causæ tum contingentes, tum necessariæ: similiter effectus, subjecta, adjuncta. Nec verò si Aristoteles propositionem in dialecticam seu topicam & apodicticam divisit, continuò duæ species Dialectices, id est, artis differendi, hinc existunt. Duplex quidem hinc oritur syllogismus, Topicus & Apodicticus: sed ratione tantum materiæ duplex, non autem ratione formæ. Eadem enim utriusque syllogismi formulæ sunt, tribus figuris ab Aristotele comprehensæ. Declaremus rem simili. Aurifaber poculum nunc ex auro facit, nunc ex argento. num igitur quia materia poculi duplex est, ars etiam faciendi poculum erit duplex? Imò pari modo tractat aurifaber & aurum & argentum: fundendo scilicet, cudendo, scabendo, limando, poliendo. Sic futor calceum nunc facit ex corio taurino, nunc ex vitulino, alias ex hircinò aut caprino: num igitur pro varietate corii, ars faciendi calceum erit multiplex? Imò pariter tractat futor quodvis corium: sciendo scilicet, suendo, modulando extendendo. Sic etiam disputator argumenta seu probabilia seu necessaria pari ratione invenit ac disponit, ut quæstionem sibi propositam explicet. Retineamus igitur veterem illam Stoicorum partitionem in *ἐπισημνὴν* & *ἀπὸ σημνὴν*: quam & Cicero & post illum Philippus retinuit.

Inventio] Invenire, propriè est in rem quam quæsieris, venire id quod corporis est, rerumque corporearum: corporis enim motu, oculorumque aspectu, & quæ rigus & invenimus. Est igitur hic metaphora à corpore ad animum: nam inventio hic est argumentorum, id est, earum rerum quæ ad docendum requiruntur, excogitatio, quanquam hic inventionis nomine non ipsa illa excogitatio, sed ejus ars, per metonymiam effecti intelligitur. Traduntur enim hoc primo libro, argumentorum genera: quæ qui memoria tenet, quæstioneque proposita mentem ad singula refert, cogitando quænam in singulis illis generibus species ad quæstionem propositam pertinentes contineantur: is artem inveniendi quæ hic traditur, tenet & exercet: ut qui cogitat, quæ sint rei propositæ causæ, quæ effectus, quæ subjecta, quæ adjuncta, &c.

Judicium] Judici nomine intelligitur hic argumentorum inventio dispositio seu collocatio ad bene judicandum: per metonymiam effecti.

Est quod] Satis commoda videretur hæc argumenti ex conjuncto definitio: nisi author arguendi verbo novè uteretur. Arguere enim auctori significat non solum veritatem alicujus affirmationis aut negationis probare seu demonstrare: qui vulgaris hujus

verbi

verbi usus est: verum etiam rei cuiuspiam naturam declarare seu explicare absque ullo syllogismo. Etenim eadem omnino rationes sunt, quarum usus est & ad demonstrandum & ad declarandum: tamen tum argumentum proprie dicatur, quatenus adhibetur ad demonstrandum: sciendum est carachresin esse, quum natura rei argumento quopiam declarari dicitur. Quod ut melius intelligatur: sciendum est, argumenti usum esse duplicem: prout est duplex questio. Questio enim aut simplex est, aut conjuncta. Simplex, qua quaeritur de re simplici seu unica: ut ejus natura declaratur. Et ad hanc nec Ita, nec Non, responderi potest, ut, Quid est peccatum? Quotuplex est peccatum? Quae est causa peccati? qui effectus? &c. Conjuncta questio est, qua quaeritur de rerum duarum inter se conjunctione, id est, affirmatione vel negatione: ut illius conjunctionis veritas demonstretur. Et ad hanc responderi potest Ita vel Non, ut, Estne diabolus causa peccati? Ita. Estne Deus causa peccati? Non. Quum igitur duo sint questionis genera: duo etiam sint necesse est genera explanationis. Ea sunt, declaratio & demonstratio. Declaratio, est explicatio questionis simplicis: demonstratio, est explicatio questionis conjunctae. Jam rationes quae tum ad declarandum, tum ad demonstrandum, id est, omnino ad explicandum docendumve adhibentur, eadem sunt reipsa: sed ratione usus differunt. Quatenus enim adhibentur ad demonstrandum, nominantur argumenta, quo modo & Cicero argumentum definiivit, probabile inventum ad faciendam rei dubiae fidem, unde etiam argumentum Aristoteles *metaphysica*, id est, fides, per metonymiam effecti dicitur. Quatenus vero adhibentur argumenta ad declarandum, id est, explicandum questionem simplicem: jam non amplius argumenta (nisi *κατὰ χεῖρας*) nominari possunt: quum non arguant, id est, sententiae dubiae veritatem non demonstrant. Esse autem hanc genuinam argumenti significationem: verbum Argumentari & nomen Argumentum inde ducta, satis arguunt. Argumentari enim, est argumento demonstrare: & argumentatio, per argumentum demonstratio. Quod de duplici argumenti usu admonuimus, exemplo plenum faciemus. Primum argumenti genus quod ab auctore nostro traditur, causa est. Jam causae usus est tum in declaranda questione simplici, tum in demonstranda conjuncta. Declarationis exemplum extat Jacob. 1. 13. Nemo quum tentatur, dicat se a Deo tentari: nam Deus tentari malis non potest, nec quemquam tentat. Sed unusquisque tentatur, dum a propria cupiditate abstrahitur & inescatur: deinde cupiditas posteaquam concepit, parit peccatum. His verbis Jacobus causam peccati indicat: & hic questio simplex est, unde nascatur peccatum? Respondet Apostolus: Non a Deo: sed a cupiditate hominis. Demonstrationis exemplum est in illo Christi, quum ad Phariseos ait, Quomodo potestis bona loqui, quum mali sitis? His verbis argumentatur Dominus a causa: &

argumento causæ demonstrat, Phariseos bona loqui non posse, sed tantum mala. Malitia enim cordis, malorum sermonum causa & quasi fons est, sicut idem ait, Ex abundantia cordis os loquitur. Hic est questio conjuncta, An Pharisei possint bona loqui? Responsio, Non: argumentum á causa. Duplex hic argumenti usus bene notandus & diligenter distinguendus est: magnam enim lucem doctrinæ Inventionis affert: ubi singuli argumentorum loci exemplis utriusque usus, declarationis inquam & demonstrationis illustrandi sunt. Videtur hoc a paucis animadverti: quæ quidem ignorantia ex inopia vocabulorum nascitur. Quod si vocabula novare ac fingere auderemus: clarè rem proponeremus ad hunc modum, Dialectica, est ars docendi. Id quod ad dicendum proponitur, vocatur questio. Id quod ad docendum adhibetur, generali nomine vocari possit documentum. Jam documentum est duplex: sicut & questio. Questio enim aut simplex, aut conjuncta: sic documentum, aut declaramentum aut argumentum. Declaramentum, est documentum quod adhibetur ad explicandum questionem simplicem: Argumentum, est documentum quod adhibetur ad explicandum questionem conjunctam. Sed quoniam documenti vocabulum hic novatum est: declaramenti, omnino novum: (analogum tamen deliramenti) proximum est, si á vocabulis istis abhorremus, ut argumenti duplicem esse usum dicamus: quemadmodum explicatum est.

Per se considerate Hoc minus rectè dictum videtur. Argumenta enim per se & absolutè considerari non possunt: quum argumentum non possit esse aut intelligi sine eo quod arguitur, id est, argumento demonstratur vel etiam declaratur: ut causa non potest intelligi sine effectu, subjectum sine adjuncto, &c.

Artificiale aut inartific. Sumpta est hæc divisio ex Rhetoricis Aristotelis: sed vitiosa videtur propter posterioris membri falsitatem. Testimonium enim, quod in artificialis argumenti nomine intelligitur, non minus artificiale est, quàm cæterorum argumentorum quodlibet. Neque enim majoris artis est, cogitare quænam sit causa rei, aut effectus, aut subjectum, aut adjunctum, aut alia quæcunque ratio: quàm cogitare, quodnam testimonium extet ad sententiam propositam confirmandam. Et in arte inventionis tam de testimonio, quam de cæteris argumentis præcipitur. Comonodioribus vocabulis Cicero usus videtur, quum in Partitionibus oratoriis argumentum divisit in insitum & assumptum. Insitum argumentum est quod in ipsa questione quasi insitum est atque inheret, itaque etiam quum investigatur, ex questione eruendum est: quod fit, dum cogitatur, quænam sit subjecti vel prædicati questionis causa, qui effectus, &c. Assumptum argumentum est quod extrinsecus ad questionis alteram partem, nempe affirmationem aut negationem probandam seu confirmandam assumitur: cuius generis unicum est, testimonium.

Absolute consideratur) Nullum argumentum absolute considerari posse, pauló anté admonuimus. Sed simplex argumentum absolute considerari hic dicitur respectu comparati: quia simplex argumentum comparatur tantúm cum eo de quo est questio: comparatum autem etiam cum re alia extra questionem posita.

Quod consensus cum re quam arguit) Ita scilicet, ut altero affirmato, etiam alterum affirmandum sit: itemque utro negato, alterum quoque negandum: sive necessario, sive probabiliter. Hæc enim consequutio per istam consensionem intelligenda est.

CAP. 3. DE EFFICIENTE, PRO- creante & conservante.

Causa, est¹ cujus vi res est. Itaque primus hic locus, inventionis, fons est omnis scientiæ: sciri-que demum creditur, cujus causa teneatur: ut merito dicatur à Poëta:

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Causa, est² efficiens & materia, aut forma & finis. Efficiens, est causa³ a qua res est: cujus et si vera genera nulla nobis appareant, ubertas tamen permagna modis quibusdam distinguitur: Primó quód⁴ procreet aut tueatur. Ovid,
1. de Remedio:

Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte,

Fac monitis fugias otia prima meis:

Hæc ut ames, faciunt: hæc qua fecere, timentur:

Hæc sunt jucundi causa cibi que mali.

Otia si tollas, periere cupidinis arcus:

Contempta que jacent & sine luce faces.

Sic pater & mater procreant: nutrix tuetur.

4. Aeneid.

Nô tibi diva parens generis, nec Dardanus author,

Perfide: sed duris genuit te cantibus horrens

Cauca-

Caucasus Hyrcanæq; admorunt ubera tigris.

Sic Romulus conditor Romanę urbis: Reges deinde Reliqui, Consules, Imperatores, tutores & conservatores fuere.

Cujus vires est] videtur dicendum, Fit vel est. Sunt enim causę (ut Aristoteles tradidit) alię *τὴν οὐσίαν*, id est essentia: ut materia & forma: alię *τὴν γένεσιν*, id est, generationis: ut efficiens & finis. Finis enim efficientem ad generandum movet atque impellit: Efficiens formam ex materia educit, aut in materiam introducit. Opus effectum, ex materia & forma constat. Itaque materia & forma non solum causę *οὐσίας*, verum etiam *γένεσεως* sunt: Et respectu *οὐσίæ* potius partes, quàm causę sunt. Integra enim rei essentia ex materia & forma tanquam partibus constat. *Efficiens & materia, aut &c.*] Author singulari studio *στυλοποιῶν* consecutus est, pulcherrimam certę & fortassis unicam legitimam dividendi rationem: verum hic, ut & aliis nonnullis locis, vocabulorum inopia labefactat. Efficientem tamen & materiam tanquam sub uno genere anonymo comprehensas causas conjunxit, itemque formam & finem. Mihi hæc quatuor causarum genera aliter digerenda videntur, nempe ad hunc modum: Causa est aut externa, aut interna. Externa, quę extra effectum manet: ut efficiens & finis. Interna, quę effectum ingreditur: ut materia & forma. *A qua res est*] Pro Est, malim dicere Fit, propter rationem paulo antę expositam.

Procreet aut tuetur] Divisio hæc augenda videtur ad hunc modum. Efficiens, est aut generans aut corrumpens. Generans, est quę facit ut res sit. Et est vel procreans vel conservans. Procreans, est quę facit ut res quę antea non erat, postea sit. Sic Deus creavit mundum: Noë extruxit arcam. Conservans, est quę facit ut res quę jam est, porro sit. Sic Deus mundum conservat: sic conservavit Noachum in diluvio. Corrumpens, est quę facit ut res quę antea erat, postea non sit. Estque vel abolens, vel labefactans. Abolens, est quę facit ut res quę jam est, postea omnino nō sit. ut Deus diluvio delevit omnia animalia terrestria quę erant extra arcam. Labefactans, est quę facit ut res quę jam est, postea aliquo modo non sit, id est, facit ut aliquam perfectionis partem amittat. ut diabolus per peccatum labefactavit naturam hominis: per peccatum enim homo amisit imaginem Dei ad quam erat conditus. Sic morbus labefactat vitam animalis sic mutilatio aut truncatio membri, labefactat corpus animalis: sic omissio fractionis panis, labefactat ritum cęnę Domini.

CAP. 4. DE EFFICIENTE

sola & cum aliis.

Secundó caussa efficiens sola efficit, aut cum aliis : Earumque omnium sæpe alia principalis, alia adjuvans & ministra. 9. Aeneid. Nisus advocat ab Euryalo in se factæ cædis & culpam & poenam: quia solus author fuerit:

*Me me: adsum, qui feci: in me convertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iste nec ausus
Nec potuit.--*

Solitaria caussa cum plerisque & principalibus & sociis, pro Marcello variè adhibetur. Nā bellicas laudes (ait Orator) solent quidam extenuare verbis, easq; detrahere ducibus & communicare cum multis, ne propriæ sint imperatorum: & certè in armis, militum virtus, locorum opportunitas, sociorum auxilia, classès, commeatus multum juvant: maximam veró partem, quasi suo jure fortuna sibi vendicat, & quicquid est prosperè gestum, id penè omne ducit suum. At veró hujus gloriæ, Cæsar, quam es pauló antè adeptus, socium habes neminem: totum hoc, quantumcunque est (quod certè maximum est) totum (inquam) est tuum. Nihil tibi ex ista laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit: quintiam illa ipsa rerum humanarum domina fortuna in istius se societatem gloriæ non offert: tibi cedit, tuam esse totam ac propriam fatetur.

Instru-

Instrumenta etiam in causis adjuvantibus cōnumerantur: quo argumento impius Epicureus disputat, mundum nunquam esse factum. 1. de Nat. " Quibus enim (ait) oculis animi intueri potuit vester Plato fabricam illam tanti operis, qua construi á Deo atque ædificari mundum facit? Quæ molitio? quæ ferramenta? qui vctes? quæ machinæ? qui ministri tanti operis fuerunt?

Sola efficit, aut cum aliis] Divisio hæc sic proponenda videtur. Efficiens, est aut solitaria aut socia. Solitaria, quæ sola rem efficit: ut, Deus solus mundum condidit, Christus solus nos redemit. Socia efficiens est, quæ non sola, sed unâ cum aliis rem efficit. Socia, est aut principalis aut instrumentalis. Principalis, quæ instrumentalem in efficiendo regit & gubernat, ut, faber est causa principalis quæ efficit gladiū: Spiritus sanctus est causa principalis quæ efficit in homine fidē in Christū. Instrumentalis, est qua principalis utitur ad rem efficiendā. Et est vel otiosa seu quiescens, vel adjuvans seu ministra. Otiosa est, quæ in efficiendo seipsam non movet, sed tantū movetur á principali. Sic serra secat lignum, malleus cudit ferrum: & omnino omnia artificum aliaque instrumenta inanimata suum quæque opus efficiunt ita, ut sese ipsa non moveant: sed ab artificibus, aliisve moveantur. Adjuvans seu ministra est, quæ ita á principali movetur, ut interim etiam ipsa seipsam moveat. Huius generis sunt instrumenta animata: ut animalia bruta quorum usus est ad opus faciendum, itemque homines. Sic bos arat, equus trahit aut vehit: sic Deus ministerio hominum utitur ad fidem in electis gignendam. Hinc Paulus 1. Corinth. 3. 5. Quis igitur (inquit) Paulus est? quis Apollos? nisi ministri per quos credidistis: & ut cuique Dominus dedit. Et ibidem versu 9. Etenim Dei sumus *omnes*, id est, cooperarii seu administri. Cæterum instrumenta etiam alio modo distinguī possunt. Aut enim ejusmodi sunt, ut sine iis efficiens principale effectum producere non possit: ut sine malleo gladium efficere non potest faber: aut talia sunt, ut efficiens principale sine ipsis rem efficere possit, si vellet. Sic Deus sine verbi & sacramentorum ministerio fidem nobis donare & augere posset: sed non vult. *Quibus enim (ait) oculis*] Hoc primum exemplum argumentationis seu demonstrationis est quod in hoc libro proponitur: nam superiora omnia pertinent ad usum declarationis.

rationis. De quo duplici argumentorum usu supra diximus. Pro-
cedit autem proposita argumentatio à negatione causæ ad nega-
tionem effecti, hoc modo : Deo nulla fuerunt instrumenta ad mundum
condendum : Ergo mundus à Deo non est conditus. Quæ conclu-
sio falsa ex falsitate propositionis omisæ nascitur, nempe, Cui-
cunque instrumenta desunt, id rem efficere non potest. Deus enim
efficere sine ullis instrumentis potest, quæcunque vult. Quo loco
nonnihil de argumentandi regulis quas author noster infra axio-
mata appellabit, dicendum videtur. Philippus regulas consequen-
tiarum vocat : Aristoteles *τετραχιδ* id est, locos. Fijusmodi regulæ seu
axiomata à nostro autore in aliquibus tantum argumentorum
generibus seu locis traduntur : verum ad doctrinæ atque instituti-
onis constantiam pertinet, ut aut in singulis tradantur, aut in nul-
lis prorsus. Neque enim major ratio est, cur in his tradenda sint,
quàm in illis : quum omnia æquæ argumenta sint. Etsi autem axi-
omata quædam seu regulæ argumentandi ad consequentiam enthymematum
confirmandam percommoda videantur : tamen com-
pendiosior ac certior consequentiæ confirmandæ ratio est, si pro-
positio in enthymemate omisæ suppleatur, atque ita syllogismus
integretur. Syllogismi enim, verè ac infallibiles sunt consequenti-
arum regulæ. Rem exemplo illustremus. Enthymema sit, Quicun-
que in Christum crediderit, salvus erit : quare & ego salvus ero.
Petis rationem consequentiæ ? Dico hanc esse, Quia ego in Chri-
stum credo. Vides, consequentiæ rationem in syllogismo esse posi-
tam : adde enim hanc sententiam enthymemati, & habebis syllo-
gismum integrum, ad hunc modum : Quicunque in Christum cre-
dit, salvus erit : Atque ego in Christum credo : Quare ego salvus
ero. Atque hæc una est consequentiæ confirmandæ ratio : altera est
per axioma : ut hic per locum generis hunc, Quæcunque de gene-
re affirmantur, eadem necesse est affirmari de qualibet ejus gene-
ris specie. Hoc axioma ad enthymema propositum sic accommo-
do : Fidelis, est genus singulorum fidelium. Ergo quæcunque de fi-
deli affirmantur, nempe simpliciter, id est generaliter : ea etiam de
singulis fidelibus affirmari necesse est : ut de me, te, &c. De fideli
autem affirmatur æterna salus : Ergo etiam de me, te & singulis
fidelibus. Vides, hanc posteriorem consequentiæ confirmandæ
rationem per ambages eo ducere, quò prior uno veluti passu du-
cebat.

CAP. 5. DE EFFICIENTE

per se & per accidens.

Tertiò, causa efficiens, per se efficit, aut per
acci-

accidens: Per se, quæ sua facultate efficit: ut quæ natura vel consilio faciunt. Ventorum naturalis efficientia est. i. Aeneid.

*Incubuerè mari, totumq; à sedibus imis
Unà Eurûsq; Notûsq; ruunt, creberq; procellis
Africus: & vastos tollunt ad littora fluctus.*

Consilii exemplum est illa Ciceronis de se confessio. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam magna ex parte, nulla vi coactus, iudicio meo, ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te.

Per accidens efficit causâ, quæ externa facultate efficit: ut in his quæ fiunt necessitate vel fortuna: necessitate, cum efficiens vi cogitur ad affectum, qualis est Pompejanorum excusatio. At mihi quidem (ait Orator) si proprium & verum nomen nostri mali quæratur, fatalis quædam calamitas incidisse videtur, & improvidas hominum mentes occupavisse: ut nemo mirari debeat humana consilia, divina necessitate esse superata.

"Fortuna est causâ per accidens, quando præter efficientis scopum aliquid accidit. Sic casu fortuito (ait Tullius 3. de Nat. Deorum) Phæro Jæsoni profuit hostis, qui gladio vomicam ejus aperuit: quam sanare medici non poterant. In hoc genere causarum imprudentia connumerari solet. Ovid. 2. Trist.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?

Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

*Inscius Actæ vidit sine veste Dianam:
Præda suis canibus nec minus ille fuit.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam, læso numine, casus habet.*

Hinc sumitur deprecatio: qualis est pro Ligario: Ignosce pater; erravit: lapsus est: non putavit: si unquam posthac. Et paulo post. Erravimere feci: pœnitet: ad clementiam tuam confugio: delicti veniam peto: ut ignoscas oro. Fortunæ autem nomen ignoratio caussarum confinxit: cum enim aliquid præter consilium spemque contigerit, fortuna vulgo dicitur: nec inscite Iuvenalis,

*Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus, fortuna, deam, caloque locamus.*

Fortuna Fortunam fluxerunt Ethnici deam gubernatricem seu moderatricem rerum humanarum, quæ bona & mala in singulos homines distribuat. Cumque viderent, sæpe malis esse bonæ, & bonis malæ: plurimis eam convitiis prosciderunt, appellantes eam, brutam, iniquam, &c. quæ totidem in Deum verum blasphemia fuerunt. Cum enim omnia regantur voluntate ac providentia Dei: diabolus convitia illa sub nomine Fortunæ in Deum verum expuit. Itaque à Fortunæ vocabulo, tanquam Ethnicorum proprio, Christianos homines abstinere decet: quæque illi fortuito casu evenisse dixerunt, per providentiam Dei facta esse dicere. Germanica phrasis qua dicimus, aliquid factum esse *ongeser*: si vim vocabuli spectes, nihil impietatis continet. Idem enim valet ac si dicas, Sine periclitatione: id est, ita ut non feceris periculum ejus rei efficiendæ quæ tibi evenit.

CAP. 6. DE MATERIA.

"Materia, est caussa ex qua res est. Hoc argumento ficto, apud Ovid. 2. Metam. Solis domus auro, pyropo, ebore, argento componitur.

"Regia

*"Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammæq; imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat:
Argenti bifores radiabant lumine valvæ.*

Cæsar 1. bel. civil. Imperat militibus Cæsar, ut naves faciant, cujus generis cum superioribus annis usus Britannię docuerat: carinæ primū ac statumina ex levi materia fiebant: reliquum corpus navium viminibus contextum, coriis integebatur.

Materia] Materiam Latini propriè appellant ligna è quibus ædificantur naves, ædes, &c. quomodo & ὕλη significat Græcè sylvam. Itaque hic per synecdochen speciei accipitur, pro quolibet ex quo aliud fit, non solum corporeo & sensili, sed etiam incorporeo atq; intellectuili. Sic syllogismi materia enuntiationes sunt, sive necessariae, sive probabiles. *Ex qua*] Materiam vulgo triplicem faciunt, Ex qua, In qua, & Circa quam. Materia ex qua, dicitur ea quæ hic definitur. Materia in qua nihil aliud est quàm subiectum: nam in subiecto adjuncta inhaerent atq; insunt: ut in mente scientia aut ignorantia: in voluntate virtus aut vitium: in corpore animalis, sanitas aut morbus, robur aut imbecillitas, pulchritudo aut deformitas. Materia circa quam, nihil aliud est quàm quod alias vocatur objectum: Objectum enim dicitur res circa quam mens vel sensus versatur atque occupatur cognoscendo seu percipiendo: nempe circa notiones mens: circa qualitates passibiles, sensus: ut circa colores visus, circa sonos auditus, &c. Sed præstat singula hæc suis distinctè appellare vocabulis: primū scilicet materiam, alterum subiectum, tertium objectum. *Regia Solis*] Vtrumque exemplum quod hic proponitur, ad usum declarationis pertinet. Cujus generis sunt & hæc in sacris literis. Genes. 1. describitur materia ex qua Deus creavit mundum, videlicet abyssus aquarum, quam Ovidius chaos vocat. Genes. 2. indicatur materia ex qua Deus fecit primum hominem, videlicet pulvis terræ: item materia ex qua ædificavit illi uxorem, videlicet una de costis illius. Gen. 6. indicatur materia ex qua Noë fabricavit arcam, videlicet ligna Gopher: quæ cedri species putatur, cariem non sentiens. Sic in historia sacra describitur materia ex qua Moses tabernaculum, item materia ex qua Salomon templum ædificavit. Atq; hæc ad usum declarationis pertinent: jam demonstrationis seu argu-

mentationis exempla sunt ista: Gen. 18. ex argumento ꝑ materia materiam humiliandi sui sumit Abraham, ubi Deum sic affatur, En obsecro induxi animum ut loquerer cum domino meo, qui pulvis sum & cinis. quasi dicat, Conito ex pulvere & cinere, vili scilicet materia: Ergo vilis & abjectus sum, ac proinde indignus qui loquar cum Deo. Hujus generis est & illud Iob. 4. Nunquid homo, Dei comparatione justificabitur? aut factore suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut à tineis? &c. Argumentum est à materia, illustratum comparatione minoris, corpus enim hominis, similitudine domus luteæ notat: quæ nimirum vilis & contempta est. quasi dicat, Homo constat ex luto: ergo est creatura vilis & abjecta: & per consequens non potest consistere coram maiestate divina, sed ab ea necessario consumetur: idque eò magis quòd etiam angeli coram maiestate divina consistere nequeunt: quorum tamen natura est nobilior.

CAP. 7. DE FORMA.

Causæ primum genus ejusmodi est, in efficiente & materia: secundum sequitur, in forma & sine. "Forma, est causa," per quam res est id quod est: ideoque hinc à ceteris rebus distinguitur: & forma simul cum re ipsa ingeneratur. Anima rationalis, est forma hominis: quia per eam homo est homo, & distinguitur à ceteris omnibus naturis. Geometricarum figurarum, in triangulis, quadrangulis sua forma est: Physicarum rerum, cœli, terræ, arborum, piscium sua forma est. unde præcipua rerum ut naturâ est, sic erit explicatio, si possit inveniri: ut in artificiosis rebus facilius occurret. Cæsar. 7. Muri autem omnes Gallici hac ferè forma sunt: trabes directæ perpetuæ in longitudinem, paribus intervallis distantes inter se binos pedes, in solo collocantur: hæ revinciuntur introrsus & mul-

multo aggere vestiuntur. ea autē, quę diximus, intervalla grandibus in fronte saxis effarciuntur. His collocatis & coagmentatis alius insuper ordo adjicitur, ut idem illud intervallum servetur, neque inter se contingant trabes, sed paribus intermissis spatiis, singulę singulis saxis interjectis arctē contineantur: sic deinceps omne opus contextitur, dum iusta muri altitudo expleatur: hoc cum in speciem varietatemque opus deforme nō est, alternis trabibus ac saxis, quę rectis lineis suos ordines servant: tum ad utilitatem & defensionem urbium summam habet opportunitatem: quod & ab incendio lapidis, & ab ariete materia defendit: quę perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus revincta neque perrumpi, neque distrahi potest. Sic forma Virgiliani portus explicatur Aeneid. I.

Est in secessu longo locus: insula portum

Efficit objecta laterum, quibus omnis ab alto

Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.

Hinc atque hinc vasta rupes geminiq; minantur

In cælum scopuli, quorum sub vertice latet

Aequora tuta silent: tum sylvis scena corniscis

Desuper, horrentiq; atrum nemus imminet umbra:

Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum.

Intus aquę dulces, urvoque sedilia saxo,

Nympharum domus: hic fessas non vincula naves

Vlla tenent: unco non alligat ancora morsis.

Forma] Forma proprię corporis est: & aliās figura, item species
nomina-

nominaur. Græcè *μορφή*, *ἔμφαντος* : Germanicè *die gestalt*. Quia autem formæ corporum maximè artificialium, eis suum esse dant : ita ut ejusdem materiæ corpora formis inter se essentialiter distinguantur : factum hinc est ut Dialectici per synecdochen speciei, formam appellarint omne id quod rei cuiuslibet suum esse dat, quoque res à cæteris rebus essentialiter distinguitur. Est autem duplex forma : alia substantialis, accidentalis alia : utraque tamen essentialis, id est, essentialiter rem à rebus cognatis, adeoque cæteris rebus omnibus distinguens. Substantialis forma est, per quam unaquæque substantia naturalis est id quod est : ut anima rationalis est forma hominis : nam per hanc homo est homo. Accidentalis forma nihil aliud est quam ipsa figura corporis : sive à natura ei insit, ut figura corporis humani, arboris : sive ab arte sit educta, ut figura gladii, domus, navis, &c. Corpus hominis & corpus quadrupedis, ratione materiæ cognata sunt : utrumque enim ex carne, ossibus, nervis, &c. constat : sed forma seu figura multum inter se differunt : & ex figura sua unumquodque agnoscitur. Sic gladii & olla etiam si fortasse materia non differant : ut si utrumque ex ferro sit : forma tamen seu figura differunt plurimum : & a figura habet ferrum, quod vel gladius vel olla vel etiam aliud instrumentum est & nominatur. Cæterum quod ad substantiales rerum naturalium formas attinet : perdifficilis homini, vel potius impossibilis earum est cognitio : si unicam ipsius hominis formam exceperis. Communi quidem ratione & definitione intelligimus, esse rerum formas : at quid singularis & unaquæque forma sit, ut leonis, equi, arboris, ab hominibus ignoratur. Omnino enim facendum nobis est : substantias non sua specie cognosci à nobis : sed per earum accidentia, id quod totidem verbis fateatur philosophus acutissimus Julius Cæsar Scaliger : de Subtilit. ad Cardan. exercit. 307 sectione 21. Et pulchrè admodum, Sicut vulpes, ait, elusa à ciconia, lambimus vitreum vas : pulcem haud attingimus. *Per quam res est?* Vulgo idem dicitur his verbis, Quæ dat esse rei.

CAP. 8. DE FINE.

* Finis est causa, cujus gratiâ res est. Physicis rebus finis homo propositus est : homini Deus. Omnium artium est aliquod summum bonum & finis extremus : ut Grammaticæ, bene loqui : Rhetoricæ, bene dicere : Logicæ, bene disserere. Iuno 1. Aeneid. connubii finem assumit, cum

cūm Aeolo Deiopejam pollicetur, solatii scilicet prolisque gratia:

*Sunt mihi bis septem praestanti corpore Nymphae,
Quarum (qua forma pulcherrima) Deiopejam
Connubio jungam stabili, propriamque discabo,
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.*

In defensione Ligarii Cicero Tiberonem accusatorem urget, cūm armorum contra Cæsarem susceptorum finem premit. Et certè (ait) contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim Tiberio tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

Finis] Finis nominatur hoc causæ genus per synecdochen generis: intelligitur enim propriè finis actionis, id est, ea res in qua actio finitur ac desinit: seu quam adeptum agens, agere desinit, id est, agendi finem facit. Nonnulli vocant scopum, metaphora sumpta à jaculantibus. Quemadmodum enim illi scopum intuentur, & ad illum sagittas dirigunt: ita qui consilio & ratione agunt, certum quasi scopum propositum sibi habent quò in agendo respiciunt, & ad quem actiones suas referunt. Porro divisio finis est hæc: Finis vel summus vel subordinatus est. Summus finis est, quem efficiens propter ipsummet desiderat: ut finis hominis voluptarii est, frui voluptatibus: finis avari est, possidere magnas divitias: finis hominis pii est, glorificare Deum. Finis summus est aut vniversalis aut specialis. Vniversalis est ad quem omnes omnino totius vniversi res tendunt: is est gloria Dei, juxta dictum Salomonis Proverb. 4. Omnia condidit Dominus propter suam gloriam: etiam impium ad diem malum. Ad hunc finem hortatur & Paulus 1. Cor. 10. Omnia ad gloriam Dei facite. Specialis finis summus est, ad quem vnaquæque res in suo genere tendit: ut ædificantis finis est domus, belli finis victoria. Hæc in suo genere Summa sunt (ait Rodolphus) neque etiam ædificat amplius ille, neque

que hic bellum gerit: ubi domum fuerint atque victoriam consequuti. Sic sacrae eucharistiae finis specialis summus est annuntiatio mortis Christi, seu publica & solemnis glorificatio Christi redemptoris. Jam subordinatus finis est, quam efficere non propter ipsummet, sed propter summum finem expetit. Sic dicimus litteras ut consequamur doctrinam, sed doctrinam expetimus propter aliud: alii quidem propter nominis sui gloriam ac laudem, alii propter divitias, alii ut sua doctrina gloriam Dei illustrent & ecclesiae Christi profint. Axioma finis, id est, regula a fine argumentandi, traditur ab Aristotele lib. 3. Topic. cap. 1. his verbis: τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἰτιασάμενοι δὲ οὐκ εἴμεν. id est, Finis videtur magis expeditus esse quam ea quae ad finem tendunt ac destinata sunt. Sic Marc 2. 27. ait Christus: Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum: ut ostendat, hominem esse meliorem sabbatho: ac proinde discipulos recte fecisse, quod majorem habuerint rationem vitae suae, quam sabbathi. Syllogismus: Finis est melior destinatis: Homo est finis sabbathi: nam propter hominem sabbathum factum, et homini destinatum est. Ergo homo melior est sabbatho: & per consequens major habenda est hominis ratio quam sabbathi. Aliud axioma: Qui vult finem, vult etiam destinata. Jam assumo: Atqui Christus vult nos celebrare sacramentum in memoriam mortis suae. Concludo: Ergo vult nos in sacra cena celebranda frangere panem, fractionem enim panis ipsemet destinavit ad mortem suam representandam.

CAP. 9. DE EFFECTIS.

"Effectum est quod" e causis existit, sive igitur gignatur: sive corrumpatur: sive modo quolibet moveatur quidlibet: hic motus & res motu facta effectum dicitur. Hujus loci sunt "laudes & vituperationes, quarum pleni sunt libri sacri & profani. Aeneid. 6. facta variorum populorum comparantur ad nominis. Romani laudem:

Excudent alii spirantia mollis aera:

Credo equidem ducent vivos de marmore vultus,

Orabunt caussas melius, caelique meatus

Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Tu regere imperio populos Romane memento:

*Ha tibi erunt artes, pacique imponere morem
Parcere subjectis, & debellare superbos.*

Huc dicta scriptaq; referenda sunt. Pericles & Hortensius bene dicendi laude celebrantur: eodemque argumento Demosthenes & Cicero etiam bene scribendi. Ad hunc locum referuntur consilia & deliberationes, etiam si omnino ad exitum perductæ non fuerint. Parmenio & Philotas morte mulctati sunt, quia conjurationis in Alexandrum essent suspecti: ut Curtius & Arrianus meminerunt. De Lentulo & Cethego aliisque Catilinæ popularibus, Romani Senatus judicio supplicium sumptum est. Sunt etiam effecta virtutum & vitiorum. Horatius hoc modo ebrietatis effecta describit.

*Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas, in praelia trudit inermem,
Solicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?*

Effectum] Effectum hic per synecdochen speciei intelligitur quodlibet causarum: sic enim propriè appellatur ab Aristotele *aitialis*. Porro ut causa, sic & causatum quadruplex est: Effectum scilicet propriè dictum, Materiatur, Formatum & Destinatum. Præcipuus tamen usus est effecti propriè dicti. Exemplum est sacris literis. Rom. 1. ait Paulus, invisibilia Dei, videlicet æternæ ejus tum potentiam tum divinitatem cognosci atque intelligi posse ex rebus ab ipso creatis. Matth. 7. ait Christus: Cavete vobis à pseudoprophetis: qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus eorum agnosceitis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus malos, &c. Galat. 5. recenset Paulus præcipua aliquot effecta cernis, itemque fructus spiritus.

E causis] Malim, Vi causarum, nam propriè loquendo ex efficien-
te & tunc non existit effectum, sed ex materia & forma. *Laudes &*
vitup] Quippe quæ factorum sunt: illæ quidem honestorum, hæ
verò turpium. *Dicta scriptaque*] Sunt enim effecta loquentium
& scribentium.

CAP. IO. DE SUBJECTO.

Argumentum modo quodam consenta-
neum succedit, ut subjectum & adjunctum.
Subjectum, est cui aliquid adjungitur. "Anima,
est subjectum scientiæ, ignorantæ, virtutis, vi-
tutis: quia hæc præter essentiam accedunt: cor-
pus, sanitatis, morbi: roboris, infirmitatis: pul-
chritudinis, deformitatis. "Homo, subjectum
est divitiarum, paupertatis: honoris, infamiæ:
vestitus, comitatus. "Locus, est subjectum rei
locatæ. Sic Philosophi divinis entibus, licet par-
te & magnitudine carentibus, attribunt lo-
cum. Sic Geometræ locum locique differenti-
as in rebus Geometricis: Sic Physici multo eti-
am deligentiùs in rebus physicis considerant:
in mundo, in elementis simplicibus, in rebus
compositis. Sic Virgilius in Georgicis suum
quemque propositis rebus locum deligendum
admonet: ut segetibus, arboribus, vitibus, pa-
scuis:

*At prius ignotum ferro quàm scindimus aquor,
Ventos & varium cæli pradicere morem
Cura sit, ac patrios cultusque habitusque locorum:
Et quid quæq; ferat regio, & quid quæque recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ:
Arborei fortis alibi, atque injussa virescunt
Gramina, ---*

"Sen-

"Sensilia sensuum, & res virtutibus ac vitiis propositæ, subiecta vitiorum & virtutum hoc modo nominantur. Color est subiectum visus, sonus subiectum auditus: quia hi sensus, in his sensilibus occupantur & exercentur. Virtutes & vitia declarantur in Ethicis hoc argumento: temperantia & intemperantia voluptate, magnanimitas & ignavia periculo, liberalitas & avaritia divitiis." Sic res numerabilis, Arithmetice: mensurabilis (ut ita dicam) Geometrie subijcitur. "Ejusmodi subiecto Cicero 2. Agra. disputat, inter Campanos nullam contentionem esse, quia nullus sit honor. "Non gloriæ cupiditate (ait) efferebantur, propterea quod ubi honos publicè non est, ibi cupiditas gloriæ esse non potest: non cōtentione nec ambitione discordes: nihil enim supererat, de quo certarent: nihil quod contrā peterent: nihil ubi diffiderent. Eodem argumento à Propertio dictum est.

Navita de ventis, de tauris narrat arator:

Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Anima est subiectum Notandum, exempla subiectorum quæ hic multa commemorantur, non omnia est unius ejusdemque generis. nam certè alio modo anima subiectum est scientiæ, & alio modo homo subiectum est divitiarum, & rursum alio modo color subiectum est visus. Itaque ut ista distinguantur, notanda est subiecti divisio. Subiectum igitur aut recipit rem adjunctam, aut eam occupat & afficit. quæ docendi gratia appellentur subiectam recipiens aut occupans. Subiectum recipiens, rursum duplex est: recipit enim rem adjunctam vel in se, vel ad se. Subiectum occupans est, in quo res adjuncta (videlicet homo aut aliud animal) occupatur atque exercetur sentiendo, appetendo, cognoscendo, loquendo, scribendo: atque hoc propriè in scholis vocatur Ob-

C

jectum,

jectum. Nunc ad hanc divisionem accommodemus exempla quæ ab autore sunt propolita. *Animæ* Exemplum primi generis, id est, subiecti recipientis in se. Huiusmodi Aristoteles appellare solet *ἐν αὐτῷ*, & investigare τὸ πρῶτον ἐν αὐτῷ, subiectum primum, id est, proximum & proprium: atque sic scientiæ & ignorantiz *ἐν αὐτῷ* est mens: virtutis & viti, appetitus: commune autem illorum omnium subiectum, est anima. *Homo* Exemplum secundum generis, id est subiecti recipientis ad se. *Locus* Rursus exemplum primi generis: Locus enim rem locatam in se seu intra se & in suum quasi finem recipit. Sic cælum subiectum est corporis Christi: quia illud *ἐν ἑαυτῷ*, id est, intra se recipit seu capit: iuxta dictum Petri Act. 3. *ὅτι ἐν τῷ ὅρῳ ἐν ἑαυτῷ*: Quem oportet cælo capi, id est, Oportet seu necesse est ut cælum capiat Christum, tantquam locus rem locatam.

Sensilla Sequuntur exempla tertii generis nimirum subiecti occupantis seu objecti. Itaque quod in textu dicitur, *Subiecta hoc modo nominantur*: illud *Hoc modo*, tanquam falsum expungendum est. quia objecta non eodem comparata sunt ad sua adjuncta, quo subiecta recipientia de quibus dictum est superius. *Sic res numerabilia* Sic res disputabilis, id est, quæstio, Dialecticæ subijciuntur. *Ejusmodi subiecto* Scilicet occupante, seu objecto: honores enim, ambitionis objectum est: quippe in honore ambitio occupatur atque exercetur. *Non glorie* Exemplum hoc demonstrationis est: superiora omnia fuerunt declarationis: quemadmodum & quod sequitur, postremum Procedit autem hæc argumentatio à negatione subiecti, id est objecti, ad negationem adjuncti. Nos argumentationis exempla plura afferamus. Confimilis superiori est illa Anacharsidis scita argumentatio: qui arguebat in Scythia non esse tibicines, quia nullæ ibi vites essent. *Dann die pfeffer lassen sich gern beim wein finden*. Unde proverbium, Canteres amant humores. Atque istud jocosum: quod sequitur, ferium est. De transsubstantione panis in corpus Christi, itemque de consubstantione corporis Christi cum pane, nulla extat Dei promissio: Ergo nulla potest esse horum dogmatum fides. Falluntur ergo & fallunt, qui dicunt, se ista simpliciter credere. Procedit argumentatio à negatione promissionis ad negationem fidei, id est, à negatione objecti ad negationem adjuncti. Hæc igitur exempla negativa sunt: Affirmativa ab objecto ad adjunctum ratiocinatio est illa Vlyssis, qui Achillem habitu muliebri inter puellarum choros occultum, admodum acutè hoc argumentoprehendit: quum ipse mercatoris habitu accessisset ad eas, cum variis femineis mercibus: inter quas erant arma quædam virilia, ad quæ Achilles sese protinus convertit. Locus est Metamorph.

*Præcia veneturi genitrix Nereia lethi,
 Dissimulat cultu nation: & deceperat omnes.
 (In quibus Ajaxem) sumpta fallacia vestis.
 Arma ego semineu animum motura virilem,
 Mœchæque infervi: neque adhuc projecerat heros.
 Virgineos habitus, cum parmam hastamque sententi,
 Nate dea, dixi, tibi seperitura reservant
 Pergama: quid dubitas ingentem evertere Troiam?
 Injecique manum, fortisque ad fortia misi.*

Sic igitur Uliſſes ratiocinatus est: Iste appetit arma virilia: ergo vir est. nam ut ille apud Virgilium ait Eclog. 2. *Trahis sua quemque voluptas.* Et obiecti argumentum ab ipſo poëta hic notatur, ubi ait, *Animum motura virilem.* Obiecta enim (ut vulgo in ſcholis dici u.) movent ſenſus. quod Ariſtoteles dicit, *τα ὑποκείμενα πρὸς τὰς αἰσθήσεις*, id est, Subjecta afficiunt ſenſum, vel potiùs efficiunt ſenſionem. Et ſacris literis afferamus hæc. Malach. 1. ait Deus ad populum: Si veſtes pater ſum: ubi eſt meus honor? ſi dominus: ubi timor? Hujus generis ſunt illa Chriſti, Vbi cadaver eſt, ibi congregatur aquilæ. Item, Vbi theſaurus veſter eſt, ibi eſt & cor veſtrū. Quorum prior inuit, fideles congregatum in cælum: quoniam & ipſe ibi ſit. poſteriore autem: fideles cogitationibus ac deſideriis ſuis verſari in cælo: quoniam ibi ſit eorum theſaurus, nempe vita æterna. Hujus loci eſt regula illa conſequentiæ quæ in ſcholis traditur. hiſ verbis, Ab Eſt ſecundi adjecti ad Eſt tertii adjecti valet conſequentia negando. Quod enim omnino non eſt, de eo nihil affirmari poteſt. Vocant autem Eſt ſecundi adjecti, quādo verbum Eſt, in propoſitione prædicati locum obtinet: ut Deus eſt, Angeli ſunt, Purgatorium non eſt, Centauri non ſunt. Eſt tertii adjecti vocant, quādo verbum Eſt, in propoſitione copula eſt qua prædicatum cum ſubjecto cōnectitur: ut Deus eſt juſtus: purgatorium non eſt calidum. Sic autem vocant, quod illic verbum Eſt, ſecundum membrum propoſitionis eſt, & ſubjecto adjectur: hic autem tertium. Regulæ illarū exemplum eſt enthymema illud apud Ciceronem, *Tuſcul. quæſt. lib. 1. Mortui non ſunt: ergo mortui non ſunt miſeri.* Conſequentia bona eſt: ſed antecedens falſum. Eſt enim mortui non ſunt, ratione compoſiti, id ſcilicet quod fuerunt, ex animis & corpore conſtant: non tamen ideo præſens non ſunt, nam ſunt adhuc ratione partium ſeparatarum, quippe anima quidem quum immortalis ſit, incorruptibilis perſiſtat: corpus verd licet in cineres reſolvatur, non tamen in nihilum redigitur: & ſuo tempore inſtaurabitur, nempe in reſurrectione mortuorum. Quatenus igitur mortui ſunt, eatenus etiam vel miſeri vel beati ſunt. Qui enim in fide Chriſti mortui ſunt, tum ratione animæ, quæ in cæleſti paradifo apud Chriſtum agit: tum verò etiam ratione corporis, quod in tota glorioſam ac

beatam resurrectionem expectat. Contrá qui mortui sunt in incredulitate, miseri sunt: tum ratione animæ, quæ in inferno apud divitem epulonem cruciatur: tum ratione corporis, quod resurget ad ignominiam & damnationem æternam. Eiusdem generis enthymema est hoc: Purgatorium non est: ergo purgatorium neque calidum neque frigidum est.

CAP. II. DE ADJUNCTO.

Adjunctum est, cui aliquid subjicitur: quod argumentum et si subjecto est "levius, attamen est copiosius & frequentius. Itaque quod de ejusmodi signis ait Ovid. 2. de Remedio:

*Forſitan hæc aliquis (nã ſunt quoq;) parva vocabit.
Sed quæ non præſunt ſingula, multa juvant.*

Animi corporisque & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta sunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid ulli subjecto extrinsecus accidit, adjunctum ejus est. ut autem locus est in subjectis, sic tempus est in adjunctis, duratio nempe rerum, præterita, præſens, futura: omninoque qualitates subjectis præter causas adjunctæ: sive propriæ sint, quæ omni soli que subjecto semper conveniunt, ut homini risus, equo hinnitus, cani latratus: sive communes, quæcunque non sunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Fannium Chæream Cicero pro Roscio Comædo cavillatur: "Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam & clamitare caliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude,

fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne pilum ullum viri boni habere dicatur. Sic Martialis 2. lib. Zoilum ludit:

*"Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus:
Rem magnam praestas, Zoile, si bonus es.*

"Sic vestitus & comitatus res adjuncte sunt: quo circumstantie genere Dido venatum proficiscens, magnifice 4. Aeneid. depingitur:

Oceanum interea surgens aurora reliquit.

Is portis jubare exorto delecta juvenus:

Retia rara, plaga, lato venabula ferro:

Massylque ruunt equites, & odora canum vis:

Reginam thalamo cunctantem: ad limina primi

Pœnorum expectant: ostroque insignis & auro

Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.

Tandem progreditur magna stipante caterva.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo,

*Cui pharetra ex humero, crines nodantur in
aurum:*

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

"Est verò adjunctorum ad subjecta, quibus occupantur, usus item magnus. Hoc argumento Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant: quia multam quoque & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde

quidvis alteri consentaneum, vel ideum vel unū dici possit: omnesque modi unitatis, & ut ita dicam, identitatis, huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

Levius] Imò par adjuncti & subiecti in argumentando vis est; interdum quidem necessaria, interdum verò probabilis: ut paulò post in exemplis intelligitur. *Signu*] Signorum locum alii peculiarem faciunt. Sed signa partim ad hunc locum, partim ad locum effectuum pertinent, partim etiam ad locum testimoniorum. Huius etiā loci sunt quæ ab aliis vocantur Coniuncta, itē Adiacētia, itē cōmuniter accidentia. Est autē hic notanda adjunctorū divisio. Adjunctum igitur aut receptum est aut occupatū. Receptum, quod subiecto vel inhaeret vel adhæret. Occupatum, quod in subiecto seu objecto occupatur. *Omni solique*] Proprium est quod soli convenit, etiam si nec omni, nec semper. quare duo hæc in definitionē proprii redundant: neque *æquā* *trans* sunt. *Nonne ipsum caput*] Argumentatio procedit ab affirmatione adjuncti ad affirmationem subiecti: Chærea est capite & superciliis rasis: ergo nequam est. *Crine ruber*] Similis priori argumentatio: Zoilus est crine ruber, niger ore, &c. ergo nequam est. *Sic vestitus*] Hactenus adjuncta inhaerentia: sequuntur adherentia. *Est verò adjunctorum*] Sequuntur exempla tertii generis, nempe adjunctorum occupatorum. *Plato miserus*] Procedit ratiocinatio ab affirmatione adjuncti occupati ad affirmationem subiecti occupantis, seu objecti. Addamus exempla e sacris literis. Luca ultimo, quum Christus post resurrectionem appareret discipulis: & illi putarent, se non corpus Christi videre, sed spectrum: ibi Christus argumentatur à propriis corporis adjunctis, ut falsam discipulorum opinionem refutet. Quid turbati estis (inquit) & quare disceptationes subeunt corda Vestra? Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum. Contrectate me, & videte: nam spiritus carnem & ossa non habet, prout me conspicitis habere. quasi dicat: Id quod videtis, est verè visibile & palpabile: ergo est verum corpus: & per consequens, non est spiritus seu spectrum. Sic argumentabatur Elias: adversus sacerdotes Baaliticos, 1. Reg. 18. Baal non potest exaudire vos. Baal igitur non est deus. Cōtra, Deus quem ego colo, exaudit me: ergo est verus Deus. Sic Iesaias 42. vers. 11. 12. 23. & Jeremias 2. 28. item 10. 5. argumentatur adversus idola: Idola non possunt opem ferre: ergo idola non sunt dii. Ita si dubites, an sacrificium Abelis fundatum fuerit in promissione Dei: probabitur id ex promissionis adjuncto, nempe fide. Abel sacrificium Deo obtulit per fidem: Heb. 11. 4. Ergo Abelis sacrificium fundatum fuit in promissione Dei. Promissio enim, fidei

fidei objectum est: Fides, promissionis adjunctum occupatum. Hujus loci est illa regula consequentiæ scholastica: Ab Est tertii adjecti ad Est secundi adjecti valet consequentia affirmando, ut Tusc. 1. Si mortui sunt miseri: ergo mortui sunt.

CAP. 12. DE DIVERSIS.

Argumentum primum consentaneum expositum est. Dissentaneum sequitur, quod a re dissentit: sunt autem dissentanea inter se æque manifesta, alterumq; ab altero æqualiter arguitur: tamen si sua dissensione clarius elucescant. Dissentanea sunt ~~ad~~ diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea, quæ sola ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima: Non hoc, Sed illud: Quanquam, Tamen. pro Pompejo, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt. Ovid. 2. de Arte:

Non formosus erat, sed erat facundus Ulixes.

2. Aeneid. *Hic Priamus, quanquam in media jam morte tenetur:*

Non tamen abstinuit.

Pauló secus in Eunucho:

Nam si ego digna hac contumelia

Sum maxime: at tu indignus qui faceres tamen.

Item illa aliufmodi. Pro Lig. Scelus tu illud vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa adhuc causa caruit. Alii enim errorem appellant, alii timorem: qui durius, spem, cupiditatem, odium, pertinaciam: qui gravissimé, temeritatem: scelus præter te adhuc nemo.

Sola ratione Non etiam re, ut opposita. Usus diversorum præcipue videtur positus in declarando, ut scilicet inter se distinguantur quæ ab imperitis propter cognitionem confunduntur: ut, Non

victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt: Non scelus fuit, sed error: Non liberalis, sed prodigus est.

CAP. 13. DE DISPARATIS.

Opposita sunt dissentanea, quæ ratione & re dissentiunt: itaque eidem attribui, secundum idem, & ad idem, & eodem tempore non possunt. Sic Socrates albus & ater non potest eadem parte esse: pater & filius ejusdem: sanus & æger eodem tempore: At albus esse potest alia parte, & ater alia: pater hujus, filius illius: sanus hodie, cras æger. Itaque ex altero affirmato alterum negatur. Opposita sunt disparata, aut contraria: disparata sunt opposita, quorum unum multis pariter opponitur: ut viride, cinereum, rubrum, media sunt inter album & nigrum: quæ singula extremis, & inter se disparata sunt. Sic liberalitas & avaritia inter se disparantur. Sic homo, arbor, lapis, & ejusmodi res infinite disparantur: nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virgil. 1. Aeneid, hoc argumento disputat:

O quam te memorem virgo? namque haud tibi vultus

Mortalis: nec vox hominem sonat: O dea certe.

Negatur In pristinis editionibus additum erat, *Aut contra, id est, Ex altero negato alterum affirmatur.* Sed hoc merito expunctum est: quia non de omnibus verum est: ut non sequitur: Hoc non est rubrum, ergo viride: Non est dominus, ergo servus: Non est album, ergo nigrum: Lapis non videtur, ergo cæcus est. Verum autem est de contradicentibus, & de adversis immediatis, & de privantibus quatenus eorum alterum negatur de naturali subiecto. *Disparantur* Imò pugnant & adversantur: disparantur autem liberalitas & prodigalitas, item parsimonia & avaritia: sic fortitudo

fortitudo & audacia, timiditas & prudentia. *O dea certe*] At non sequitur: Hæc virgo non est homo: ergo est dea, poterat enim neutrum esse, sed diabolus.

CAP. 14. DE RELATIS.

"Contraria sunt opposita, quorum unum uni tantum opponitur: suntque affirmantia, aut negantia. Affirmantia, quorum utrumque affirmat, ut relata & adversa. Relata, sunt contraria affirmantia, quorum alterum constat e mutua alterius affectione: atque inde nominata sunt relata: ut pater qui filium habet, & filius qui patrem habet: & ob hanc mutuam relationis causam, relata dicuntur simul esse natura, ut qui alterum perfecte norit, norit & reliquum. Pro Marc. Ex quo profecto intelligis, quanta in dato beneficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria. Martialis in Sossibianum lib. I.

*"Tum servum scis te genitum, blandeque fateris,
Cum dicis dominum, Sossibiane, patrem.*

Sic apud Quintilianum lib. 5. cap. 10. Si portorium Rhodiis locare honestum est: & Hermacreonti, conducere. Quomodo & in Oratore perfecto Tullius. Num igitur est periculum (ait) ne quis putet in magna arte & gloriosa turpe esse docere alios id, quod ipsi fuerit honestum discere? Studium verò quoddam suum Cicero e relatis illis in Oratore prodidit. Jam illa (inquit) matura: uxor generi: noverca filii, filie pellex. Quod idem in ferrea ætatis descri-

ptione Ovidius apertius affectavit 1. Metam.

*Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara
est.*

*Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita noverca:
Filius ante diem patrios inquiri in annos.*

Atqui argumentum talis relationis contrarium nihil habet, imò arguit mutuas causas: ut sum tuus pater: tu es igitur meus filius: at cum dico, sum tuus pater, non igitur sum tuus filius, tum contraria verè sunt.

[*Contraria*] Sic appellantur à Cicerone, quæ vulgo dicuntur opposita, Aristoteli ἀντιθέμενα. [Vus] At in Ethicis virtus opponitur non uni tantum vitio, sed duobus: ut liberalitas non solum avaritiæ, sed etiam effusioni: fortitudo non solum ignaviæ, sed etiam audaciæ, &c. Respondeo: Opponitur quidem virtus duobus vitiis, sed non utrique ut contrarium: verum alteri ut disparatum: ut liberalitas effusioni, fortitudo audaciæ &c. Sed rursus obijci potest: vitium contrarium esse non solum virtuti, sed etiam vitio: ut avaritiam non solum liberalitati, sed etiam effusioni: ignaviam non solum fortitudini, sed etiam audaciæ, &c. Responderi potest: Adversa sunt (ait ex Aristotele Cicero) quæ in eodem genere plurimum differunt. Atqui avaritia & liberalitas non differunt plurimum: quia magis ab avaritia distat prodigalitas: Itemque ignavia & fortitudo: quibus magis inter se differunt ignavia & audacia. Ergo avaritia & liberalitas, ignavia & fortitudo non sunt adversa: sed tantum avaritia & prodigalitas, ignavia & audacia. Ego tamen non video, ad quod genus oppositorum referri illa possint, præterquam ad adversa. Quo fit, ut neque definitione illam Aristotelis, neque illud axioma, κατὰ πρῶτον vera existitem.

[*Quorum alterum*] nempe utrumvis, id est, & hoc ex affectione illius, & vicissim illud ex affectione huius: ut præceptor ex affectione discipuli, & vicissim discipulus ex affectione præceptoris. [Constat] id est, pendet. [Alterum] id est, ad alterum, [Affectione] id est, habitudine, & hoc, respectu. [Filium] filiamve: synecdoche speciei. [Patrem] matremve, aut utrumque simul. Rursus synecdoche speciei. [Nominata sunt relata] Scilicet à referendo, quod alte-

alterum ad alterum referatur, id est, cum altero conferatur. Tum servum) Pater tuus est tuus dominus: ergo tu es patris tui servus. Antecedens confirmatum est testimonio, videlicet confessione Solibiani. Ratio consequentiz est illud axioma Aristotelis *ἡ δὲ τὰ πρὸς τὴν πρὸς τὰ αὐτὸς ἐπὶ ποῖα λέγεται*, id est, Omnia relata dicuntur respectu correlatorum. Sed in hoc exemplo sophistica *ἐμπνευσίας* est in vocabulo domini: quod interdum potestatis, interdum honoris est.

CAP. 15. DE ADVERSIS.

"Adversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut e regione perpetuò adversantur, Aeneid. 11.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Sic albor & nigror, calidum & frigidum, virtus & vitium opponuntur. Parad. 1. contra Epicureos: illud tamen arctè tenent, accurateque defendunt, voluptatem esse summum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur, non hominum. Tu cum tibi sive Deus, sive mater (ut ita dicam) rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neque divinius: sic te ipse abjicies ac prosternes, ut nihil inter te atque inter quadrupedem interesse putes? Pecudem & hominem adversa Cicero opposuit. voluptas, pecudis bonum est, " non igitur hominis. Sic libertas & servitus, apud Tibulum 2. lib.

Sic mihi servitium video dominamque paratam,

Tu mihi libertas illa paterna vale.

Pro Marc. Nunquam enim temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur.

Ad

Adversa] Sic Cicero appellat quæ vulgo nominantur contraria, ab Aristotele *μετὰ*. Notanda hæc est aduersorum divisio: alia enim sunt mediata, alia immediata. Mediata, quæ aliquid in medio habent: ut album & nigrum multos colores intermedios habent: calidum & frigidum in medio habent tepidum. Immediata aduersa sunt quæ nihil in medio habent: ut virtus & vitium: sanitas & agrotatio: fides & incredulitas. Hanc divisionem tradit Aristoteles in Categoriis capite *πρὸς τὴν ἀντιθέσιν*. *Coniungitur*] Consequentia hujus enthymematis nititur hoc axiomate, quod aduersorum non potest idem esse proprium adjunctum. Jam verò pecus & homo aduersa sunt. Quare non potest idem esse eorum proprium adjunctum. Est autem pecudis proprium bonum voluptas. Ergo voluptas non potest esse bonum hominis. Quamquam simplicius est dicere, consequentiam enthymematis propositi nititur figura syllogistica: quæ extabit, si suppleatur propositio major, ad hunc modum: Quod proprium est alicujus rei, id nullius alterius rei est. Atqui voluptas, est proprium bonum pecudis: Ergo voluptas non est bonum hominis.

CAP. 16. DE CONTRADICENTIBUS

Contraria negantia sunt, quorum alterum ait: alterum negat idem: eaque sunt contradicentia, aut privantia. Contradicentia sunt contraria negantia, quorum alterum negat ubique: ut justus non justus, animal non animal, est non est, sunt contradicentia. Sic in defensione Murenæ contradicunt sententiis Catonis & Ciceronis, illius Stoici, hujus Academici. Dialogus est his verbis, Nihil ignoveris: imò aliquid, nō omnia. Nihil gratiæ causa feceris. imò. ne refutito gratiæ, cum officium & fides postulabit. Misericordia commotus ne sis? etiam in dissolvenda severitate, sed tamen est aliqua laus humanitatis. In sententia permaneto: enim verò nisi sententia alia vicerit melior. Martialis li. i.

Bella es, novimus: & puella, verum est:

Et di.

*Et drues, quis enim potest negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas:
Nec drues, neque bella, nec puella es.*

Cicero I. Tusc. cogit " hoc argumento Atticum Epicureum fateri mortuos miseros non esse, si omnino nulli sint, ut Epicurei credebant. Jam malletm (ait) Cerberum metueres, quàm ista tam inconsideratè diceres. Atticus. Quid tandem? Marcus. Quem esse negas, eundem esse dicis: ubi est acumen tuum? cum enim miserum esse dicis, tum eū qui nō sit, esse dicis. Tum post longam disputationem Atticus ait, Age, jam concedo non esse miseros qui mortui sunt: quoniam extorsisti, ut faterer, qui omnino non essent, eos ne miseros quidem esse. Sic Terentianus Phœdria Dori Eunuchi dictum "elevat, quod affirmasset prius, quæ post inficiaretur:

Modo ait, modo negat.

[Vbiq] id est, in subiecto quolibet: non autem in eo tantum in quo affirmatum suapte natura inest: ut sic in privantibus, ut Non iustus, negat iustitiam non solum de homine in quem iustitia per naturam cadit, seu qui iustitiæ est capax: verum etiam de quolibet re alia: ut lapide, ligno, ferro, &c. nam de lapide tam verè negatur iustitia, quàm de homine iniusto. Hinc aureum illud axioma Aristotelis, Quodlibet affirmare aut negare, verum: id est, de quolibet affirmatio aut negatio vera est. Hoc argumentum] Imò non hoc contradicentium argumento, sed argumento subiecti: ut ostendimus suprà cap. 10 Subiecto enim simpliciter negato, adjuncta etiam quolibet negari necesse est. Hoc quidem verum est auditorem ibi a Cicerone reprehendi; quod sibi ipsè contradiceret, si non expressè, tamen implicite, id quod in scholis vocant Implicare contradictionem. Dicuntur autem implicare contradictionem duæ propositiones, ex quarum altera sequitur contradictoria alterius, ut hic: Mortui sunt miseri, & Mortui non sunt.

sunt. hic ex priore propositione sequitur contradictoria posterioris, nempe Mortui sunt: itemque ex posteriore sequitur contradictoria prioris, nempe, Mortui non sunt miseri. Nam si mortui sunt miseri, certè mortui sunt: & vicissim, si mortui non sunt, nec miseri sunt. Sic contradictionem implicant: corpus Christi esse in cœna corporaliter, sed non sensibilibiter. *Elevat*] Contrà Apostolus Paulus certitudinem suæ doctrinæ negatione contradicentiũ cõmèdat. 2. Cor. 1, 19. Dei filius, Iesus Christus qui inter vos per nos prædicatus est, non fuit Etiam & Non: sed fuit Etiam in ipso.

CAP. 17. DE PRIVANTIIBUS.

Privantia sunt contraria negantia, quorum alterum negat "in eo tantum subiecto, in quo affirmatum suapte natura inest. Atque hic affirmatum dicitur habitus, negatum autem privatio. Sic motus & quies. Sic ebrius & sobrius. Martial. lib. 3.

"Ebrius es: nec enim faceres hac sobrius unquam.

Sic "cæcum esse & videre. Pro Cælio, "Existat igitur ex hac familia aliquis, ac potissimum cæcus ille. minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit. Sic pauper & dives opponuntur apud Martialem lib. 5.

"Semper eris pauper, si pauper es. Emiliane:

Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Talia sunt mors & vita in Miloniana: "Hujus mortis sedetis ultores, cuius vitæ, si putetis per vos restitui posse, nolitis? Item tacere & loqui. 1. Catil. "Quid expectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis? Pro Marc. Doleo cum resp. immortalis esse debeat, eam in unius mortalis anima consistere. Sed dissentaneorum categoria sic est, unde quid vis ab altero differre quolibet modo possit.

In eo tantum subiecto ut lapis et si facultate videndi præditus non est, tamen non dicitur cæcus: quia lapis non est subiectum naturale visus, sed animal oculatum: quod si visu careat, propriè cæcum dicitur. Ita nec piscis propriè dicitur mutus: quia natura non habet sermonis aut vocis organa. *Ebrius es*] Enthymema est: Non es sobrius: ergo est ebrius: à negatione privationis ad affirmationem habitus. *Cæcum esse*] Sic cæcitas mentis, id est ignorantia Dei, in qua homo nascitur, est privatio sapientiæ illius & cognitionis Dei cum qua homo primum à Deo fuit conditus. *Existat igitur*] Enthymema est: Appius est cæcus: ergo non videbit Clodium: ab affirmatione privationis ad negationem habitus, seu potiùs actionis quæ illius habitus propria est. *Semper eris pauper*] Solis divitibus dantur opes: non igitur pauperibus. Consequentio hujus enthymematis non pendet ex natura privantium: sed ex natura proprii, nam si tollas notam proprii, Solis consequutio non valebit. ut si dicas, Divitibus dantur opes: hinc nõ sequitur: Ergo pauperibus non dantur. *Huius mortui*] Enthymema est, Si posses vitam Clodio restituere, nolletis: non debetis igitur mortem ejus ulcisci. Consequentio similiter non pendet ex natura privantium, sed ex natura parium. Pares enim animi affectiones sunt, Velle vitam alicujus restituere, & velle mortem ejus ulcisci. *Quid expectas*] Perspicis voluntatem tacitorum: ergo non est ut expectes auctoritatem loquentium, Argumentum similiter à pari est. paria enim hæc sunt, Perspicere voluntatem taciti, & audire loquentem quid velit.

CAP. 18. DE PARIBUS.

Argumenta simplicia ita fuerunt in consentaneis & dissentaneis: comparata sunt, quæ inter se comparantur, quæ tametsi ipsa comparationis natura æquè nota sint, attamen alterum altero alicui notius & illustrius esse potest: Sæpeq; notis brevius indicantur, aliquando partibus plenius distinguuntur: quæ propositio, redditioque nominantur: atque omnino comparata etiam ficta arguunt fidemque faciunt. Comparatio est in "quantitate vel qualitate: Quantitas qua res comparatæ quantæ dicuntur. Estque "parium vel imparium. "Paria sunt, quorum

quorum est una quantitas: Argumentum igitur paris est, cum par explicatur á pari, ejusque notę sunt par, æquale, equare, idem, quod, tam, quám, tanto, quanto, tot, quot, & non magis, nō minus. Virgil. Aeneid. 2.

-- Par levibus ventis.

Aene. 3. Et nunc equali tecum pubesceret avo.

Aene. 6. En hujus nate auspiciis, illa inclita Roma
Imperium terris, animos aquabit olympo.

Propositio deinde redditioque distinguuntur. 4. Cat. Cujus res gestę atq; virtutes iidem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur. Aeneid. 4.

Tam ficti praviq; tenax quám nuntia veri.

Catull Tantó pessimus omnium poeta,

Quanto tu optimus omnium patronus.

Ovid. 4. Trist.

Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,

Quotque soporiferum grana papaver habet,

Sylva feras quot. alit. quot piscibus unda nataur,

Quot tenerum pennis aëra pulsat avis:

Tot Premor adversis: quę si comprehendere coner,

Icaria numerum dicere coner aqua.

9. Philip. Neque enim ille magis juris consultus, quám justitię fuit: Itaque quę proficiscebantur á legibus & á jure civili, semper ad facilitatem æquitatemque referebat: neque constituere litium actiones malebat, quám controversias tollere. Ovid. 2. de Arte:

Non

Non minor est virtus, quàm querere, parta tueri.

Pro Mur, Paria cognosco esse ista in L. Murena, atq; ita paria, vt neque ipse dignitate vinci potuerit, neque te dignitate superarit. 2. Philip.

"Quorum facinus commune, cur non eorum præda communis? Ter, in Adel.

"Quando ego non curo tuum, ne cura meum.

Hujus verò loci sunt consecraria illa é contrariis quidem orta, sed parium collatione tractata: ut Martialis illud:

"Tum servum scis te genitum, blandeque fateris,
Cum dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Ovid. 1. Fast.

"In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias: pauper ubique jacet.

Ex adversis sunt frequentiora. Cic. pro Syl-
la: "Neque verò quid mihi irascare, intelligere possum, si quòd eum defendo, quem tu accusas cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum, què ego defendo? Inimicū, inquis, accuso meū: & amicū (inquam) ego defendo meum. Sic 5. Tusc. "Quod cum fateantur satis magnam vim esse in vitiis ad miserā vitam, nonne fatendum est eandem vim in virtute esse ad beatam vitam?" Contraria enim contrariorū sunt consequentia. Sic interdū laceffiti par pari reponim⁹ qualis est Ecl. 3. apud Virgil. contentio pastorum: Damocetæ, primò hoc enigma proponentis, Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)

D,

Tres

*Tres pateat cæli spatium, non amplius, ulnas.
Et Menalcæ alterum ænigma reponentis,
Dic quibus in terris inscriptis nomina regum
Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.*

"Paria veró ficta sunt illa apud Aeschinẽm Socraticum, quibus demonstrat Socrates cum Xenophontis uxore & cum Xenophonte ipso Aspasiã locutam. Dic mihi quæso Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat aurũ quàm tu habes, utrum illius an tuum malis? Illius, inquit. Et si vestem, & cæterum ornamentum muliebri pretii majoris habeat, quàm tu habes, tuamne an illius malis? Illius veró respondit. Atque veró, si virum illa meliorem habeat, quàm tu habes, an illius malis? Hic mulier erubuit. Aspasia autem cum ipso Xenophonte sermonem instituit: Quæso, inquit, si vicinus tuus meliorem equum habeat quàm tuus est, tuumne equum malis an illius? Illius, inquit. Quod si meliorem fundum habeat, quam tu habes, utrum tandem illius malis? Illius, inquit, meliorem scilicet. Quod si uxorem meliorem habeat, quàm tu habes, utrum illius malis? Atq; hic Xenophon quoque ipse tacuit.

Quantitate vel Vulgò comparatorum vocabulum, per synecdochẽ generis ad quantitatem restringitur: ut comparatio sit quantitatis, sicut similitudo qualitatis. Sed & comparandi verbum non raró ad qualitatem refertur. Comparatio in quantitate, Græcè *σύνκρισις* dicitur: in qualitate *παραβολή*, assimilatio. *παραβολή* autem utriusque appellatio communis est: quanquam ferè de assimilatione intelligitur. *Parium vel imparium*] Par idem significat quod æquale, Græcè *ἰσόν*: impar, inæquale, *ἀνίσον*. Hinc numerus par dicitur qui in pares, id est, æquales, partes dividi potest: impar

impar qui nō potest in pares sed impares seu inæquales. *Paria sūt*] Sic Aristoteles Metaph. l. i. c. 15. ἴσα, ὡς τὸ πρὸς ἑ. Paria seu æqualia sunt quorum quantitas eburna. In Rhetoricis item lib. 2. ca. 23. τὸ μᾶλλον, μᾶλλον ἢ πῶς, sc. ὑπάρχειν: Quod neque magis, neque minus, scilicet inest. Id quod de paritate rationum intelligendum est: sicut prius de paritate rerum. Sic Cicero etiam in Topicis, Cōparatio parium, ait, nec elationem habet, neque summisionem: est enim æqualis. Aristoteles in Topicis paria, id est ea quorum par est ratio, vocat τὰ ὁμοίως ὑπάρχοντα, quæ similiter (id est pariter seu pari ratione) insunt. Ex quibus in locis inter se collatis intelligitur, duplicem considerari paritatem seu æqualitatem: alteram ipsarum rerum: quæ consideratio ad primum inventionis usum pertinet, videlicet ad ipsarum rerum sigillatim consideratarum declarationem atque illustrationem: alteram verò rationum, quum scilicet vel unum aliquid duobus, vel duo uni, vel duo duobus pariter seu similiter, id est pari ratione inesse dicuntur. Dicitur autem ratio rationi par seu æqualis, id est æquæ verisimilis seu probabilis. Cūm par] Potius argumentum à pari est, quum in antecedente & consequente enthymematis par est ratio veritatis, seu par probabilitas: hoc est, quum antecedens æquæ est probabile, atque consequens. *Quorum facinus*] Hactenus exempla declarationis: sequuntur demonstrationis seu argumentationis. Quo loco notanda sunt tres à pari argumentandi regulæ, seu axiomata, seu (ut Aristoteles vocat) loci: qui traduntur li. 2. Top. cap. 4. Primum axioma hoc est, εἰ ἐν πῶς ὁμοίως ὑπάρχει ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν, εἰ τὸ ἑτέρου μὴ ὑπάρχει, δὲ τὸ ἑτέρου εἰ δὲ διαφέρει ὑπάρχει, καὶ τὸ λοιπὸν. Si quid unū duobus similiter insit aut inesse videatur: si alteri nō insit, nec alteri inerit: si verò alteri insit, etiam reliquū inerit. Exemplum affirmationis: Israhēlitæ à Deo puniti sunt propter idololatriam aliaque peccata: Ergo etiam Corinthiī à Deo punientur, si paria committant. 1. Cor. 10. Exemplum negationis: Fædus Dei cum die & nocte, non potest fieri irritum: Ergo nec fædus ejus cum Davide, irritum fieri potest. Jerem. 33. Sic dicit Dominus: Si irritū potestis facere fædus meum quod inivi cum die, & fædus meum cum nocte: etiam irritum fieri poterit fædus meum cum servo meo Davide, quō min⁹ habeat filium regnantē in solio suo. S E C U N D U M axioma: εἰτε δύο τῶ αὐτοῦ ὁμοίως (scilicet ὑπάρχει) εἰ τὸ ἑτέρου μὴ ὑπάρχει, καὶ δὲ τὸ λοιπὸν: εἰ δὲ διαφέρει, καὶ τὸ λοιπὸν. Sive duo eidem similiter insint, si alterum non insit, nec reliquum inerit: si verò alterum insit, etiam reliquum inerit. Exemplum affirmationis: Ille delectatur mentiēdo: ergo etiam furando. Exemplum negationis: Hominis proprium non est videre: ergo etiam hominis propriū non est audire. T E R T I U M axioma: τὸ αὐτὸ δὲ τῶ

ποι καὶ εἰ δύο δυοῖν ὁμοίως ὑπάρχει. αἱ γὰρ τὸ ἕτερον τῶ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει
 ἂν τὸ λοιπὸν τῶ λοιπῷ αἱ δὲ ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῶ ἑτέρῳ, καὶ τὸ λοιπὸν τῶ
 λοιπῷ. Ad eundem modum etiam, si duo duobus similiter insint:
 Si enim alterum alteri non insit, nec reliquum reliquo inerit: si ve-
 rō insit alterum alteri, etiam reliquum reliquo inerit. Exemplum
 affirmationis: Davidi esurienti licuit vesci panibus propolitionis:
 Ergo etiam discipulis Christi esurientibus licuit vellere spica-
 cas die sabbathi: Matthæi 12. Exemplum negationis: Terent. A-
 delph. Quando ego non curo tuum, ne cura meum. Quibus ver-
 bis Demetrius sic argumentatur contra Mitionem: Ego non curo fi-
 lium tuum, nempe Æschinum: Ergo nec cures filium meum, nempe
 Ctesiphontem. Ratio à pari: quia utraque cura, rei alienæ
 est. *Quorum facinus commune*] Sic loquentem introducit Cice-
 ro Antonium contra Cæsarem Argumentationis sententia hæc
 est: Cæsar sectionem bonorum Pompejanorum quam possidet,
 possidet jure: Ergo etiam Antonius sectionem bonorum Pompe-
 janorum quam possidet, jure possidet. Ratio à pari: quia ex pari
 causa cum Cæsare Antonius sectionem suam possidet, videlicet
 jure victoriz. Hoc exemplum pertinet ad axioma tertium:

Quando ego non] Hoc exemplum similiter pertinet ad axioma ter-
 tium: fuit Paulo antè explicavimus. *Tum servum*] Hic argu-
 mentum à relatis est. vide suprâ cap. 14. *In pretio pretium*] Nulla
 hic videtur esse argumentatio: sed tantum declaratio & illustra-
 tio per oppositum: opponuntur autem hic privantia, Dives &
 pauper. Neque sequitur: Dives honoratur: ergo pauper contem-
 nitur. Potest enim fieri aut uterque honoretur, aut uterque con-
 temnatur. *Neque verò*] Sic argumentatur his verbis Cicero: Ego
 non irascor tibi quod accusas meum amicum: Ergo nec tu ira-
 sci debes mihi quod defendo tuum inimicum, Ratio à pari: quia
 utrinque par est irascendi causa: Tam enim molestum esse solet,
 accusari nostrum amicum, quam defendi inimicum.

Quod cum fateantur] Talia sunt & illa ejusdem authoris. Lib.
 5. de iurib. Et quoniam hæc ducuntur de corpore: quid est cur
 non rectè pulchritudo etiam ipsa propter se expetenda ducatur?
 Nam si pravitatem imminutionemque corporis, propter se fugi-
 endam putamus: cur non etiam (ac fortasse magis) propter se
 formæ dignitatem sequimur? Et si turpitudinem fugiamus in sta-
 ta & motu corporis: quid est cur pulchritudinem non sequamur?
 Hæc ænus Cicero: summa hæc est, si deformitas est propter se fugi-
 enda: ergo pulchritudo propter se est expetenda. Tale est & il-
 lud in Topicis: Si stultitiam fugimus, sapientiam sequamur: &
 bonitatem, similitiam. Cæterum quod ad exemplum in textu
 propositum attinet: notandum est, Ciceronem quidem rectè ar-
 gumentari: quum termini sint reciproci: verum tacite assumere
 falsum, nempe virtutem quæ vitio contrariè opponitur & adver-
 satatur

satur in hominem cedere in hac vita, id quod falsum est: quum
 vix unbra virtutis in hominibus locum habeat. Idem iudicandum
 est de ista argumentatione Pontificiorum: Mala opera damnant:
 Ergo bona opera servant, Recte quidem argumentantur: at falsū
 assument: nempe nostra bona opera talia esse quæ malis nostris
 operibus verè adferentur, id quod falsum est: quum bona nos-
 tra opera sint imperfecta & cum malis operibus conjuncta: mala
 autē nostra opera perfecta sunt, omnisque bonitatis (quatenus
 quidem nostra sunt, id est, à nostra voluntate non renata profi-
 ciscuntur) expertia. *Contraria enim*] Contraria Cicero vocat
 (ut suprà cap. 14. admonuimus) quæ vulgo dicuntur opposita, ab
 Aristotele ἀντιμαρτυρά. Illustremus igitur hoc axioma exemplis in
 singulis quatuor generibus oppositorum. In relatis: Pater est
 qui genuit: Ergo filius est qui genitus. In adversis: Albedo visum
 disjicit: Ergo nigredo visum colligit. In Privantibus: Lux visui
 grata est: ergo tenebræ ingratae. In contradicentibus: ei qui fa-
 cit officium, debetur beneficium: Ergo ei qui non facit officium,
 non debetur beneficium. Sic Joan. 8. 47. Qui ex Deo est, verba
 Dei audit: Ergo qui non est ex Deo, is non audit verba Dei. Est
 argumentatio Christi contra Phariseos, quæ indicat causam in-
 credulitatis eorum. Similis locus extat Joan. 6. 36. & 37. Sed
 dixi vobis: & vidistis me, nec creditis. Quicquid dat mihi pater,
 ad me venit. Hinc sequitur à contrario: Ergo quicquid mihi pa-
 ter non dat, non venit ad me. Itaque iis verbis Christus cau-
 sam innuit, cur Pharisei ad ipsum non veniant, hoc est, in ipsum
 non credant: quia scilicet non sint ei dati à patre. Veruntamen
 axioma illud in solis reciprocis firmum est, in non reciprocis va-
 rium & inconstans, ut in relatis non sequitur: Pater est homo:
 ergo filius est non homo, id est, aliquid aliud quam homo. In
 adversis: Albedo est color: ergo nigredo est non color. In privan-
 tibus: Lux visum afficit: ergo tenebræ visum non afficiunt. In con-
 tradicentibus: Homo est animal: Ergo non homo est non animal:
 id est, quicquid nō est homo, non est animal. Eiusmodi ἀνακολουθίας
 id est inconsequentiz exemplum extat apud Basilium lib. 2. contra
 Eunomium, his verbis: ὃ γὰρ ἔπειδ' ἂν τῷ ἐν μαρτυρεῖται τὸ ζῆν ἔπεται, τῷ
 καὶ οὐδ' ἐν ἀκολουθεῖ πάλιν τὸ τεθῆναι: non enim quia si quis vigi-
 let, eum sequitur vivere: idcirco etiam si quis dormiat,
 eum continuo sequitur esse mortuum. Afferit etiam exemplum
 Aristoteles lib. 2. Topicor. cap. 3. Ad εὐεξίαν, inquit sequitur sani-
 tas: veruntamen ad καχεξίαν non sequitur morbus. Ubi εὐεξίαν,
 quasi dicas bonum habitum, intelligit gladiatorium corporis fir-
 mitatem, seu robur athleticum: καχεξίαν verò, quasi dicas malum
 habitum, intelligit virium corporis seu roboris infirmitatem at-
 que imbecillitatem. Dicit autem hic valere consequutionem

ἀνὰ πάλιν, id est, vicissim seu retró: quæ consequutio simile quid habet cum conversione per contrapositionem: ut *ωχρία* est sanitas: ergo morbus est *καρχρία*. Verum ne hæc quidem consequutio in omnibus valere videtur. neque enim sequitur: Qui vigilat, vivit: Ergo qui motus est, dormit, nam quod sacra scriptura mortuos dormire dicit: id non propriè, sed per similitudinē intelligit. Vidimus exempla *ἀνὰ ἀλλήλους* in non reciprocis: videmus nunc exempla *ἀνὰ ἀλλήλους* in eisdem. Aristoteles igitur loco citato affert hæc: Fortitudo est virtus: ergo timiditas est vitium. Fortitudo est expetenda: Ergo timiditas fugienda. Visus est sensus: ergo cæcitas est *ἀναισθησία*, quasi dicas insensibilitas, id est, sensus vacuitas seu carentia. Si triplum est multipulum: ergo subtripulum est submultipulum. Si visus est sensus: ergo visibile est sensibile. Ex commemoratis exemplis perspicitur: in non reciprocis τὴν ἑπὶ τῇ ἀνὰ ἀλλήλους, ut vocat Aristoteles, id est, axioma illud Ciceronis, non esse perpetuum: imò ne quidem τὴν ἀνὰ πάλιν ἀλλήλους in omnibus locum habere. Itaque quum termini in enthymematis antecedente reciproci non sunt: valde lubrica & fallax est à contrario argumentandigratio, neque axioma illud Ciceronis in illis perpetuò valet. *Paria vero sècunda* Cicero & post Ciceronem Quintilianus, hoc exemplum ad similitudinē retulerunt. Et ita Aristoteles quoque paria τὰ ὁμοίως ὑπορροισία, id est, quæ similiter insunt, vocat. Quomodo exponendum videtur & illud Virgilii, 2. *Eneid.* *Par levibus ventis*, id est, similis. Hanc parium & similiarum confusione parit eorum cognatio: utraq; enim comparata sunt.

CAP. 19. DE MAJORIBUS.

Imparia sunt, quorum quantitas non est una.

Impar est majus aut minus. Majus est, cujus quantitas excedit. Propriæ notæ sunt hujus rationis: "Non solum, sed etiam; Malo hoc, quàm illud; Plusquam, item per comparationē Græmaticam, Cicero pro Muræna:

"*Tollitur è medio---*

non solum ista verbosa simulatio prudentiæ, sed etiam illa domina rerum

--*sapientia: vi geritur res:*

Spernitur orator---

non

non solum odiosus in dicendo, aut loquax, verum etiam --- *bonus, horridus miles amatur.*

Hinc sumitur logica quædam gradatio, climaci rhetorico interdum conjuncta. Pro Milone: "Neque verò se populo solum, sed etiam Sena tui tradidit: neque Senatui modò, sed etiam publicis præfidiis & armis: neque his tantum, verum etiam ejus potestati, cui Senatus totam Rempub. omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiserat. Juvenalis Satyr. 8. adversus gloriosum nobilem:

*"Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacida similis, Vulcaniaq; arma capeffas,
Quàm te Thersita similem producat Achilles.*

Pro Marc. "Plus admirationis habitura quàm gloriæ. Aencid. 1.

*O socii (neque enim ignari sumus ante malorum)
O passi' graviora: dabit Deus his quoque finem.*

Cir. pro Mur. "Noli tã esse injustus, ut cum tui fôtes vel inimicis tuis pateât, nostros rivulos etiam amicis putes clausos esse oportere. Hinc illa gradatio est sine climace Rhetorico apud Terent. Thr. "Magnas verò agere gratias Thais mihi?
Gn. Ingentes. Thr. Ain tu? Lata est? Gn. Non tam ipso quidẽ Dono, quàm abs te datũ esse: id verò seriò Triumphat.

Ficta verò majora etiam plurimum valent. Terent. Heaut. "Satrapes si fiet

*Amator, nunquam sufferre ejus sumptus queat,
D 4. Nedum*

Nedum tu possis.

5. Aeneid.

*"Magnanime Aenea, non si mihi Iupiter author
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere calo:
Mutati transversa fremunt, & vespere ab atro
Confurgunt venti, atque in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contrâ, nec tendere tantum
Sufficimus.*

Quum noster author doctrinam imparium admodum confuse & perversè, maxime in superioribus editionibus, tradiderit: idque inde ei acciderit, non quod inter declarationem & argumentationem non distingueret; neque quid argumentatio à majori aut minori sit, attenderet: nos ante omnia veram definitionem proponemus, deinde tres argumentandi regulas seu axiomata ex Aristotele subjiciemus. Argumentatio igitur à majori, est quum entymematis antecedens magis probabile est quàm cōsequens. Axiomata autem Aristotelica extant 2. Top. 4. quorum Primum est hoc, *δὺς ἐνός λεγομένων*, si τὸ μᾶλλον ὑπάρχει δὲ ἄλλῳ, μὴ ὑπάρχει εἰς τὸ ἥττον. id est, Quum duò de uno dicuntur, si id quod magis in esse videtur, non inest: neque inerit id quod minus inesse videtur. ut Ioan. 3. 12. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis celestia, credetis? quasi dicat, Nullo modo, hoc est. multò minùs. Secundum axioma est: *ἐνός ἐν δὺς λεγομένων*, si τὸ μᾶλλον εἰς ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, εἰς τὸ ἥττον. id est, Quum unum de duobus dicitur: si ei cui magis verisimile est inesse, non inest: neq; inerit ei cui minùs inesse verisimile est. ut Rom. 11. 21. Si Deus naturalibus ramis non pepercit: vide, ne tibi quoque non parcat. 1. Pet. 4. 18. Si iustus vix servatur: impius & peccator ubi comparebit? quasi dicat, Nullibi: hoc est, multò minùs servabitur. Tertium axioma est: *δὺς ἐν δὺς λεγομένων*, si τὸ θάτερον μᾶλλον ὑπάρχει δὲ ἄλλῳ, μὴ ὑπάρχει εἰς τὸ λοιπὸν τοῦ λοιποῦ. id est, Quum duò de duobus dicuntur: si id quod alteri magis inesse videtur, nō inest: neq; inerit reliquum reliquo. ut Mat. 12. Christus à Pharisæis accusatus violati sabbathi: eò quòd permisisset discipulis suis, vellere spicas: inter alia sic se defendit: Sacerdotes non violant sabbathum, mactando pecudes: Ergo multò minùs ego violavi sabbathū, permittendo discipulis meis ut vellerent spicas ad pellendam famem. Ratio à majori: Quia magis videtur, sacerdotes violare sabbathum, quàm Christum: qui est dominus sabbathi. Sic Luc. 13. ver. 15. & 16. Christus à præfecto synagoga infirmulatus violat: sabbathi, eò quòd sanasset mulierē incurvam: sic se defendit:

Vos

Vos non violatis sabbathum, solvendo bovem aut asinam, & du-
cendo aquatum: Ergo multo minus ego violavi sabbathum, fol-
vendo hanc filiam Abraham à vinculo quo eam vinxerat Satanas, id-
que octodecim annos. *[Non solum]* Non solum, est nota minoris:
Sed etiam, majoris. Sic cum, est nota minoris: Tum, majoris. Ma-
lo hoc, est nota majoris: Quam illud, minoris. *[Tollitur e medio]*
Exemplum hoc non est hujus loci: continet enim illustrationem à
minori. Quæstio est, Quid tollitur e medio? Responso, Sapientia.
Illustratio à minori, Non solum simulatio prudentiæ, Altera quæ-
stio, Quis spernitur? Responso: Orator bonus. Illustratio à mi-
nori, Non solum odiosus in dicendo aut loquax. Quod si dicas esse
amplificationem, quasi dicat Cicero: Quid mirum, si verbosa
prudentiæ simulatio tollitur: quum domina rerum sapientia tol-
latur? tum argumentatio est eadem à minori: perinde enim est ac
si dicas, Domina rerum sapientia tollitur: Ergo multo magis tol-
litur verbosa prudentiæ simulatio: At sapientia, inquit aliquis,
nonne major & præstantior est quam prudentiæ simulatio? Sanè,
sed non ideo argumentatio hæc à majori est. Argumentatio
enim à majori dicitur, quum antecedit enthymematis magis proba-
bile est quam consequens: à minori, quum minus: sicut a pari,
quum æquè. Quare non spectanda est in hujusmodi argumen-
tationibus, quantitas duarum rerum inter se comparatarum: sed
quantitas duarum sententiarum inter se comparatarum ratione
probabilitatis. Itaque Aristotelis appellationes hic commo-
diores sunt: qui appellat, *ἐκ τῆς μείζους*, scilicet *ἐκ τῆς ὑπερχούσης*, id est,
ab eo quod magis inest: non autem, *ἐκ τῆς μείζους*, id est a ma-
jore. Item, *ἐκ τῆς ἡττοῦς*, ex eo quod minus inest: non autem, *ἐκ
τῆς ἡττοῦς*, à minore. Observandum autem, argumentationem à
pari, procedere & affirmando & negando: at argumentationem à
majore, negando tantum: à minore autem, tantum affirmando.
Nam illic conclusio semper est, Ergo multo minus: hic autem,
Ergo multo magis: quarum illa, negationis: hæc verò, af-
firmationis nota est. *[Neque ideo]* His verbis Cicero amplificat
argumentum quo demonstrat, Milonem suæ causæ confidere.
Argumentum erat à facto, Quia se tradiderit populo. Amplifi-
catio est à collatione factorum majorum, id est, magis demonstrā-
tium propositum: Quia se tradiderit etiam sanatus, imò publi-
cis armis, imò ipsi Cæsari. *[Malo pater]* Hæcenus duo exempla
primæ notæ, *[Non solum, sed etiam:]* sequitur exemplum notæ se-
cundæ, *[Malo hoc quam illud]*. Sententia est, Malo te esse nobilem,
& patrem habere ignobilem: quam te esse ignobilem, & patrem
habere nobilem. *[Plus admodum]* Exemplum tertiæ notæ, *[Plus, quam]*.
[Graviora] Exemplum comparationis Grammaticæ, id est nomi-
nis comparativi gradus. Quanquam exempli hoc, quatenus argu-
mentationem continet, non est hujus loci: continet enim argumēta-
tionem

tionem à minore: quia minus probabile est, aliquem pati posse graviora, quàm leviora. at *Aneas* sic argumentatur, Passi estis graviora: erga poteritis etiam pati hæc leviora. Exemplum pertinet ad secundum axioma suprà propositum. Duo quæ inesse dicuntur, Pati graviora & pati leviora: unum cui illa inesse dicuntur, *focii Aeneæ*. *Noli tam]* Hoc quoque exemplum argumentationem à minore continet: Si fontes debent patere inimicis: ergo multo magis rivuli amicis. Illud enim minus probabile est, quàm hoc. Exemplum pertinet ad tertium axioma suprà propositum. Duo quæ dicuntur inesse, Patere inimicis & patere amicis: duo quibus illa dicuntur inesse, Fontes & rivuli. *Magnas verò]* Si quis accuratè consideret, etiam hic argumentatio à minori latet: licet prima fronte secus videatur. Quippe certum est, *Gnathonem* assentandi gratia, quòd si amplificat, argumentatur igitur, nam omnis amplificatio, est tacita argumentatio vel à maiore, vel à minore. Sed quomodo hic argumentatur *Gnatho*? nempe sic, *Thais* agit tibi gratias ingentes: Ergo non est ut dubites quin tibi agat (quod tute ais) gratias magnas. at inquam, hæc argumentatio à minori est. Minus enim probabile est, aliquem agere gratias ingentes, quàm magnas, sic de cæteris, minus probabile est, aliquem triumphare quàm lætari ob acceptum beneficium: item meretricem lætari auctore doni quàm ipso dono. *Satrapes]* Hoc exemplum est huius loci: sed vis argumentationis non consistit in eo quòd *Satrapes* major, hoc est, præstantior ac ditior sit quam is ad quem hæc dicuntur: sed quòd magis probabile sit, satrapem magnos sumptus sufferre posse, quàm aliquem mediocrem aut tenuem. Enthymema hic est: *Satrapes* non posset sufferre tantos sumptus quantos amica tua postulat: Ergo multo minus tu poteris. *Magnanime]* Hoc quoque exemplum huius loci est: sed rursum vis argumentationis non consistit in eo quòd *Jupiter* major sit, hoc est præstantior ac potentior veraciorq; quàm *Aneas*: sed quòd probabilius sit, aliquem crediturum Deo quàm hominij. Enthymema hic est: Si promitteret mihi *Jupiter*, me hoc cælo in Italiam navigaturum: non crederem ei. Ergo multo minus tibi (*Aneas*) istud promittenti credo.

CAP. 20. DE MIMORIBUS.

Minus est, cujus quantitas exceditur: Minus autem sæpe indicatur propriis notis, ut non solum, sed ne: potius hoc quàm illud: cum, tum.

Item

Item per Grammaticam comparationē: deniq;
per negationem parium. Cic. 2. Catil. "Nemo
non modó Romæ, sed ne ullo in angulo totius
Italix oppressus ære alieno fuit, quem non ad
hoc incredibile sceleris fœdus asciverit. 1. Catil.
ut exul potiùs "tentare, quàm consul vexare
Remp. possis. 2. Agr. "Quæ cū omnibus est diffi-
cilis & mala ratio, tū veró mihi præter ceteros.

Ovid. 3. de Trist.

"*Sevior es tristi Burside, sevior illo*

Qui falsum lento torruit igne bovem.

Ovid. 1. Remed.

"*Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,*

Arida nec sitiens ora levabis aqua:

"*Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?*

At pretium pars hac corpore majus habet.

Atque hujus ejusdem speciē sunt hæc formu-
læ, quæ fiunt negatione parium. Philippica 9.

"Omnes ex omni ætate qui in hac civitate in-
telligentiam juris habuerunt, si unum in locum
conferantur, cum Servio Sulpitio non sunt
conferendi. Cat. 2. "Quamquam illi qui Catili-
nam Massiliam ire dictitant, non tam hæc que-
runtur quàm verentur. Pro Muræna: "Quod
enim fretum, quem Euripum tot motus, tan-
tas, tam varias habere putatis agitationes fluc-
tuū: quantas perturbationes & quantos æstus
habet ratio comitorum? Aliquando nota nul-
la est. Pro Marcel. "Tantum abes à perfectione
maxi-

maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris. Pro Archia: "Saxa & solitudines voci respondent: bestię sæpe immanes cantu flectuntur atque consistunt, nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur? 7. Ver. Gradatio illa est à minoribus. "Facinus est vincire civem Rom. scelus, verberare: propè patricidium, necare: quid dicam in crucem tollere? Finguntur etiam minora. Virgil, Ed. 1.

"Antè leves ergo pascentur in athere cervi,
Et freta destituent nudos in luttore pisces:
Antè pererratis amborum sinibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quàm nostro illius labatur pectore vultus.

2. Philip. "O rem non modò visu foedam, sed etiam auditu: Si inter cœnam in tuis immanibus illis poculis hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Rom. negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal implevit.

Ut hîc quoque confusionem cujus superiore capite mentionem fecimus, evitare facilius possimus: definiamus primum argumentum à minori, deinde argumentandi axiomata subjiciamus. Argumentum igitur à minori, est quum enthymematis antecedens minùs probabile est quàm consequens. Axiomata autem argumentandi à minori licet ab Aristotele (quod sciam) tradita non sint: tamen ad imitationem eorû quæ ille tradidit de majori, facillè etiam de minori ex natura contrariorum tradi possunt. PRIMUM igitur esto hoc: Si quid inest ei cui minùs videtur inesse: inerit etiam ei cui

cui magis videtur inesse. ut Matth. 6, 23. Si lumen quod est in tenebris sunt: ipsę tenebrę quantę? Matth. 10, 25. Si ipsum patrę familię, Beelzebul vocarunt: quanto magis domesticos ejus? Ioan. 15, 20. Si me persequuti sunt: & vos persequentur. Luc. 23, 31. Si in virente ligno ista faciunt: in arido quid fiet? 1. Pet. 4, 17. Si primum incipit a nobis iudicium: quis erit finis eorum qui non parent Dei Evangelio? quasi dicat, miserrimus. hoc est, Multo magis iudicabuntur illi seu affligentur. 2. Cor. 3. Si mortis ministerium fuit gloriosum: qui non potius ministerium spiritus erit gloriosum? SECUNDUM axioma: Si cui id inest quod inesse minus videtur: etiam illud ei inerit quod inesse magis videtur. Hujus axiomatis multa exempla extant Matth. 6. ubi Christus dehortatur a dissidenti sollicitudine victus & amicus: cujus loci hæc est analysis. I. Pater cęlestis dedit vobis animā: ergo multo magis dabit alimentum. Ratio a minore: quia minus probabile est, aliquem dare velle rem præstantiorem, quā viliorem: est autem anima plus quā alimentum. II. Pater vester cęlestis alit volucres cęli: ergo multo magis aliet vos. Ratio a minori duplex: prior, Quia volucres cęli nō serunt neque metunt, neque cogunt in horrea, sicut vos facitis: minus autē probabile est, altum iri eos qui nō serunt, &c. quā qui ista faciunt. Posterior ratio: Quia vos multo præstatis eis: minus autem probabile est, sustentatum iri creaturam viliorem, quā præstantiorem. III. Pater vester cęlestis dedit vobis corpus: ergo multo magis dabit vestitum. Ratio a minore: Quia minus probabile est, aliquem dare velle rem præstantiorem quā viliorem: corpus autem plus est quā vestitum. IIII. Pater vester cęlestis vestit lilia agrorum: Ergo multo magis vestiet vos. Ratio a minore duplex: prior, Quia lilia non laborant neque nent, sicuti vos: minus autem probabile est, amicum iri eum qui non laborat neque net, quā qui ea facit. Ratio posterior: Quia lilia sunt herba agrique: hodie extat: & cras in clibanum mittitur: vos autem præstantiores estis. Minus autem probabile est, creaturam viliorem a Deo exornari, quā præstantiorem. Rom. 8, 32. Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: qui non etiam cum eo omnia gratificabitur? Deus donavit nobis filium: ergo multo magis donabit alias res utiles. 1. Cor. 6. sic argumentatur Paulus: Sancti (sic vocat Christianos) digni sunt qui mundum & angelos iudicent: Ergo multo magis digni sunt qui iudicent res viles, id est, ea quę ad victum & necessitatem hujus vite pertinent. TERTIUM axioma: Si duo duobus inesse videantur, alterum alteri: & id inest quod alteri inesse minus videtur: etiam reliquum inerit reliquo. ut Rom. 5, 8. Commendat autem suam charitatem erga nos Deus, quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit. Iustificati igitur ejus sanguine, servabimur nunc

nunc multò magis per eum ab ira. Nam si quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii ejus: multò magis, reconciliati, servabimur per vitam ipsius. Hactenus Apostolus. Cōtinentur autem hoc loco duæ argumentationes à minore. Prioris questio est, Vtrum nos posteaquam justificati sumus, servandi simus ab ira? Respondet Apostolus affirmando: & affirmationē probat argumento à minore: Quia scilicet quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est: id quod minùs videbatur facturus. Nam certè minùs rationi consentaneum vi letur, alique melle mori pro homine impio, quam servare justum. Posterioris argumentationis questio est, Vtrum nos, posteaquam Deo reconciliati sumus, servandi simus per vitam Christi? Apostolus respondet affirmando: & affirmationem probat à minore: Quia scilicet quum adhuc essemus inimici, reconciliati fuimus Deo per mortem Christi. id quod minùs videbatur eventurum. Nam certè minùs probabile est, alique melle per mortem reconciliare velle cum altero inimicum: quam per vitam servare velle reconciliatum. Termini duo qui reliquis duobus insunt, in priorē argumentatione sunt hi: I. Christum mortuum esse pro nobis. II. Christum servatum nos ab ira. Termini duo quibus illi insunt: III. Nos quum adhuc essemus peccatores. IIII. Nos quum jam sumus justificati. Jam terminus primus inesse dicitur tertio: cui tamen minùs videtur inesse quàm secundus quarto. Ergo multo magis secundus inesse dicendus est quarto. In posteriori argumentatione termini qui insunt: 1. Reconciliari Deo per mortem Christi. 2. Servari per vitam Christi. Termini quibus illi inesse dicuntur: 3. Nos quum adhuc essemus inimici. 4. Nos quum jam sumus reconciliati. Jam terminus primus dicitur inesse tertio: cui tamen minùs videtur inesse quam secundus quarto. Ergo multò magis secundus quarto inesse dicendum est.

quædamque argumentationis prioris.

3 Si pro nobis peccatoribus	1 Christus mortuus est:
4 Ergo nos justificati	2 Per Christum servabimur ab ira.

Posterioris argumentationis delineatio.

3 Si nos inimici	1 reconciliati sumus Deo per mortem Christi:
4 Ergo nos reconciliati	2 servabimur per vitam Christi.

— Cic. 1. Offic. Quod si ea quæ acceperis utenda, majore mensura (si modo possis) jubet reddere Hesiodus: quidnam beneficio provocati, facere debemus? quasi dicat, Si mutuum reddendum est majore mensura: multò magis donum remunerandum est majore mensura.

3 Mutuum	1 Reddere majore mensura:
4 Donum	2 Remunerari majore mensura.

Horat.

Horat. *Vt jugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Vt teipsum serves, non expergisceris*

Quasi dicat, Si latrones de nocte surgunt, ut jugulent te: ergo tu multo magis expergisce debes, ut serves te.

Nemo non modo] In hoc exemplo comparationum est. Amplificat enim orator conjunctionem Catilinæ, comparatione minoris, id est sententiæ minùs probabilis. Sententia quam amplificat, est hæc: Catilinæ conjuratos ascivit Romæ. Hanc sententiam amplificat comparatione illius: Catilinæ conjuratos ascivit in omnibus angulis Italiæ. Ista sententia minùs probabilis erat, quàm illa prior. Itaque in hoc exemplo nota majoris est, Non modò minoris, Sed ne. Sicut & in illo Philip. 2. O rem non modò visu fœdam, sed etiam auditu. Magis enim probabile est: esse aliquid fœdum visu, quàm auditu. *Tentare*] Sententiam hanc, Catilinæ vexat rempublicam: illustrat orator collatione minoris, Mallim tentaret, quàm vexaret. *Quæcum*] Sententiam hanc, Hæc ratio administrandi rempub. mihi difficilis est: illustrat collatione minoris, Cæteris minùs difficilis est. *Sevior es*] Amplificat poëta crudelitatem maledici cujusdam, comparatione minorum: nempe crudelitatis Bussidris & crudelitatis Phalaridis. Sententia amplificanda, Tu es crudelis. Sententiæ amplificantes: Tu es crudelior Bussiride: tu es crudelior Phalaride. quod idem valet ac si dicas: Bussiris minùs crudelis fuit quàm tu: itemque Phalaris. *Vt corpus*] Exemplum argumentationis à minori: Tu pateris aliquid propter corpus: ergo patere etiam propter animum. Cujus tamen argumentationis vis non consistit in collatione corporis cum animo, tanquam minoris cum majori: sed in collatione duarum sententiarum, Pati velle propter corpus, & pati velle propter animum: quarum illa minùs est probabilis quàm hæc. Exemplum pertinet ad primum axioma suprà propositum. *Omnis ex omni*] Amplificat orator juris prudentiam Sulpitii. Sententia amplificanda, Sulpitius est juris bene peritus. Amplificatio per collationem minorum: Omnes antè nati Romæ juris consulti non habuerunt tantam juris intelligentiam, quantam Sulpitius. Hic nota minoris est, negatioparis, Non sunt conferendi. *Quæquam illi*] Exemplum hoc, non est hujus loci: nam elevat orator querelam Catilinariorum, comparatione majoris, id est probabilioris. Sententia quam elevat: Catilinarii queruntur, Catilinam ire Massiliam. Elevatio: Non tam queruntur quàm verentur, id est, magis verentur quàm queruntur. Hic nota minoris est, Non tam: majoris, Quàm. *Quod enim freti*] Amplificat orator perturbationes comitiorum, comparatione minoris: Freta non habent tantas agitationes fluctuum, quantas perturbationes habent comitia. *Tantum abes*] Cæsar conquestus de suspitione conjunctionis, dicebat, se satis sibi vixisse: at erator negat, reipub. collapsæ, neque dum ressitutæ, satis eum vixisse.

Et

Ita hanc sententiam amplificat comparatione minoris, ad hunc modum : Nondum perfecisti instaurationem reipublicæ : imò (quod minus est) nondum jecisti instaurationis illius fundamenta. Potest etiam dici, amplificationem hanc constare collatione majoris, id est prebabilioris sententiæ, ad hunc modum : Nòdum perfecisti : imò ne fundamenta quidem jecisti. Probabilius enim est, aliquem fundamenta jecisse ædificii quod pridem extructum voluit, quàm illud perfecisse. Quod si ergo nondum jecit fundamenta : multò minùs perfecit. *Saxa & solitud.*] Rursus exemplum argumentationis. Sic enim argumentatur orator : Saxa & solitudines voci respondent : bestię sæpe immanes, cantu flectuntur atque consistunt : Ergo multò magis homines instituti rebus optimis, poetarum vocemoveri debent. Exemplum pertinet ad tertium axioma. Est autem argumentum geminum : cujus utriusque analysi hæc est, prioris : duo quæ insunt, Vox & Carmen : duo quibus illa insunt, Saxa & homines. Ratio à minori : Quia minùs probabile est, saxa moveri voce, quàm homines moveri carmine. Posterioris : duo quæ insunt, Cantus & carmen : duo quibus illa insunt, Bestię & homines. Ratio à minori : Quia minùs credibile est, bestias moveri cantu, quàm homines moveri carmine. *Facinus*] In hac gradatione itur à minoribus ad majora. *Ante levis*] Illis verbis Tityrus amplificat suam beneficiorum Cæsaris memoriam. Sententia quam amplificat, est hæc : Non obliviscat beneficia Cæsaris. Hanc sententiam amplificat collatione hyperbolica minorum, id est sententiarum minùs probabilium : Cervi pascentur in æthere, Mare arefactum destituet pisces &c. Hic igitur nota minoris est, Antè : majoris Quàm. *Orem*] Turpitudinem vomitus Antonii amplificat orator comparatione minoris : Inter cœnam vomere, turpe est : ergo multò magis in cœtu populi. Exemplum pertinet ad axioma primum. Vnum quod inesse dicitur, Vomere : duo quibus illud inesse dicitur, Cœna & cœtus populi.

CAP. 21. DE SIMILIBUS.

Adhuc comparatio in quantitate fuit, sequitur comparatio in qualitate, qua res comparatæ quales dicuntur : nempe similes aut dissimiles. " Similia sunt, quorum est eadem qualitas : similitudo proportio dicitur, ut similia proportionalia. Notæ similitudinis quæ uno verbo

verbo concluditur, sunt, Similis, Effigies, More,
Instar, Tanquam, Sicuti: tum negatio dissimili-
tudinis, Haud secus, non aliter. 1. Aeneid.

Os humerosq; Deo similis.

9. Philip. Quanquam nullum monumentum
clarius Servius Sulpicius relinquere potuit,
quàm effigiem morum suorum, virtutis, con-
stantiæ, pietatis, ingenii, filium. 1. Trist.

*Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solut Achilleo tollere more potest.*

In Pis. Vnus ille dies mihi quidem instar im-
mortalitatis fuit, quo in patriam redii. Verr. 1.
Sed repente è vestigio ex homine, tanquam a-
liquo poculo Circeò, factus est verres. Pro Pō-
pejo, Itaq; omnes quidem nunc in his locis Cn.
Pompejum sicut aliquem non ex hac urbe mis-
sum, sed de cœlo delapsū intuentur. 3. Aeneid.

Haud secus ac jussi, faciunt.

Terentius in Phor.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur,
& quidem disjunctæ vel continuæ. Similitudo
disjuncta est, quando termini quatuor reipsa
distinguntur. Eclog. 5.

Tale tuum carmen nobis divine poeta,

Quale sopor fessis in gramine.

Carmen ad auditorē, ut sopor ad fessum, ter-
mini quatuor distincti sunt. Ad Frat. 1. Quem-
admodū gubernatores optimi vim tempesta-
tis: sic sapientissimi viri, fortunę impetum per-

E,

sæpe

sæpe superare non possunt. Hic quatuor sunt ite-
termini, ut gubernator ad tempestatem, sic sa-
piens ad fortunam. T. Trist.

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum:

Tempore sic duro est inspicenda fides.

Cicer. 2. Phil. Sed nimirum ut quidam mor-
bo & sensus stupore, suavitatem cibi non senti-
unt: sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis
gustum non habent. Virgilius fecerat hos versus:
Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:

Divisum imperium cum Iove Caesar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, præmiumque ma-
gnum erat adeptus. His igitur similibus Batyl-
lum Virgilius ludit.

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores,

Sic vos non vobis nidificatis aves:

Sic vos non vobis mellificatis apes:

Sic vos non vobis vellera fertis oves:

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla prorsus est nota. Virgil. Ecl. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori,

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Continua similitudo est, quando est ut pri-
mus terminus ad secundum, sic secundus ad ter-
tiū. 3. Leg. videtisne magistratus hanc esse vim,
ut præsit, præscribat recta & utilia & conjuncta
cum legibus? ut enim magistratibus leges, ita
populo præsunt magistratus. Hic termini sunt
tres: lex, magistratus, populus.

Ficta

Ficta similitudo parē vim habet superiorib. illis, sed præcipuē in hac explicata similitudine Aesopici apologi excellunt. Horat. 1. Epist.

*Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non ut porticibus, sic iudiciis fruār isdem,
Nec sequar, aut fugiam qua diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes agroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent.
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.*

Similia Nihil video in hujus loci tractatione, quod vel enodationis, vel castigationis indigeat. Hoc tantum adinoneo, usum similitum porissimum versari in illustrando: sepe etiam in occultando, quando scilicet propriis verbis omissis, solummodo translatis utimur. Vnde Christus interrogatus à discipulis, quare per parabolas, id est, similitudines, loqueretur populo, Matth. 13. respondit, Quia vobis datum est, nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum. Item, propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. Cæterum similibus ad illustrandum adhibitis sacra scriptura referta est, ut Esa. 53. Christus ad mortem ductus comparatur agno qui ducitur ad mactationem; & ovis obmutescens coram tonsore: ut illustretur Christi patientia. Psal. 1. Virpius comparatur arbori plantatæ ad rivos: ut illustretur ejus felicitas. Sic Psal. 92. comparatur palma & cedro Libani. Matth. 23. Christus comparat Pharisæos sepulchris dealbatis, ad declarandum eorum hypocritin: se autem gallinæ congreganti pullos sub mæ, ad declarandum suum amorem erga Judæos. *Salicet ut fulvum* Eadem similitudine illustratur in sacris literis constantia fidei Christianæ 1. Pet. 1. v. 6. & 7. *Ficta similitudo* Tales sunt parabole Salvatoris in historia Evangelica. Talis est hæc narratio Prophetæ Nathanis apud regem Davidem, de cive divite qui pauperi unicam suam ovem eripuerat: quam tandē ad Davidem accommodat. 2. Sam. 12. *Apologi* Judic. 9. extat insignis apologus Jothami, quomodo arbores elegerint sibi regem.

CAP. 22. DE DISSIMILIBUS.

Diffimilia sunt comparata, quorū qualitas est diversa. Diffimilitudinis proprię notæ sunt, diffimile, dispar, differens, aliud, secus. pro Planc.

sunt itē
sic fa-

rum:

n mor-
a senti-
laudis
versus:

bet.

ue ma-
Baryl-

1. Ecl. 2.

guntur.

ut pri-

ad ter-

se vim,

juncta

ges, ita

ini sunt

Ficta

Quamquam dissimilis est debitis pecunię & gratię. Ennius,

O domus antiqua, heu quám dispāri dominare domino.

Cæsar 1. bel. Gall. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. 2. Agrar. Alio vultu, alio vocis sonō, alio incessu esse meditabatur. Cicer. 2. Nat. Quoniā corpi secus agere atq; initio dixeram. Dissimilitudinis notæ etiā sunt per negationem similitum. 3. de Orat. Non est philosophia similis artium reliquarum. 2. Aen.

*At non ille, satum quo te mentiris, Achilles,
Talis in hoste fuit Priamo. ---*

Horat. 1. Epist.

Non eadem est atas, non mens. ---

1. ad Frat. Sit annulus tuus, non tanquam vas aliquod, sed tanquam ipse tu. 3. Phil. Certus dies non ut sacrificii, sic consilii expectari solet. Hoc argumento pastor ille errorem suum confitetur:

*Vrbem (quam dicunt Romam) Melibœe, putavi
Stultus ego, huic nostrę similem. --- Et mox,
Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos
Noram, sic parvis componere magna solebam.*

"Vt nec canibus catuli, nec matribus hædi, sic nec Mantua Romę similis est. Nota plerunq; nulla est, & dissimilitudo plenius explicatur.

Quintil. lib. 5. c. 11. Brutus occidit liberos prodicionem molientes, Manlius virtutē filii morte mul-

mulctavit. Catullus:

Soles occidere & redire possunt :

Nobis cū semel occidi brevis lux,

Nox est perpetua una dormienda.

[*Disimilia*] Disimilium exempla ē sacris literis. Psal. i. Non fac impij. Joan. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus: mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oves propriæ, videns lupum venientem, relinquit oves & fugit. Joan. 4. Christus declarat Samaritanæ, aquam a se promissam, dissimilem esse ei aquæ quam dabat mulier: Omnis, inquit, qui bibit de aqua hac, sitiet iterum: quisquis autem biberit de aqua quam ego dabo, nequitiam sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Matth. 7. vers. ult. Docebat eos (videlicet Christus populum) ut habens auctoritatem, & non ut scribæ. 1. Sam. 2. ver. 25. Si peccaverit vir in virum, iudicabit ipsum iudex: si autem in Jehovam peccaverit quispiam quis iudicabit pro eo? Hujus loci est negatio similitudinis cum indicatione dissimilitudinis: Quum enim pro similibus proponuntur quæ similia non sunt, negari solet similitudo, & rationis loco subijci dissimilitudo: ut, Non quemadmodum Israelitis licuit spoliare Ægyptios, ita nobis etiam licet deprædari proximum: Non, enim nos idem quod illi, mandatum a Deo accepimus. Sic, Non quemadmodum equis vetulis teneros antepone solent, sic amici novi veteribus sunt anteponendi: Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum, satietates. Vide Iulium Cic. Sic in oratione pro Murena, quū Servius Sulpitius existimaret, Ciceronē sibi contra Murenā adesse debere in causa capitis, sicut antea sibi contra eundem adfuerat in causa honoris: Cicero similitudinem istam negat his verbis: Sic existimo (inquit) sic mihi persuadeo: me tibi contra honorem L. Murenæ, quantum tu a me postulare ausus sis, tantum debuisse: contra salutem nihil debere, neque enim si tibi tum quum peteres consulatum, affui: idcirco nunc quum Murenam ipsum petas, adjutor eodem pacto esse debeo. Atque hoc non modò non laudari, sed ne concedi quidem potest: ut amicis nostris accusantibus, non etiam alienissimos defendamus. [*Dispari*] Dispar hic pro dissimili: sicut par pro simili in illo, *Par levis ventus. Et nec canibus* Aliter verba poetæ explicanda censeo, nempe ad hunc modum: Non ut canibus catuli, & matribus hæc: sic Mantua Romæ similis est. Alias non erit hic dissimilitudo, sed similitudo.

CAP. 23. DE CONJUGATIS.

Hactenus prima argumenta sunt exposita, se-

E 3

quum-

quantur orta de primis, quæ perinde sunt ad id quod arguunt, sicut prima, unde oriuntur: ut cōjugata & notatio: distributio & definitio. "Cōjugata sūt nomina ab eodē principio variē deducta, ut iustitia, iustus, iustē. In cōjugatis symbolū est consentaneorū argumentorū. Propertius lib. 2.

Libertas quoniam nulli jam restat amanti,

Nullus liber erit si quis amare velit.

Hic libertas causa est, cur sis liber. Cic. 3. de Nat. Deorū, cū de Dionysio Tyranno loquitur: Jam mēlas argenteas de omnibus delubris iussit auferri, in quibus quod more veteris Græciæ inscriptum esset, BONORUM DEORUM, uti eorum bonitate velle se dicebat. Dii boni sunt: eorum igitur bonitate est utendum. Hic effectus ad causas est disputatum. Terent.

Homo sum, humani à me nihil alienum puto.

Ex subiecto est ad adjunctum. Contra Phil. 2. Non tractabo ut Consulem, ne ille quidem me ut Consularem, In Pison. Cū esset omnis illa causa Consularis & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat & Consulis & Senatus.

Conjugata sunt Cicero in Topicis, Conjugata, inquit, dicuntur quæ sunt ex verbis generis ejusdem. Eiusdem autem generis verba sunt, quæ orta ab uno variē commutantur: ut sapiens, sapienter, sapientia. Hæc verborum conjugato συζυγία dicitur ex qua huiusmodi est argumentum: Si compascuus ager est, ius est compascere. Hæc Cicero. Aristoteles vero in suis Topicis lib. 2, cap. 3, appellat συζυγία, quasi dicas coordinata: & definit sic, Συζυγία δὲ λέγεται τὸ κατὰ τὴν αὐτὴν συζυγίαν ἀπαστὰ ὅσα διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἢ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. id est, Coordinata dicuntur omnia ea quæ in eadem coordinatione sunt: ut iustitia, iustus, iustum, iustē. Huc pertinent etiā πλάγιοι, casus: quo vocabulo tempore Ari-

Hotelis (ipfomet teste in loco citato) appellabatur sola adverbia
 a nominibus derivata. Verum hanc appellationem merentur etiam
 casus obliqui nominum: item comparativi gradus & superlativi.
 Porro argumentatio a conjugatis ad Jocandum valet, quum lu-
 ditur alterius conjugatorum *ipfomet*, id est, ambiguitate, ut ap-
 ud Cic lib. 2 de Orat. Quum in senatu ageretur de agnis publicis:
 & premeretur Lucilius ab iis qui a pecore ejus depalci agros
 publicos dicerent: Non est (inquit Appius) Lucilius pecus illud:
 erratis. (Defendere Lucilium videbatur.) Ego liberum puto esse:
 quia lubet, pascitur. Haftenus Cicero, Sic igitur argumentabatur
 Appius: Pecus illud pascitur qua libet: Ergo est liberum. Si li-
 berum: ergo non est Lucilii. Sed ludebat Appius ambiguitate no-
 minis liberum. Liberum enim dicitur tum quod solutum est &
 expeditum ad movendum sese quod libet: tum quod non est servus
 seu sub domini alicujus potestate. Priore sensu pecus Lucilii libe-
 rum erat: posteriore non erat: at de hac libertate erat questio.
 Praeterea non valet consequentia a conjugato actionis unius aut
 actionum paucarum ad conjugatum habitus: eo quod habitus non
 nisi ex multis actionibus comparatur, quare non sequitur, Davi-
 dis factum, quum necem pararet Vriæ innocenti, fuit tyrannicus:
 Ergo David fuit tyrannus. Nec sequitur, Cambyfis factum, quum
 iniquo judici detraxit pellem & eam instravit fedi, fuit justum: Er-
 go cambyfes fuit justus. Ad ejusmodi dici solet: Vna hirundo non
 facit ver. Praeterea ad hunc locum pertinet argumentum quod
 vocatur a concreto ad abstractum: ut, Baptista recepit milites
 manentes in officio: Ergo approbavit militiam. Quanquam hic
 consequutio non pendet ex conjugatis, Miles & Militia: sed ex
 eo quod additur, Manentes in officio. quod jam argumentum est
 a testimonio, nempe tacita confessione, nam silentium Joannis vim
 habebat approbationis. Si enim militiam improbasset, certe Palam
 id esset professus: quippe quum eos hortaretur ad poenitentiam.
 Postremo notandum, e conjugatis saepe duci argumenta quae si-
 mul vim habent a paria ut, Si qui fortiter agit, considerate peri-
 cula suscipit & labores perpetitur: est quoque fortitudo, conside-
 rata periculorum susceptio & laborum perpessio. Item, Si justitia
 non est scientia: neque scienter agere dici poterit qui agit justè.
 Item, si currens movetur: ergo cursus est motus.

CAP. 24. DE NOTATIONE.

Notatio est nominis interpretatio: nomina
 siquidem sunt notae rerum nominumque vel de-
 rivatorum, vel compositorum, si vera notatione

E 4

fiant,

fiant, ratio reddi potest ex aliquo argumento primo: ut "homo ab humo. Ovid. 6. Fastor.

Stat vi terra sua, vi stando Vesta vocatur.

Ex causa est notatio.

At focus à flammis, & quòd foveat omnia, dictus.

Ex effectis est notatio.

Item 4. Ver. "O Verrea præclara" Quo enim accessisti, quò non attuleris tecum istum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum atq; extersum reliqueris? Quare appellentur sanè ista Verrea, quæ nō ex nomine, sed ex moribus naturaque tua constituta esse videantur. Ex effectis item est notatio. Ovid. 1. Fast.

*Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis hac est,
Nomine clausa aperit, claudit aperta suo.*

Hic est notatio è subjecto cardine, circa què numen deæ exercetur. At ex adjunctis notatio est Bābalionis 2. Philii. quia balbus & stupidus: hic igitur cavillatio in Antoniū generum. Tuæ conjugis, bonæ scēminæ, locupletis quidē certē, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius: qui propter hæsitātiā linguæ stupore inque cordis cognomen ex contumelia traxerit. Ex adjunctis est notatio. E dissentaneis autem sunt illa apud Quintilianum libro primo, capite sexto: Lucus, quia umbra opacus, parum luceat: & Ludus, quia sit longissimè a lusu; & Dis. quia nominè dives.

Potest

Potest etiā ē comparatis esse notatio: ut Pyropus, quod ignis flammam imitetur. Est verò ut notationi ad suum nomen, sic nomini ad notationem sua affectio: ut Animi plenus, ergo animosus: & contrā, Animosus ergo animi plenus.

¹ Notatio] Cicero in Topicis, Græci, inquit, *ὑπομολογίαν* vocarūt id est, (verbum ex verbo) veriloquium: nos autem povitatem verbi non satis apri fugientes, genus hoc notationē appellamus: quia sunt verba, rerum notæ. Itaque hoc idem Aristoteles *σύμβολον* appellat: quod Latine est nota. Hæc ille. Homo ab humo] Quintilianus lib. 1. cap. 6. hanc notationem deridet: Etiamne hominē appellari, inquit, quia sit humo natus? Quasi verò non omnibus animalibus eadem origo: aut illi primi mortales antè nomē imposuerint terræ, quam sibi. Hæc ille. Sed miser homo ignoravit sacras literas: quæ hanc notationem in lingua Hebraica confirmant. ut Gen. 2. 7. Et formavit dominus Deus hominem, pulverem de humo. Et cap. 3. v. 19. ait Deus primo nostro parenti, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in humum, quia ex ea sumptus es. Hebraicæ appellationes sunt: hominis, Adam: humi, adamâh. Significat autem adamâh, propriè humi ruffam: ex quali hominem a Deo formatum fuisse, tum ipsa nominis proprietas arguit: tum quod in prætib. Orientalibus (sicut & aliis multis in locis) propter solis adustionē humus subruffa est. Divinitus autē in cōfusione linguarum, homo & humus has appellationes sortita sunt: ut Hebræis vocibus ē regione responderent. Neque veritatem hujus notationis labefaciat ratio Quintiliani: quod eadem ratione omnia animalia homines appellada essent, quā omnia humo nata sint. nam Deus solum hominem sic appellari voluit, ut perpetuam apud se haberet sui humiliandi materiam: quippe qui ex humo, id est vili materia, originem traxerit. Cujus humiliationis exemplū extat in Abrahamo Gen. 18. Ubi Deum alloquutus, præfatur in hæc verba: En obsecro induxi animum ut loquerer cum domino meo, qui pulvis sum & cinis. Et post primi parentis nostri lapsum, ad superbiam ejus retundendam, qui deo similis fieri cupierat, ait Deus: Pulvis es, & in pulvērē reverteris. Deinde nec altera Quintiliani ratio valet: neque enim verum est quod Quintilianus præsupponit, omnia nomina rebus ab hominibus esse imposita: imposuit enim quædam ipse Deus, ut in primo cap. Gene. videre est. Cæterum ejusmodi notationum sacræ literæ plenæ sunt: ut nominis Hevæ, Gen. 3. 20. Cajin, Gen. 4. 1. Seth, ibid. v. 25. Noah. Gen. 5. 29. Abraham. Gen. 17. 5. Isaac, Gen. 17. 17. & Gen. 18. 12. & Gen. 21. 6, Esau & Jacob. Gen. 25. 25. Edom. ibidem.

vers. 30. Nominū filiorum Jacob notationes exponuntur Gen. 30.
O Verrea] Enthymema huius loci est, Verres omnia loca Siciliae
 verrit, id est, spoliavit ac depradatus est. Ergo festum quod in sui
 ipsius honorem instituit, meritō appellavit Verrea. Hic noratio
 falsa est, & ad cōvitiandum atque jocandum ab oratore conficta.
 Verres enim festum illud sic appellaverat ex suo nomine, non au-
 tem ex suis moribus ac factis. Simile est enthymema Esauī, quo
 convitiatur Jacobo fratri: Gen. 27. Meritō, inquit, vocatum est no-
 men ejus Jacob: supplantavit enī me jam altera vice. Etiam hic
 notatio falsa est, & ab Esauo ad convitiandum fratri conficta. nam
 Jacob ā plantā nomen acceperat, non quōd supplantaror futurus
 esset: sed quōd in partu planta Esauī egredientis tenuisset; ut ha-
 betur, Gen. 25, 25. Hujus generis est & argutatio illa lamentantis
 Ajacis apud Sophoclem in Ajace flagellifero:

Αἶας, τίς αἰ πάλιν αἰδ' αἰδ' ἰσάμενος
 Τάμιν' ἔρωσεν ὄνομα τοῖς ἰματίοις κακοῖς;
 Νῦν γὰρ πᾶσι καὶ δ' αἰδ' αἰδ' ἔτι μᾶλλον
 καὶ πᾶσι τοῖς αἰδ' κακοῖς ἰσάμενος.

Hujus loci enthymema est: Necessē habeo αἰδέσθαι, id est, lamen-
 tari: Ergo rectē nominor Αἶας, quasi dicas, lamentator. Atq; hæc ā
 notatione ad nomen argumenta sunt: vicissim ducuntur etiam ar-
 gumenta ā nomine ad notationem: ut, Cicero pro Mil. Venio nūc,
 inquit, ad aureum illud nomen Chrysogoni, quib. verbis perstringit
 illius avaritiā: quasi dicat, Chrysogonus habet nomen ab auro, sic
 dictus quasi ex auro genitus: Ergo non est mirū si sit auri cupidus,
 id est, avarus. Sic, Sapientes ā veteribus Romanis nominati sūt cor-
 datī: Ergo illi judicarunt, sapientiæ sedem & quasi domicilium esse
 cor.

CAP. 25. DE DISTRIBUTIONE.

Reliquum est ex ortis aliunde argumentis
 argumentum distributionis & definitionis: in
 qua utraque affectio reciprocationis est, illic
 partium omnium cum toto, hīc definitionis cū
 definito. Distributio est, cū totum in partes
 distribuitur. Totum est, quod continet partes:
 Pars est, quæ continetur ā toto. Atque ut distin-
 ctio totius in partes, Distributio: sic collectio
 partium ad constituendum totum, Inductio di-
 citur.

Distrib-

Distributio sumitur ex argumentis toti quidem consentaneis, inter se autem dissentaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partium & cum toto consensio, & inter se dissensio major fuerit.

Distributio] Vulgo appellatur divisio. *In qua utraque affectio recipit.*] In superioribus editionibus additum erat, *Omnino propria.* quæ verba merito expunxit author propter falsitatem : quia affectio reciprocationis communis est etiam aliis argumentis : ut Omnis homo præditus est facultate ridendi : & vicissim, quicquid prædicum est facultate ridendi, homo est ubi subiectum recipitur cum adjuncto. Sic, Plato fuit præceptor Aristotelis : & vicissim, Aristoteles fuit discipulus Platonis. ubi inter se reciprocantur relata. Hoc tamen verum est : in toto genere distributionis & definitionis reciprocationem reperiri : non autem in toto genere subiectorum aut adjunctorum, ut aliorum argumentorum. Itaque reciprocatio inest quidem distributioni ac definitioni omni, sed non soli : quare non est horum argumentorum propria. *Inter se autem dissentaneæ*] Vitiola igitur divisio est, cujus partes inter se consentaneæ sunt : qualis est illa quæ vulgo traditur, divisio partium qua partes dividuntur in essentielles & integrales. Quasi verò integrales partes, non sint essentielles : quippe constituentes integri essentiam : ut fundamentum, parietes & tectum constituunt essentiam domus : sic singula corporis humani membra constituunt integrum corpus. Vicissim essentielles partes, nonne etiam integrales sunt : ut corpus & anima, hominis : quum integrum hominis essentiam constituent. Eodem vitio laborat divisio definitionis, qua dividitur in essentialem, causalem, collectam ex coacervatione partium, & collectam ex coacervatione accidentium, nam quam essentialem vocant, est etiam causalis : quippe constans ex genere & differentia specifica : quibus symbolis causæ essentiam constituentes, materia scilicet & forma, continentur. Sic quam vocant causalem, est etiam essentialis : quatenus enim recenset causas omnes, recenset etiam materiam & formam, quæ essentiam rei constituunt. Sic definitio collecta ex coacervatione partium, siue recitet partes essentielles, siue integrales : semper essentialis est, quum verò recitat essentielles, materiam & formam : tum non solum essentialis, sed etiam causalis est. Talis quoque est divisio prædicationis (quam sic in scholis Dialecticorum vocant) in regularem, figuratam & inusitatam, nam figurata, etiam regularis esse potest : ut tyrannus est lupus : ubi prædicatur accidens de subiecto, ut ipse quoque Philippus foretur. Item quam inusitam vocant, etsi de rebus inusitatis est, tamen ipsa prædicatio seu loquendi ratio, revera regularis est : ut Filius Dei est homo, Filius Dei

Dei mortuus est, in quarum priore prædicatur genus de specie (seu ut vulgo loquuntur, species de individuo) nempe homo de illo homine qui etiam est filius Dei: in posteriore prædicatur accidens de subiecto; nam Filio Dei accidit ut moreretur in carne.

CAP. 26. DE DISTRIBUTIONE

ex causis.

Distributio prima est ex absolutè consentaneis, causis nempe & effectis. Distributio ex causis est, quando partes sunt causæ totius. Hic distributio integri in sua mēbra præcipuè laudatur. Integrum est totum, cui partes sunt essentielles: Membrum est pars integri. Sic Grāmatica in etymologiam & syntaxim, Rhetorica in elocutionem & actionem, Dialectica in inventionem & judiciū, dividitur. Ab his enim partibus artes illæ constituuntur. Hęc distributio principalis est, cum rei longioris explicatio suscipitur. I. Georg.

*Quid faciat latus segetes, quo fidere terram
Vertere (Macenas) sulcisq; adungere vites
Conveniat: qua cura boum, quis culinus habendo
Sit pecori, atq; apibus quanta experientia parcis,
Hinc canere incipiam.----*

Cic. pro Mur. Intelligo (judices) tres totius accusationis partes fuisse: & earum unam in reprehensione vitæ, alteram in cōtentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus esse versatam. Quin etiam aliter tractatur hoc argumēti genus, vel à partibus ad totū, vel à toto ad partes. Catul.

Quintia

*Quintia formosa est multis: mihi candida, longa,
 Recta est: hac ego sic singula confiteor:
 Totum illud formosa, nego: nam nulla venustas,
 Nulla in tam magno est corpore mica salis.
 Lesbica formosa est: quæ cum pulcherrima tota est,
 Tum omnibus una omnes surripuit Veneris.*

Distributio integræ] Hæc peculiari vocabulo appellatur partitio: sicut distributio generis in species nominatur divisio: teste Cicerone in Topicis. Sic decalogi distributio in duas tabulas, partitio: distributio legum Mosaicarum in morales, ceremoniales & forenses, divisio est. *Suscipitur*] Sive a poetis, sive a philosophis, sive ab oratoribus, sive a concionatoribus. *Aliiter*] Nempe *συμμετρίως* seu *ἀνάλογικως*: de qua tractatione hæc extant axiomata apud Aristot. lib. 6. Topic. cap. 6. In quo totum est, in illo oportet & partes esse: in quibus partes sunt, & totum necesse est inesse: Si partium vel una desit, totum non est: at contra non sequitur, Si totum non sit, nullam partem esse. *Quintia formosa*] Enthymema est: Quintæ deest una pars formæ, nempe venustas: Ergo Quintia non est tota formosa. Argumentum est à parte ad totum: Consequentia valet per axioma tertium. Notandum, è singulis causarum generibus distributionem esse posse. Ex efficiēte: ut, Philosophia scripta est partim à Platone, partim ab Aristotele. Ecclesia Corinthiorum collecta est partim per Paulum, partim per Apollo. Ex materia: ut, Vasa templi Salomonici, alia erant ex auro, alia ex argento, alia ex ære, &c. Ex forma: Vasorum alia rotunda, alia quadrata, &c. Ex fine est illa Pythagoræa distributio, quinta Tusculana, Græcorum ad ludos Olympicos convenientium: quorum alii veniebant gratia gloriæ, alii gratia pecuniæ, alii gratia scientiæ.

CAP. 27. DE DISTRIBUTIONE

ex effectis, ubi de genere & specie.

Distributio ex effectis, est quando partes sunt effecta: ut, in navi nautæ alii malos scandunt, alii per foros curfantur, alii sentinam exhauriunt, gubernator autem clavum tenet in puppi. Distributio generis in species hîc excellit. Genus, est totum partibus essentialibus. Species, est pars generis.

neris. Sic animal genus hominis & bestia dicimus. Animal enim est totum, cujus essentia, nempe substantia corporea, animata, sentiens, ad bestiam & hominem communiter attinet. Sic dicimus hominem & bestiam species animalis, quia partes sunt animali subjectæ, quæ animalis essentia communem habent. Sic dicimus, hominem, genus hominum singulorū : & leonem, singulorū leonum: contra verò singulos homines, species hominis : singulos leones, leonis. Genus, est generalissimum, aut subalternū : Species, subalterna aut specialissima. Genus generalissimum, cujus nullum est genus: ut in Logica inventionem, argumentum est genus generalissimum artificiale & inartificiale.

"Subalternū genus, ut subalterna item species, quod species hujus, illius autem genus est: ut causa, species est argumenti absolute consentanei genus materiæ & formæ. Species specialissima, quæ est individua in species alias, ut materia & forma singulares. Genus verò & species notæ sunt causarum & effectorum: ut in animali est essentia corporea, quæ materia est ad species cōmuniter attinens: cum facultas vitæ & sensus, quæ forma item cōmuniter ad species spectat. Quare genus continet causas, quæ communiter ad ipsius species attinent: contra itaq; etiam species effecta generis sui continent. Hinc universale est insigne ac prætabile, quia causam
decla-

declarat. Distributio generis in species valde quidem excellit, sed difficilis est & rara inventu. Attamen illustrationis & exempli gratia offeremus, quod poterimus. Ovid. 1. Metamorph. "dividit animal in quinque species stellas, aves, bestias, pisces, homines: stellis animam tribuit, ut etiam philosophi tribuere:

*Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent celeste solum formæque decorum:
Cesserunt nitidis habitanda piscibus unda:
Terra feras cepit, volucres agitabilis ær.
Sanctius his animal mentisque capaciùs alta
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera posset,
Natus homo est.----*

Sic Cic. 1. Offic. Virtutem dividit in species quatuor, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Sed omne, quod honestū est, id quatuor partiū oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri solertiaq; versatur, aut in societate hominū tuenda, tribuendoq; suū unicuique, & rerum contractarum fide, aut in animi excelsiatq; invicti magnitudine ac robore, aut in omnibus quæ fiunt, quæq; dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia.

Distributio generis in formas specierum eadem est, quia formæ cum genere cōstituūt suas species: ut animalium aliud loquens, aliud mutum. Genus & species non solum tractatur hac simplici divisionis formula, sed etiam separatim
"alterum

alterum ex altero. Pro Archia, Ac ne quis a nobis hoc ita dici forté miretur, quód alia quædã in hoc facultas sit ingenii, atque hæc dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti studio penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinet, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Ars est genus: poetica & eloquentia sunt species. Cõtra genus tractatur per species: ut 4. de Trifl. *Materiamq, tuis tristem virtutibus imple.*

Ardua per præceps gloria vadit iter.

Hæc tora quis nosset, felix si Troja fuisset?

Publica virtutis per mala facta via est.

Ars tua Tiphys jacet, si non sit in aquore fluctus:

S; valeant homines, ars tua, Phæbe, jacet.

Que latet, inq, bonis cessat non cognitarebus,

Apparet virtus, arguiturque malis.

“Exempla igitur specialia suo generi accommodata sunt hujus loci. 7. ad Attic. Urbẽ tu relinquas? ergo idẽ si Galli venirent? Non est (inquit) in parietibus Respublica. at in aris & focis. Fecit idem Themistocles: fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idẽ Pericles non fecit, annũ ferẽ post quinquagesimũ, cũ præter moenia nil teneret: nostri olim urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

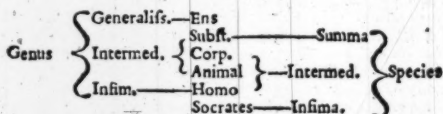
Sic dicimus hominem genus Et rectẽ. De similibus enim idem judicium est. ac similis prorsus relatio atque comparatio est hominis ad singulos

singulos homines, quæ animalis ad hominem, equum &c. Quare si animal rectè dicitur genus hominis, equi &c. pari ratione homo rectè appellatur genus singulorum hominum: & omnino quæ vulgò nominantur species specialissimæ, genera extrema sunt: quæ autem appellantur individua & singularia, ea sunt species specialissimæ. Consentit Aristoteles lib. 3. metaphysicæ. 4. *ἡ ἐκείνη γὰρ ἐστὶν τοῖς ἀτόμοις, ὡς αὐτὸς γενος*: id est, Extrema seu ultima genera supra individua sunt, ut homo. *Ut in Logica inventione*] Sic in divisione rerum, genus generalissimum est ens, τὸ ἐν: pro quo Latini dicunt, Res vel Aliquid. At in scholis negant Ens esse genus decem prædicamentorum: eo quod non prædicetur de iis *οὐκ ἐννοεῖται*, nunc vocè, id est, ita ut & nomen & nominis definitionē singulis tribuat: quia tribuat solum nomen, non autem definitionem: nempe quia Ens definitur quod est per se, vel per accidens. At ego nego hanc esse Entis definitionem: quum sit ejus divisio. Ens autem est genus decem prædicamentorum, ex eo probat, quod de singulis dicitur in quaestione Quid est, non reciproci. id quod enim generi & soli & semper convenit, ut, Quid est substantia? Est ens. At non vicissim: Non enim omne ens, substantia est. Sic, Quid est quantitas? Est ens. At non vicissim. Similiter de reliquis. *Subalternum genus*]

Hic notanda est nova divisio: nam subalternum genus aut intermedium est, aut infimum. Intermedium, quod iuxta generalissimum seu summum & infimum interjectum est: ac proinde non solum supra se, sed etiam infra se aliud genus habet: ut corpus, animal. Infimum, quod cæteris omnibus cognatis generibus subiectum est, ac proinde nullum aliud infra se genus habet: ut homo. Notanda est & consimilis nova divisio speciei subalternæ: nam species subalterna aut intermedia est, aut summa. Intermedia, quæ inter infimam seu specialissimam & summam speciem interjecta est: ac proinde non solum infra se, sed etiam supra se aliam speciem habet: ut homo, animal, corpus. Summa species, est species subalterna, quæ est supra omnes cognatas species: ac proinde nullam supra se aliam speciem habet: ut substantia. Quo loco & illud notandum: sicut ab Aristotele decem numerantur summæ species entis, nempe decem prædicamenta, Substantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, ubi, quando, situs & habitus: sic à P. Ramo decem numerari summam speciem argumenti: nempe, Causam, effectum, subiectum, adjunctum, dissentaneam, comparatam, nomen, distributionem, definitionem, & testimonium. Verum pro vocabulo scholastico Speciei, Latini magis utuntur vocabulo generis: & eodem sensu vocant decem summa genera rerum: quare similiter appellabimus decem summa genera rationum seu argumentorum.

Vel sic :

Individua in species] Itaque quæ vulgo individua dicuntur nihil aliud quam species specialissimæ sunt, sic appellatæ quod dividi in alias species non possint: quæ Logica divisio est. nam Physicè dividi possunt substantiæ singulares in sua membra: ut Socrates in suum corpus & suam animam: & corpus Socratis in sua membra, quæ propriè non divisio, sed partitio dicitur, seu potius sectio, *ἀνάλωσις*. *Dividit animal*] Hæc divisio est subiectis sumpta est, videlicet è locis in quibus animalia degunt ac vivunt: nempe alia in cælo, ut stellæ: alia in aëre, ut aves: alia in aqua, ut pisces: alia in terra, ut bestię & homines. *Alterum ex altero*] Hactenus de usu declarationis: sequitur de usu demonstrationis. Ad quem usum pertinent axiomata seu regulæ argumentandi tum à genere ad speciem, tum vicissim à specie ad genus: quæ extant apud Arist. lib. 2. Topic. cap. 2. Ad argumentationem à genere pertinent hæc tria. 1. Necessè est, de quibus genus dicitur, de iis specierum aliquâ dici. 2. Non est necessè, quæcunque generi insunt, etiam speciei inesse. Hoc videtur ab Aristotele dici propter enuntiata in quibus divisio dicitur de genere: ut animal aut rationale est aut irrationale. hæc divisio de nulla specie animalis verè dicitur: sed tantum alterum ejus membrum. Nam alias videtur speciei inesse quicquid generi inest: per axioma quod extat in Categoriis, Quando alterum de altero dicitur ut de subiecto: tum quæcunque de prædicato

eato seu attributo dicuntur, eadem dicitur de subiecto. 3. axioma,
 Quæcunque generi non insunt, ea nec speciei insunt. Atque hæc
 tria generis axiomata sunt, jam ad argumentationem a speciei
 pertinent ista duo. 1. Quæcunque speciei insunt, ea etiam generi
 insunt, intellige, Ex parte: aliàs falsum fuerit, non enim omne ani-
 mal rationale est: at omnis homo rationalis est. 2. Quæcunque
 speciei non insunt, non necesse est generi non inesse. Atque hæc
 Aristotelis de genere & specie axiomata sunt: extant etiam duo
 apud Quintil. lib. 5. cap. 10. quæ rotunda brevitate laudem meren-
 tur: unum, Species firma probationem habet generis: nam quod
 iustitia est, utique virtus est. Alterum, Species infirmam generis re-
 futationem habet: nam quod non est iustitia, potest esse virtus.
 Hæc Quintilianus de argumentatione a specie: atque eadem bre-
 vitate comprehendi possunt duæ regulæ argumentandi à genere,
 illis de specie oppositæ: nempe, Genus infirmam probationem ha-
 bet speciei: nam quod virtus est, non statim iustitia est. 2. Genus
 firmam generis refutationem habet: nam quod non est virtus, uti-
 que nec iustitia est. Atque hæc de argumentationibus à genere ad
 speciem, itemque à specie ad genus: restat ut deinceps aliquid di-
 camus de argumentationibus à specie ad speciem. Primum igitur
 certum est, de quo species affirmatur, de eo negari speciem di-
 versam: ut Socrates est homo: ergo non est equus. At non
 est necesse, ut de quo species aliqua negatur, de eo diversa-
 rum aliqua affirmetur: aut si aliqua affirmetur, ut affirmetur
 quælibet, ut non sequitur, Hec quod vides, non est equus: er-
 go est asinus. potest enim, fieri ut aut omnino non sit animal: aut si
 sit animal, tamen non sit asinus, sed bos aut aliud. Cum autem ne-
 cesse est specierum duarum pluriùve aliquam inesse: tum ab af-
 firmatione unius ad negationem alterius vel reliquarum, itemque
 à negatione unius ad affirmationem alterius, aut ad affirmationem
 disjunctam reliquarum, item a negatione reliquarum ad affirma-
 tionem unius quæ restat, firma consequentia est, ut, Socrates valet:
 ergo non ægrotat: & vicissim, non ægrotat: valet igitur. Sic, Ra-
 birius non latuit, nec fuit cum Saturnino: ergo fuit cum consuli-
 bus. Cic. pro Rabir. Atqui videmus, ait, hæc in rerum natura tria fu-
 isse: ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere
 autem, mortis erat instar turpillinæ: cum Saturnino esse, furoris
 & sceleris: virtus & honestas & pudor cum cons. esse cogebar. Sic
 Balilius lib. 1. adversus Eunomium, explicans dictum Christi, Pater
 major me est: concludit, patrem Christo majorem esse ut causam,
 tali argumentatione. Majus dicitur aut ratione causæ, aut poten-
 tiæ, aut dignitatis, aut molis seu quantitatis. Atqui Pater nec mu-
 le, nec potentia, nec dignitate major est Christo: quæ singula
 suis prosyllogismis approbat. Relinquitur ergo ut major di-
 catur à se aliis & deo, ut author & principium. Tali ar-
 gumentatione probat Aristoteles lib. 1. Ethic. cap. 5. Virtu-

tem esse habitum. Primum ponit hanc specierum enumerationem: Virtus est necessariò aut affectus, aut potentia, aut habitus. Deinde assumit: Atqui virtus non est affectus, nec potentia. Atque ita concludit, virtutem esse habitum. Quo loco notandum, tales argumentationes nihil aliud esse quam syllogismos disjunctos, de quibus lib. 2. infra. *Exempla igitur specialia* Exempli vocabulum interdum factum simile significat: interdum speciem suo generi ad ipsum declarandum subiectam. Atque ejusmodi species ab auctore hic exemplum speciale appellari videtur: quanquam exemplum quod subijcit, ad locum similem potius pertinet: ducuntur enim in eo argumenta exhortationis à factis similibus. hortatur enim Pompejum Cicero, ne relinquat Romam metu adventantis Caesaris: quia Romani urbem non deseruerint adventu Gallorum. Argumentum est ab exemplo, id est, facto simili Romanorum. Deinde ingitur Pompejus causam suam tueri exemplo, id est, simili facto Themistoclis, qui adventu Xerxis Athenas deseruit: deinde rursus Cicero opponit exempla, id est, similia facta duo: primum Periclis, qui Athenas non reliquit: secundum Romanorum, qui capta a Gallis urbe, Capitolium tamen retinuerunt.

CAP. 28. DE DISTRIBUTIONE

é subiectis.

Reliqua distributio est quodammodo consentaneorum, ut subiectorum & adjunctorum. Distributio é subiectis est, cum partes sunt subiecta, ut apud Catul.

Virginitas non tota tua est: ex parte parentum est:

Tertia pars matri data, pars data tertia patri:

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,

Qui generum sua iura simul cum dote dederunt.

Sic Cicero 5. Tuscul. "Sint enim tria genera bonorum, ut jam à laqueis Stoicorum, quibus usum me pluribus quam soleo, intelligo, recedamus. Sint sanè illa genera bonorum, dum corporis & externa

externa jaceant humi, & tantummodo quia sumenda sunt, appellentur bona. Alia autem divina illa longé lateque se pandant, cælumq; contingant, ut ea qui adeptus sit, cur eum beatum modó & non beatissimum dixerim?

Sunt enim tria genera Peripatetici distinxerunt bona in tria genera: quæ appellantur bona animi, corporis & fortunæ. Animi, ut virtutes & scientiæ: corporis, ut sanitas, robur, pulchritudo: fortunæ, ut divitiæ, honores, amici: quas res illi, tanquam à fortuna quam deam sinxerunt, darentur, sic appellantur. Unde perspicitur, divisionem hanc non esse satis logicam: quum membra non ex uno argumenti genere sumpta sint: sed duo priora é subjectis, tertium veró ex efficiente causa. Magis logica fortasse fuerit divisio hæc: Bona hominis aut interna sunt, aut externa. Interna, quæ homini inherent: eaque aut animi, aut corporis. Externa, quæ homini adherent, eumque quasi circumstant: ut divitiæ, honores, amici: quæ à Peripateticis bona fortunæ dicta sunt. Extat apud Platonem libro quinto de Legibus ad finem divisio, quæ cum divisione illa bonorum quam hic Cicero attingit, eadem videri possit: sed diversa est: sumpta est enim é subjectis occupantibus seu objectis: & est divisio non bonorum, sed studiorum humanorum. Quum tria sint omnino, inquit, circa quæ universi homines studium suum collocant: ultimum ac tertium est, pecuniarum recté collocatum studium medium autem, corporis: primum veró, animi. Cicero lib. 1. Academ. quæst. philosophiam é subjectis occupantibus seu objectis sic dividit: Fuit jam à Platone, inquit accepta philosophandi ratio triplex: una de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia de disserendo quid verum, quid falsum, quid rectum in oratione pravumque, quid consentiens. Hæc Cicero. E subjectis recipientibus dividitur febris ad hunc modum, ut alia dicatur esse in spiritibus, cordis, alia in humoribus, alia in solidis partibus seu in ipsa substantia cordis. prima appellatur ephmera, quia feré diem tantum durat: altera putrida, propter humoris putredinem: tertia hectica, quasi dicas habitualis, eo quód ita penetratus infederit & quasi radices in corde egerit, ut evelli aut profligari vix possit. E subjectis item recipientibus est divisio illa virtutum in Ethicis Aristotelis, qua distinguuntur in *epikrinas* & *diapocriticas*: quarum illæ in appetitu, hæ in intellectu inhaerent.

CAP. 29 DE DISTRIBUTIONE
ex adjunctis.

"Distributio ex adjunctis est, quando partes sunt adjuncta: ut hominum alii sani, alii ægri, alii divites, alii pauperes. Sic Virgil. 1. Georgic. mundum dividit in quinque partes, mediam, torridam, duas extremas frigidas, & reliquas duas temperatas:

*Quinq; tenent calum zone, quarum una cornu
Semper solerubens, & torrida semper ab igni:*

*Quam circum extrema dextra levag; trahuntur,
Carulea glacie concreta, atq; imbribus atris:*

Has inter mediamq; due mortalibus agris

Munere concessa divum. ---

Cæsar 1. belli Gal. Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliâ Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celta, nostra Galli appellantur.

[Distributio ex adjunctis] Vulgo vocatur divisio subiecti in accidentia. Hujus generis est divisio illa peccati in mortale & veniale. Mortale autem peccatum hic nominatur (ut intelligitur ex antithesi) quod aliâ vocatur Irremissibile & peccatum ad mortem, eo quod mortem certissimam afferat. nam aliâ quodvis peccatum mortale dici possit, quatenus sua natura mortem meretur, juxta dictum Pauli Rom. 6. 23. Stipendia peccati, mors. Mortale igitur peccatum dicitur, cui nulla unquam contingit venia: veniale, cui venia contingit. De utroque vide Matth. 12. vers. 31. & 32.

APPENDIX AD LOCUM DISTRIBUTIONIS.

Quum ad bene differendum & hoc pertinere videatur, ut vocabulorum ambiguum significationes diligenter distinguantur: ne nobis eveniat ut de cepis (quemadmodum in proverbio est) interrogati, de aliis respondeamus: utiliter præcepisse mihi videtur, qui de distinctione nominis *ambiguum*, id est, ambigui

in sua significata admoventur, ut autem *sylogisma* constet: sic illud distributionis genus huc assumemus, ut dicamus, distributionem esse aut nominis aut rei. Distributionem rei author persecutus est. Divisionis nominis exempla à quovis observari possunt, quales sunt illæ Theologorum: Libertas alia civilis, alia spiritalis est. Sic, Mors alia corporalis, alia spiritalis est: item alia temporalis, alia æterna. Sic, cibus alius corporalis alius spiritalis est.

CAP. 30. DE DEFINITIONE.

Definitio est cùm explicatur quid res sit, "eaque vicissim definito argui potest. Definitio est perfecta aut imperfecta: illa, propriè definitio: hæc, descriptio dicitur. Definitio perfecta, est definitio constans é solis causis essentiam cõstituētibz: quales causæ "genere & forma cõprehenduntur. Atque hoc modo definitur homo, animal rationale: nempe genere (animal) intelligimus (ut dictũ est) essentiam corpoream plenā vitæ & sensus, quæ materies hominis est, & pars formæ: cum qua si addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, sensus, rationis facultate. Itaque perfecta definitio nihil aliud est, quàm universale symbolũ causarum essentiam rei & naturã constituentium. Tales definitiones sunt artium: Gràmatica est ars benè loquendi: Rhetorica benè dicendi: Dialectica benè disserendi: Arithmetica benè numerandi: Geometria benè metiendi.

Eaq. vicissim definito argui potest. Quum definitio cum definito sit reciproca, valet argumentatio & à definitione ad definitum, & vicissim à definito ad definitionem: idque tum affirmando, tum negando. Definitionis autem usus ad declarandum quidem plurimus est: ad argumentandum verò ac demonstrandum peritus. Cicero in Topicis hoc exemplum ponit: Jus civile (ait)

est æquitas constituta illis qui ejusdem civitatis sunt, ad res suas obtinendas. Ejus autem æquitatis utilis est cognitio. Utiles est igitur juris civilis scientia. *Genere & forma* Definitio omnis ex duabus constat partibus, genere & differentia. Genus, est prior definitionis pars, quæ de definito prædicatur in quæstione Quid est, sed imperfecte, id est, non reciprocè: ut, Quid est homo? Est animal. Quid est justitia? Est virtus. Differentia, est posterior definitionis pars, quæ generi addita, definitionem complet & absolvit: & de definito cum genere conjuncto prædicatur in quæstione Quale est, ut, Quale animal est homo? Rationale. Qualis virtus est justitia? Suum cuique tribuens. Vocatur differentia, quia per eam species definita a cæteris speciebus differt, à quibus alias ratione generis non differt. Sumitur autem differentia ex variis argumentorum generibus seu locis. Interdum à forma: quæ ut omnium præstantissima, sic rarissima & inventu difficillima est: ut, Homo est animal rationale. Interdum à fine: ut Musica est ars canendi, Arithmetica est ars numerandi. Similiter definiuntur artes reliquæ. Interdum à subiecto: ut Febrix est calor præter naturam, accensus in corde. Interdum à adjuncto: ut magnus est lapis trahens ferrum. Homo, est animal risibile item, capax disciplinæ: item, præditum facultate loquendi: item incedens erecto corpore.

Interdum ab adjunctis pluribus: ut ignis est elementum calidum & siccum: aer est elementum calidum & humidum, &c. Relata definiuntur per correlata: ut pater est qui habet liberos: maritus, qui habet uxorem: præceptor, qui discipulum. Relationes definiuntur per utrumque relatum: ut conjugium est mariti & uxoris mutua obligatio ad procreandum liberos & adjuvandum: Emptio est pretii pro merce promissio: Venditio est mercis pro pretio promissio: Peccatum est actionis discrepantia a lege.

Porro modi definiendi duo sunt: vel enim definitio conficitur per genus summum & differentias generales ordine contextas una cum specifica: vel per genus proximum & differentiam specificam. Exemplum prioris: Homo est substantia corporea, animata, sentiens, rationalis. Exemplum posterioris: homo est animal rationale. Hic perspicitur, per priorem modum qui laboriosior est, veniri ad posteriorem, nam genus summum unâ cum differentitiis generalibus usque ad specificam, est definitio generis proximi: itaque pro definitione nomen assumitur, ut proluxa definitio in brevem & succinctam contrahatur. Invenitur autem tum genus proximum, tum differentia ultima, id est, tota definitio, instrumentum divisionis: incipiendo à genere summo, & ordine progrediendo ad speciem definiendam.

Itaque primò omnium considerandum, in quonam ea res quam definire instituis, prædicamento seu summo rerum genere sit: deinde per divisionem ordine procedendum, ut, Homo in quo

prædicamento? Substantie. Homo enim est substantia quædam. Sed angelus etiam est substantia: quomodo igitur homo ab Angelo differt? Divide genus: & reperies. Substantia igitur est vel corporea, vel incorporea, Angelus incorporea substantia est: at homo corporea. Sed lapis est etiam substantia corporea: quomodo igitur homo à lapide differt? Divide rursum: & videbis. Substantia corporea igitur est vel animata, vel inanimata. Lapis inanimatus est: at homo animatus. Sed arbores etiam animatae sunt: quomodo igitur homo differt ab arboribus? Divide rursum: Corpus animatum est aut sentiens, aut non sentiens. Arbores non sentiunt: homo sentit. Sed equus etiam sentit: quomodo igitur homo differt ab equo? Divide rursum: Ea quæ sentiunt, id est animalia, aut ratione prædita sunt, aut ratione carent. Equus ratione caret: homo autem ratione præditus est. Jam quare, sitne animal aliud præter hominem ratione præditum, à quo homo discernendus sit. Nullum reperies. Reperisti igitur hominis definitionem, id est, orationem qua & declaratur quid homo sit, & quomodo à cæteris rebus omnibus differat. Sic proponatur ad definiendum iustitia. Iustitia in quo prædicamento? Qualitatis. Iustitia enim est qualitas quædam. Sed color etiam est qualitas. Verum: sed passibilis: iustitia autem est habitus. At ars equitandi etiam est habitus. Verum: sed hærens in corpore: iustitia autem in anima. At sapientia etiam hæret in anima. Verum: sed in intellectu: iustitia autem in appetitu. At iniustitia etiam hæret in appetitu. Verum: sed est vitium: iustitia autem est virtus. At fortitudo etiam est virtus. Verum: sed circa eas res quæ terrorem nobis incutunt: iustitia autem circa eas quæ alteri tribuenda sunt. Estne ulla alia virtus quæ circa hæc res versetur? Nulla. Differt igitur iustitia hoc objecto à cæteris virtutibus omnibus: ac proinde invenisti iustitiæ definitionem, quod iustitia sit virtus suum cuique tribuens.

CAP. 31. DE DESCRIPTIONE.

Descriptio est definitio ex aliis etiam argumentis rem definiens: ut, Homo est animal mortale, capax disciplinæ. Hic cū aliqua causa miscetur communis, itemque propria circumstantia. Atque hæc succincta brevitatis nō est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorem explicationem desiderat. Sic gloria

describitur in Miloniana: Sed tamen ex omnibus præmiis virtutis, si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium, gloriâ: hanc unam quæ brevitatē vitæ, posteritatis memoria consolaretur, quæ efficeret ut absentes adessemus, mortui viveremus: hanc deniq; esse, cujus gradibus etiam homines in cælum videantur ascendere. Sic 4. Aeneid. fama describitur:

*Exemplò Libya magnas it fama per urbes,
Fama malum, quo non aliud velocius ullum:
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo:
Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens ira irritata Deorum
Extremâ (ut perhibet) Cæo Enceladoq; sororem
Progenit pedibus celerem, & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt
corpore pluma,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot lingua, totidem ora sonant, tot subigit aures:
Nocte volat celi medio, terræq; per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat urbes:
Tam ficti praviq; tenex, quàm nuntia veri.*

Tales sunt descriptiones plantarum, animalium, in Physicis: item fluminum, montium, urbium in Geographis & historicis.

Nihil in hoc capite video quod vel Illustrationis vel castigat-
ionis indigeat. Itaque tantum aliquot exempla descriptionum an-
notabo ē sacris literis. Exod. 34. ver. 6. & 7. describitur Deus par-
tim ab adjunctis, partim ab effectis. Jehova Jehova, Deus fortis, mi-
sericors & graciosus: longanimis, & multus benignitate ac fide:
custodiens benignitatem millibus: condonans iniquitatem & de-
fectionem & peccatum: qui ullo pacto non absolvit contem: vi-
sitans iniquitatem patrum in filios & iā filios filiorum, in nepo-
tes & abnepotes. Sic psal. 15. describitur vir pius ex effectis: Qui
ambulat integerē, exercetque iustitiam: ac loquitur veritatem,
prout est in animo suo. Non obtreccat lingua sua, non afficit pro-
ximum suum malo: & opprobrium non infert in propinquum su-
um. In cujus oculis contemptus est reprobis, timentes verō Je-
hovæ honorat: Juratus in damum suum, non tamen mutat. Pecū-
niam suam non exponit fœnori, & munus pro innocente non ac-
cipit. Sic proverb. ult. describitur industria seu strenua mater fa-
milias, ex effectis plurimis, partim etiam ex adjunctis. Fœminam
strenuam quis inveniet, quum longē superet carbunculos pretium
ejus? Confidit ei animus mariti ejus, & spolia non deficiunt. Af-
ficie eum bono, non autem malo, omnib. diebus vitæ suæ. Quæ-
rit lanam aut lina, conficiteq; pro voluntate manuum suarum. Est
similis navib. negotiatoriis: e longinquo advehit cibum suum. Et
surgens dum adhuc nox est, dat escam domui suæ, & pensum puel-
lis suis. Cogitat agrum, & accipit eum: de fructu manuum suarū
plantat vineam. Accingit robore lumbis suis, & confirmat brachia
sua. Ipsiū gestantis, bonum esse mœtœmonium suum, non ex-
tinguitur doctū lucerna. Manus suas immittit ad verticulum, &
manus ejus tenent fufum. Volam suam pandit pauperi, & manus
suas extendit egenti. Non timet familiæ suæ a nive: nam tota fa-
milia ipsius vestitur penulis duplicibus. Cadurca parat sibi: xylī-
num & purpureum, est vestimentum ipsius. Notus est in portis ma-
ritus ejus, confidens cum senioribus regionis. Sindonem conficit
ac vendit, & cingulum quod tradit negotiatori. Robur & decor
est vestitus ejus, & ridet ad tempora sequentia. Os suum aperit
sapienter, & doctrina benignitatis infidet linguæ ejus. Speculatur
rationes familiæ suæ, cibumque pigritiæ non comedit. Assurgen-
tes filii ejus, beatam prædicant eam: maritus ejus similiter laudat
eam, dicens, Multę fœminæ fecerunt strenuę: tu verō superas
omnes illas.

CAP. 32. DE TESTINONIO

divino.

Exposito artificiali argumento, sequitur in-
artificiale. Argumentum inartificiale est, quod
non

nō sua natura, "sed assumpta artificialis alicujus
 argumenti vi arguit. Ita que cū exquisita rerū
 veritas subtilius exquiritur, "perexiguam vim
 probationis habet: "In civilibus autē & huma-
 nis rebus plerumq; hoc argumentum præcipuā
 fidem ē moribus arguentis efficit, "si prudentia,
 virtus & benevolentia adfuerint. Id uno nomi-
 ne testimonium dicitur: "estq; divinum vel hu-
 manum. In divinis testimoniis numerantur nō
 solum "Deorum oracula, sed etiā responsa vatū
 & fatidicorum: quę omnia. 3. Catilin. adhiben-
 tur. "Nam ut illa omittam (ait orator) visas no-
 cturno tempore ab occidente faces, ardoremq;
 cæli, ut fulminum jactus, ut terrę motus, cæ-
 teraque, quę ita multa nobis Consulibus facta
 sunt, ut hæc, quę nunc sunt, canere Dii immor-
 tales viderentur. Deinde paulo post, Quo qui-
 dem tempore, cū Aruspices ex tota Hetruria
 convenissent, cædes atq; incendia, & legum in-
 teritum, & belū civile ac domesticum, & to-
 tius urbis ac imperii occasum appropinquare
 dixerūt, nisi Dii immortales omni ratione pla-
 cati, suo numine propē fata illa flexissent. Tan-
 dem cū dixisset ut ex Aruspiciū responsis ludi
 facti & Jovis signum majus factum conversūq;
 ad orientem, tum ait, illud verō, nonne itā præ-
 sens est, ut nutu Jovis optimi maximi factū esse
 videatur? ut cum hodierno mane per forū meo
 jussu & conjurati & eorū indices in ædē Con-
 cordiæ

cordiē ducerentur, eo ipso tempore signum statureretur, quo collocato atque ad vos Senatumque tōverso, omnia & Senatus & vos (quæ erāt contra salutem omnium cogitata) illustrata & patefacta vidistis. Brevius est illud Tibulli.

Quod si vera canunt sacris oracula templis,

Hæc illi nostro nomine dicta refer:

Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse

Felix, ac alium desine velle virum.

CAP. 33. DE TESTIMONIO

humano legis & sententia.

"Testimonium humanum est commune aut proprium: commune ut lex & illustris sententia: legis autē & non scriptæ & scriptæ testimoniū est pro Milone. Est enim (judices) nō scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verū ex natura ipsa arripuimus hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, nō instituti, sed imbuti sumus: ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela, aut latronū, aut inimicorū incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Et ibidē, Quod si duodecim tabulæ nocturnū furē quoquo modo, diurnum autem si se telo defenderit, interfici impunē voluerunt, quis est, qui quoquo modo quis interfectus sit, puniendum putet, cum videat aliquando gladium nobis ad occidendū hominē, ab ipsis porrigi legibus? Sententiæ illustris sunt Proverbia: ut, Pares cum paribus facilli:

cillimé congregantur. Spartam nactus es, hanc exorna. Sunt ité dicta sapientú. Nosce te ipsum. Ne quid nimis. Sponde, præsto est detrimentú. Proprium testimonium est, ut Platonis illud, 1. ad Quintum Fratrem: Atque ille quidem princeps ingenii & doctrine Plato, tum denique fore beatas Respublicas putavit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Talia sunt in poëtis, 6. Aeneid.

Discite justitiam, moniti: & ne temnite divos.
Sic Homérico illo versu:

Αἶας δ' ἰν' Ἰθάκῃ νῆες αἴαντος ἔσαν ἑκατὶ νῆες:

Ajax autem ex Salamine duxit duodecim naves.

Megareses victi sunt ab Atheniensibus. Vidorum testimonia sunt, non tantum cum queritur de fudo aut cade & ejusmodi negotio aliquo, sed etiam obligationis, confessionis, jurjurandi testimonia sunt. Obligationis exemplum est: Phil. Audebo etiam obligare fidem meam (P.C.) vobis populoque Romano, quod profecto, cum me nulla vis cogeret, facere non aude-re, pertimesceremque in re maxime periculosa opinionem temeritatis: promitto, recipio, spondeo, (P.C.) Cæsarem talem semper fore civem, qualis hodie sit, qualemque cum maxime vellet & optare debemus. Pignus autem obligatio quædam est, ut apud Virgil. Eclog. 3.

Vis ergo interram quid possit uterque, vicissim
Exp.

*Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere factus)
Depono: tu dic mecum qua pignore certes.*

Confessio est libera vel expressa tormentis,
quæ propriè quaestio dicitur. Tale fuit argumē-
tum cōtra Milonem, quod à Cicerone deride-
tur. Age verò quæ erat aut qualis quaestio? Heus,
ubi Ruscio? ubi Calca? Clodius insidias fecit
Miloni? Fecit. Certa erux. Nullas fecit. Sperata
libertas. Huc etiā referri potest argumentū, quo
utimur, cū affirmationis nostræ approbationē
& experiētiā proponimus. 4. Ver. Ecquis Vol-
catio, si sua sponte venisset, unam libellam de-
disset? Veniat nunc, experiatur: tecto recipit
nemo. Ter. Eunuch.

---*Fac periculum in literis,*

Fac in palastra, fac in musicis, qua liberum

Scire equum est adolescentem, solertem dabo.

3. Trist.

*Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere cre-
dar:*

Ipse velim pœnas experire meas.

Iusjurandum etiam testimonium est: quale
est 6. Aeneid.

Per superos, & si qua fides tellure sub ima est,

Invitus, regina, tuo de lictore cessi.

Reciprocatio hîc obscurior est, ut quia testa-
tum verum sit, testis sit etiam verax.

Exposito artificiali Supr. à in caput 2. admonuimus: divisionem
hanc argumenti, commodioribus verbis à Cicerone nobis vi-
deri traditam: qui in Partitionibus oratoriis argumentum dividit
in

in infirmum & assumptum. Hæc ædus igitur de infirmis; sequitur de assumptis: quod genus argumentorum uno nomine testimonium dicitur.

Nos hunc locum paulo accuratius persequemur: eo quod maximè illius in sacra Theologia usus sit. Theologi enim est, quicquid docet, testimonium divinis sacrarum literarum confirmare. Et sicut ille Juris consultus agebat, Erubescimus sine lege loqui: sic merito Theologus erubescat sine Scriptura loqui. Testimonium igitur est argumentum extrinsecus ad quæstionis conjunctam veritatem demonstrandam assumptum. Ex qua definitione perspicitur: testimonium usum non esse ut cæterorum argumentorum, duplicem: videlicet partim ad declarandum quæstionem simplicem, partim ad demonstrandum quæstionem conjunctam: sed unicum hunc posteriorem usum in testimonio locum habere. Testimonium enim nihil aliud agimus, quam ut veritatem dictorum confirmemus.

Porro testimonium quatuor modis dividi potest: nimirum à forma, ab efficiente, à subjectis, & ab adjunctis. Primum igitur à forma, testimonium omne aut verbis continetur aut factis. Verba autem quibus testimonium continetur, aut pronunciata sunt aut scripta. Deus primis mundi temporibus loquutus est cum sanctis hominibus, loquendoque testatus de sua erga ipsos omnesque pios voluntate: quæ verba postea literis (quas inde sacras dicimus) mandata sunt. Ad scripta testimonia etiam pertinent leges humanæ, senatus consulta, magistratuum edicta, syngraphæ, apochæ: item libri philosophorum, oratorum, poetarum, historicorum. Ad testimonia quæ factis continentur, pertinent hæc exempla. Act. 14, 17. ait Paulus ad Lytrentes: Quanquam non passus est (Deus) se esse expertem testimonii, nobis benefaciendo: dans nobis calitus pluvias ac tempora fructifera, implens cibo & læticia corda nostra, Roman. 1, 18. Palam est ira Dei à cælo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, qui veritatem injuste detinent: quoniam id quod de Deo cognoscipotes, manifestum est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit: Ipsi enim invisibilia, dum ex rebus conditis intelliguntur, ex creatione mundi perspicuntur, æterna videlicet ejus tum potentia tum divinitas: ad hoc ut sint ipsi inexcusabiles. Huc pertinent pænæ divinx quibus inde ab initio mundi genus humanum propter scelera afflictum fuit: ut diluvium, excidium Sodomitarum, excidium Hierosolymorum, &c. Illis enim pænis Deus suum adversus peccata odium testatum hominibus facere voluit. Huc pertinent & æthnicorum auguria aliæque superstitiosæ divinationes: persuaserunt enim sibi superstitioni homines, Deum suam de rebus gerendis voluntatem, ut gestorum memoriam, aut eveniendorum præfensionem testari certis factis quæ vani homines confinxerant: ut per aviam volatum, garritum aut pactum, similesque nugæ.

Hinc

Hinc illud Virg. Eclog. 2. *Septa sinistras aquas prædixit ab ista cornua.*
 Hoc genus testimonia quum irritis leg. P. Claudius, divitiis. *Idem*
pupillus esse à Cicerone traditur lib. 2. de Nat. deor. Nihil. nos,
inquit Lucilius, P. Claudii bello. Punico primo temeritas mo-
vebit ? qui etiam per jocu deos irritans, quæ cavea liberati pulli
non pascerentur, emergi eos in aquam iussit, ut liberent, quoniam
esse nolent. Qui risus classe devicta multas, ipsi lachrymas, ma-
gnam populo Rom. cladem attulit. Hæc Ciceron. Hujus loci
 sunt & gestus, nihil enim gestus ad locum effectuum referri pos-
 suit, quatenus ab iis arguitur animi adfectio: tamen quum ge-
 stibus quasi loquuntur homines: (certè prout diversa loquuntur
 ac sentiunt, aut saltem sentire videri solent.) diversos etiam
 gestus exhibent) non ut modò etiam hic eis locus datur. Sic vul-
 tus iracundus testatur animum iratum, vultus blandus animum
 benevolum. Nec ydæus iracundus semper animi irati, aut blandus
 benevoli effectum est: quum ira & benevolentia alique animi af-
 fectus sæpe vultu simulentur: ita ut hujusmodi testimonia in
 minibus fallacia sint. unde illud apud Virgil. de *Aenea lib. 4. Spem*
vultu simulat, premit alcum corde dolorem. Hujus loci sunt
 etiam ritus & ceremoniæ. Sic donatione annuli in sponsalibus, tes-
 tatur sponsus, se suam obligare sponsæ fidem: & sponsa, illius ac-
 ceptione testatur se quoque sua fidem obligare sponso, unde is an-
 nulus vocatur Germanis *Trauuring*, quasi dicas, fidei annulus: id
 est, testans de fide à sponso & sponsa utroque citroque data. Sic da-
 tur & fides porrectione manus: (quod Germani vocant, *die Hand-*
ereu) id est, sit promissio, quæ testatur de voluntate promittentis,
 sic traditione glebæ traditur alicujus agri proprietates seu domini-
 um: hoc est, is qui glebæ alteri tradit, hoc ipso ritu seu ceremoni-
 a testatur suam de suo agro voluntatem, quod scilicet cum al-
 teri tradere & relinquere velit, ut is posthac illius dominus sit. Sic
 erectione trium digitorum fit jurandum. Sic porrectione seu
 potius elevatione manuum ferebant veteres Græci suffragia: id
 est, testabantur suam de aliquo in magistratum eligendo voluntate-
 rem: qui ritus inde Græcis *xeiplosia* dictus est, id est, manuum
 extensio seu (ut Ciceron vocat) porrectioni. Apud Romanos vero
 duobus aliis modis suffragia ferebant, videlicet viva voce aut ca-
 bellis in quibus suam sententiam scribebant: quem utrumque mo-
 dum Ciceron notat Agrar. 2. Sic Apostoli ministros Ecclesiæ ordi-
 nabant manuum impositione: imponentes hinc manus eor-
 um capitibus, eaque ceremonia testantes, se eum quem intinab-
 offerre Deo in ministeriam: sicut olim in V. T. offerrebantur ad
 sacrificium & consecrabantur à sacerdotibus pecudes antequam
 macarentur. Hæc tota lex Mosis ceremonialis pertinet: illis e-
 nim ceremoniis, præcipue sacrificiis & sacramentis, Deus suam er-
 ga populum voluntatem & suam de vero sui cultu judicium atque

sententiam testatus est: populus autem vicissim suam in Dei promissiones fidem, suamque erga ejus mandata obedientiam eisdem ceremoniis testatus est. Huc pertinent & sacramenta novi testamenti. Huc etiam reduci possunt ex ipsa res: quæ in ceremoniis ad testandum adhibentur: ut pignora, ut ipse annulus sponsalitijs, ut nummus quem heras ancillis dant quum eas conducunt: qui nummus vocatur *Gorspenning*, quasi dicas Dei nummus, quasi Deus testis invocatus sit quum daretur. Atque hæc de testimoniis quæ factio constant: de quibus & hoc observandum, raro ea nuda reperiri, sed plerumque cum verbis conjuncta. Sic Zeno manu demonstrare solebat, quid inter Dialecticam & Rhetoricam interesset. Nam quum compresserat digitos, pugnamque fecerat: Dialecticam aiebat ejusmodi esse. Quum autem diduxerat, & manum dilataverat: palmæ illius similem eloquentiam esse dicebat. Cicero in Oratore. Ita Lycurgus Lacedæmoniorum legislator factio demonstravit, quantam esse vim judicaret educationis puerorum. Duos enim canes eadem matre natos, sed quorum alter ad venatim, alter ad delicias educatus fuerat, in medium forum produxit: & lepore atque olla carminū plena illis proposita, utrumque & vinculis dimisit: ubi vestigio alter in ollam insiliit, alter vero leporem infestatus est. Ibi tunc Lycurgus orationem de vi educationis puerilis ad populum habuit. Plutarchus de puerorū educat. Hæc utriusque testimonii conjunctio in vaticinijs prophetarū frequentissima fuit. Actor. 21, 11. Agabus sumpsit zonam Pauli, & vincis sibi pedibus & manibus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cojus est hæc zona, ita vivient in Hierusalem Judæi, tradentque in manus gentium. Ejusmodi vaticinia plurima extant in Jeremia, non pauca in Ezechiele, nonnulla etiam in reliquis prophetis. Eadem conjunctio est in Sacramentis: Sacramenta enim promissioni Evangelij annexa sunt & appensa, tanquam sigillum literis. Atque hæc de prima testimonii divisione satis dicta sunt: quam ideo à forma sumptam dicimus: quia is qui testatur, quatenus testatur, vel dicit vel facit quidpiam: atque ita dicendo vel agendo testatur.

Secunda divisio sumitur à causa efficiente, id est, ab iis qui testantur. Sic testimonium aut divinum est, aut humanum. Divinum, quod deum auctorem habet. Illique aut verè divinum, aut quasi divinum. Verè divinum, quod verum Deum auctorem habet: estque vel immediatum, vel mediatum. Immediatum, quo Deus hominibus non per alios homines, sed modo aliquo singulari & inusitato, aliquid testatur. Quales modi narrantur in sacris literis varii: ut apparitiones Dei, factæ primis hominibus, quarum forma non indicatur; sed tantum narratur, Deum enim is colloquutū esse: ut cum Adamo, Heva, Caino, Noacho, Jacobo & alijs. Item somnia divinis, ut in *Genesi*, id est, divinitus immissa & vaticinium continentia: qualia fuerunt Josephi, Phara-

Pharaonis & aliorum. Item visiones seu visa, *opofuerat*: qualia ob-
 jeâta sunt prophetis, Elia, Jeremia, Ezechiel, Danieli & aliis. Itē
in quatuordecim, divinum responsum seu oraculum: quale accepisse
 legitur Elias, Rom. 11. 4. Magi, Matth. 2. 12. Symeon, Luc. 2. 6. Item
 Virum & Thammim, per quē respondit Deus consulentibus ma-
 gistratibus in aggrediendis negotiis arduis, ut bellis: vide Exod.
 28. 30. & 1. Sam. 28. 6. Item sortes: per quas Deus testatur aut sa-
 tis sapientis atque occulti veritatē, aut suā de re faciendā voluntatē,
 sicut de re iudicium. Prioris generis fuit fors qua patefactum
 est furtum Achanis, Jos. 7. item qua patefacta est fuga Jonæ. Poste-
 rioris generis fuit fors qua Matthias electus est in apostolū, Act.
 1. Mediatum testimonium verē divinū, est quo Deus per suos ser-
 vos, immediatē a se vocatos, voluntatem suā aliis hominibus
 patefacit. Cujusmodi sunt quæ Deus per Prophetas & Apostolos
 Ecclesiæ patefecit: idque tum viva voce, tum scripto. Sic Noë iussu
 Dei testatus est fore diluvium. Huc pertinent scripta Prophetica
 & Apostolica, seu libri Prophetarum & Apostolorum. Et quidem
 Prophetarum testimoniorum divinitatem testatur Petrus, 1.
 Pet. 1. circa finem. Et habemus, inquit, firmissimum sermonem pro-
 pheticum: cui recte facitis quod attendatis, velut lucernæ splen-
 denti in obscuro loco, usque dum dies illucescat, & lucifer exori-
 atur in cordibus vestris. Si illud primū noveritis, nullā prophetiā
 Scripturæ esse propriæ explanationis. Non enim libidine hominis
 allata est olim prophetia: sed acti a Spiritu sancto, loquuti sūt san-
 cti Dei homines. Et Paulus 2. Tim. 3. 16. Tota Scriptura, inquit, di-
 vinitus est inspirata. Hinc est, quod Apostoli, atque etiam Christus
 ipse, Prophetarum testimoniis frequenter usi sunt. Atque hoc testi-
 monii genus præcipuum in Ecclesiā usum habet. Hoc enim firmis-
 simum: idque unicū argumentum est quo doctrinæ Christianæ ca-
 pita seu fidei Christianæ articuli confirmantur. Atque hæc de testi-
 monio verē divino. Testimonium quasi divinum, est quod fictitiū
 aliquem deum authorem habet, vel potius ipsum diabolum: qui
 vero Deo falso affingitur. Hujus generis sunt ethnicorū oracula: ut
 oracula Apollinis, Delphicū, Dodonæū. item aliæ id genus supersti-
 tiones: ut augurium, aruspicina, similesque divinationes supersti-
 tiosæ & testimonio divino damnatæ. Levit. 19. Atque hæc de testi-
 monio divino. Humanū testimonium est, quod hominem autho-
 rem habet: esseque aut prudens aut temerarium. Prudens, quod
 cum ratione & iudicio conjunctum est: & est aut liberum aut ex-
 pressum. Liberum testimonium est, quod quis cum iudicio, nulla
 vi coactus, nulla spe illectus, nullaque temeritate impulsus pro-
 fert. Expressum testimonium est quod quis cum iudicio quidem,
 sed aut sensu doloris adactus, aut metu incommodorum impul-
 sus, aut commodorum spe illectus profert: ut sunt confessiones
 eorum qui in tormentis, quum quæstio de ipsis habetur, aliquid

confitentur : item quæ homines continentur moti minis aut promissis. Temerarium testimonium est quod quis sine iudicio aut consilio, naturæ quodam impulsu profert : ut sunt ea quæ dicuntur à perturbatis, à fatuis, ab ebriis, à dormientibus, à parvis pueris. Atque hæc secunda testimonii divisio est.

Tertia divisio sumitur ab objectis seu occupantibus subiectis : qua ratione testimonium aut promissio est, aut confessio. Promissio (sub qua continetur & comminatio) est testimonium de testantis voluntate. Hujus generis sunt Evangelium & Sacramenta. Confessio, est testimonium de testantis mente : & est aut iudicii, aut memoriz. Confessio iudicii est qua quis indicat suum de re iudicium. Confessio memoriz est qua quis exponit, quod se vidisse, audivisse, aliòve sensu percepisse meminit. unde testes alii oculati, alii auriti nominantur. Notum est enim illud é Plauti Truculentum, Plaris est oculus testis unus, quàm auriti decem. Sub confessione iudicii continentur leges, proverbia, dicta sapientum, apophthegmata prudentum, placita philosophorum, præceptiones seu regulæ artium : item supplicia martyrum. Sub confessione memoriz continentur omnia testimonia de facto aut re alia sensu percepta. Hujus igitur generis sunt testimonia Apostolorum de Christi dictis, factis, afflictionibus. Atque hæc tertia testimonii divisio est.

Quarta & postrema sumitur ab adjuncto quodam, nempe à circumstantia jurisjurandi. Testimonium enim aut est cum jurejurando, aut sine jurejurando. Jurisjurandi exempla extant. Genes. 9. & 22. Esai. 54. Ezech. 16. & 33. Heb. 6.

Atque hæc testimonii divisiones sunt : restat ut consideremus, quam singula in argumentando vim atque auctoritatem habeant. Tradimus igitur hæc axiomata.

I. Quicquid Deus testatur, id verum esse necesse est. nam testimonii divini indubitata & irrefragabilis est auctoritas. Deus enim est *ἀφωδὴς*, qui mentiri ac fallere non potest; quippe quum sit ipsa veritas. Itaque hoc principium principiorum est & axioma summum. Hanc testimonii divini auctoritatem exaggerat & commendat Apostolus Heb. 6. ver. 17. & 18. Hæc autem omnia de Deo vero & testimonio verè divino intelligenda sunt, nam dii qui apud ethnicos oracula ediderunt, non fuerunt dii, sed diaboli. Unde oracula ista erant *λόγα καὶ παραπορεύεσθαι*, obliqua (id est, flexiliqua) & quæ quis in utramque partem interpretari possit. Cujusmodi est illud, Aio, te *Æacida* Romanos vincere posse. hic enim dubium est, *Æacides*ne Romanos, an Romani *Æacidem* vincere possint. Tale est & illud Cræso responsum, *Κεῖνος ἄλλυ διέλεσε, μάλα μιν δύναμιν ἐξελάνθαι* : id est, Cræsus Halyn penetrans, magnam dissolveret opum vim. hic enim dubium est, hostiumne an suam ipsius potentiam Cræsus dissoluturus sit.

II. Quod homo testatur, quatenus homo, præsertim si teste-

tur

cur de rebus divinis & ad hominis salutem æternam pertinentibus. id propterea verum esse necesse non est: quia omnis homo mendax. Quare non sequitur, si de doctrina Christiana quæstio sit, Augustinus aut Cyrinus aut alius patrum hoc dixit: Ergo verum est. Poruerunt enim illi, quum homines fuerint, nec immediatè à Deo ad docendum vocati, errare. Dixi autem in axioma, Quatenus homo, propter eos qui testantur non ut homines, id est ex seipsis; sed ut servi Dei, immediatè à Deo ad testandum vocati. Hinc Prophetæ in vaticinia & conciones suas sic præstantur, Verbum Domini factum est ad me. Item, Sic dicit Dominus. Deinde dixi, Non propterea, i. ppter testimoniū hominis: quia propter aliam causam potest esse necessariò verum, nempe propter testimonium divinum. Observandum est autem hoc axioma contra Pontificios, qui subinde argumenta ducunt ab autoritate sanctorum patrum, id est scriptorum Ecclesiasticorum qui sacras literas interpretati sunt & commentarios de doctrina Christiana scripserunt: ut fuerunt Tertullianus, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Cyprianus, Iræneus, Cyrillus, Chrysostomus, &c. Sic hodie multi si non verbis & expressè, certè re ipsa & in animo suo argumentantur ab autoritate Lutheri in controversia de cœna Domini. Sed hic dicta Cypriani & Augustini atque Hieronymi, contra hominum in Ecclesia doctrina autoritatem observanda sunt. Sic olim Pythagoræ argumentabantur ab autoritate præceptoris sui Pythagoræ: quæ de re Cicero lib. 1. de nat. deor. sic scribit: Non tam, inquit, authores in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. quin etiam obest plerumque iis qui discere volunt, autoritas eorum qui se docere profitentur. desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum quod ab eo quem probant, iudicatum vident. Nec verò probare soleo id, quod de Pythagoræ accepimus: quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, quum ex eis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos. Ipse dixit. Ipse autem, erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret autoritas. Hæc Cicero. Rectius Pythagoræ Horatius in Arte poet. quum ait: *Nullius in ætate verba magistri.*

III. Quod vir bonus de re sensu percepta testatur, maximè verò quod homo pius: id verum esse probabile est.

IIII. Quod homo malus ac impius, maximè si futilis sit, de re sensu percepta testatur: id verum esse, probabile non est.

V. Quod se iudicare testantur aut omnes homines, aut plerique, aut sapientes, aut experti: id in rebus quidem humanis ac naturalibus, ita se habere probabile est. Atque sic ferè Aristoteles in *indogm.* id est probabile, definit lib. 1. Top. cap. 1. Hinc & illud Artifici in sua arte credendum. Hinc Plato conductores sacræ artis, modum & formam ejus, secum sermone conferre conatos, ad Euclidem Geometram ire iussit: ait Valer. Max. lib. 8. cap. 13. Sic Q.

Scævola Jurisconsultus quotiescunque de jure pratorio consultabatur : ad Furium & Cassellium, quia huic scientiæ dediti erant, consultores respiciebat : ait idem ibid. Sic Appelles pictor nobilissimus quum a sutore reprehensus esset, quod in crepidis Veneris una intus pauciores fecisset ansas, vitium illud emendavit. Sed quum postero die idem ille sutor superbè ob emendationem pristinæ adnotationis cavillaretur circa crus : indignatus Appelles prospexit (post tabulam enim latens auscultabat) denuntiavitque, ne supra crepidam sutor judicaret. quod & ipsum in proverbium venit. Plin. lib. 35. cap. 10. Et Valerius Max. paucis attingit loco allegato. Huic simillimum est quod refert (teste Erasmo in adagio, Ne sutor ultra crepidam) Athenæus. Stratonicus citharædus fabro secum de musica contendenti. Non sentis, inquit, te ultra melicum loqui ? Eodem pertinet quod Plinii nepos in epistolis scripsit : de artificio non rectè judicare quenuquam, nisi & ipsum artificem : quodque primo Ethicorum libro dixit Aristoteles ; earum rerum unumquemque judicem esse idoneum quarum sit eruditus : & quod idem scripsit lib. 2. physicor. ex cum disputare de coloribus. Quæ verba etiam in proverbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius pictor apud Quintilianum : felices futuras artes, si soli artifices de iis judicarent. Hæc Erasmus loco citato.

VI. Quod quis aut vi coactus, aut minus impulsus, aut promissis illectus testatur, id verum esse probabile non est.

VII. Quod testantur pueri & ebrii & fatui, probabile est. Hinc proverbium Germanicum, *Kind, narrau, und volle leus, sagen gern die wårheit*. Et de ebriis dicitur proverbio Latino. In vino veritas, item, Quod cogitat sobrius, loquitur ebrius. Cum quo consentit illud Horatii, de ebrietate inter alia dicentis, Opera recludit. Et Cicero in Topicis ait : Pueritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania, ejus generis sunt ex quibus sæpissime verum auditur.

Atque hæc nostra de testimonii loco sententia est : deinceps annotemus quæ ad textum illustrandum aut etiam castigandum pertinent. *Sed assumpta* Videtur author alludere ad appellatorem Ciceronis, qui quæ ab Aristotele *ἀντιρροί*, id est inartificialia, argumenta dicta sunt, assumpta nominat. Verum Cicero non ideo assumpta vocat, quod vim alicujus artificialis argumenti assumant : sed quod ipsa extrinsecus ad quæstionem explicandam assumantur, non autem ex ipsa quæstione eruantur : sicut insita.

Perexiguam vim probationis habet Hoc non est verum *ἡγεῖται τῶν*, id est, de omni testimonio, nam testimonium verè divinum probationis vim habet maximam. *In civilibus* Ut in causis judicialibus & forensibus, quum quæstio est de factis, an scilicet reus hoc vel illud fecerit aut dixerit. Item in deliberationibus & consiliis, quum quæritur, quid agendum sit. *Si prudentia, virtus, benevolentia*

Amplius] Hæc distinguenda sunt. nam quum questio est de facto spectatur proprie virtus seu probitas atque integritas: prudentiæ non admodum ratio habetur: benevolentia autem etiam testimonii authoritatem minuit, si de scelere amici aut ejus cui bene cupis, testimonium dicere debeas. In consiliis verò spectatur tum prudentia, tum benevolentia. Quid autem in testimonio spectatur, si questio sit de rerum naturâ? Tum spectatur testantis ingenium & eruditio. Hinc Cicero Platonem philosophorum deum vocat: item divinum. *Estque divinum vel hum.*] Divisio sumpta est è causis efficientibus, nam divinum appellatur quod deum: humanum quod hominem autorem habet. *Deorum oracula*] Apud Christianos autem Dei veri oracula, in sacris literis descripta. Oraculum est ore Dei pronuntiata vox. *Responsa vatium*] Christianorum vates prophetæ appellantur Græco nomine, quod futura prædicant: ab inusitato verbo *πρόφητι*, prædico. Similiter apud Latinos Vates dictus videtur quasi Fates, à fando. Fatidicus autem, qui fata & decreta deorum interpretatur. *Nam ut illa omittam*] Conjuratorem Catilinæ testimoniis divinis detectam fuisse ait: quorū uti genera exponit, primum ostenta meteora, deinde responsa aruspicum, postremo nescio quam divinam patefactionem post collocatum Jovis simulachrum. *Promissus Delus*] Notatur testimonii species, promissio: ei opposita est confessio: ut supra explicavimus. *Testimonium hum. est tum lex*] Hoc non est κατὰ λόγον πρότερον: nam eadem testimonii species in testimonium quoque divinum cadunt. Sunt enim divinæ leges, in sacris literis, præcipue a Moysæ descriptæ: sunt & divinæ illustres sententiæ, ut Proverbia Salomonis: similiter sunt divinæ cujusdam facti refectiones, ut miracula: quæ ideo in scripturis signa appellantur, quod testimonia divina sint veritatis doctrinæ eorum per quorum magnum eduntur.

FINIS.

Soli Deo gloria.

G 4

IN P. RAMI DIALECTICES
LIBRUM SECUNDUM QUI
EST DE JUDICIO.

ANIMADVERSIONES JOAN.
Piscatoris Argentinenſis.

CAP. I. QUID JUDICIUM.

DHUC prima Dialecticæ
artis pars fuit, in Inventio-
ne: pars altera ſequitur, in
judicio. Judicium eſt ſecun-
da pars Logicæ de diſponē-
dis argumentis ad bene ju-
dicandum: certa enim diſ-
poſitionis regulâ, unumquodque judicatur: un-
de hæc pars Logicæ, & judicium & diſpoſitio
pro eodem dicitur.

De diſponēda argumentu] Quid argumenti vocabulo intelligat
author, vide lib. i. cap. 2. Non enim intelligit ut vulgò, ſolas pro-
bationes, id eſt rationes quatenus adhibentur ad probandum &
ſi tem faciendum rei dubie: ſed ingenere qualvis Logicas rerum
inter ſe comparationes: ſeu potius res aut notiones ipſas, quate-
nus altera cum altera logice comparatur: ut cauſa cum effectu, &
viciffim: ſubjectum cum adjuncto, & viciffim: ſic diſſentanea inter
ſe, comparata inter ſe, &c. *Et judicium & diſpoſitio]* Diſpoſitio
proprie: judicium, per metonymiam eſſe dicitur: quia judicium ex diſ-
poſitione naſcitur.

CAP. 2. DE AXIOMATIS AF-
firmatione ac negatione.

Judicium, eſt axiomaticum vel dianoeticū.
Axioma eſt diſpoſitio argumenti cū argumen-
to,

to, "qua esse aliquid aut non esse iudicatur." Latine enuntiatur, enuntiatio, pronuntiatur, pronuntiatio, effatum dicitur. Axioma, est "affirmatum aut negatum: affirmatum, quando "vinculum ejus affirmatur: negatum, quando negatur." Hinc nascitur axiomatum contradictio, quando "idem axioma affirmatur & negatur.

Axiomaticum] Id est, enuntiati. Sic autem appellavit, quia enuntiatum à Græcis Dialecticis, Cicerone teste, nominatum fuit ἀξιομα. Dianoeticum verò: quia διαλογος Aristoteles vocat, rationis discursum quo illa unum ex altero deducit, aut unum alteri convenienter annectit: quorum illud in syllogismo, hoc autem in methodo facit. *Argumenti cum arg. καὶ ἀποδείκναι* loquitur: pro, res cum re, vel notio cum notione, vel vocabulum cum vocabulo: vel (ut vulgò cum Aristotele loquuntur) terminus cum termino. *Qua esse*] Non tantum Esse, ut quando verbum substantivum est καὶ ὑποκείμενον: sed etiam, Hoc esse illud, vel tale: ut quando verbum substantivum est copula. Itaq; malim definitionem authoris pristinam, Enuntiatum est dispositio qua argumentum de argumento enuntiatur: id est, affirmatur aut negatur. *Latine enuntiatum*] Appellationes hæ omnes Ciceronis sunt: Aristoteles ἀπόδειξιν vocat & πρῶτον: vulgus in scholis, propopositionem. Sed propopositionem noster author specialiter nominat primum enuntiatum syllogismi, quod vulgò propositio major dicitur. *Affirmatum aut*] Hæc prima est enuntiati divisio, à forma: Enuntiatum omne, aut affirmans aut negans est. Vulgo dicunt: propositio omnis, aut affirmativa aut negativa est. *Affirmatum*] Malim appellare affirmans, item negans: quia ipsum enuntiatum non affirmatur, nec negatur: sed aut affirmat, aut negat: affirmatur autem & negatur enuntiati consequens de antecedente, aut cum eo: de eo, in enuntiato simplici: cum eo, in composito. *Vinculum*] Quod in enuntiato quid est simpliciter est verbum substantivum: in composito, verò conjunctio Grammatica. *Hinc*] Nempe ex affirmationis & negationis oppositione: quum altera alteri opponitur. *Idem axioma*] id est, ejusdem axiomatis consequens de ipsius antecedente: ut, Corpus Christi est ubique, Corpus Christi non est ubique. item, Si corpus Christi hypostaticè unitum est deitati, est ubique. Non si corpus Christi hypostaticè unitum est deitati, idcirco ubique est.

CAP. 3. DE VERO ET FALSO.

"Axioma deinde est verū aut falsum: verum, quando pronuntiat uti res est: falsum, contra. Axioma verum, est contingens aut necessariū. Contingens, quando sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna iuvat.---

Fac enim, id esse hodie verum: cras falsum esse poterit: itaque veritatis hujus contingentis iudicium, opinio dicitur: quæ præteritorū & præsentium homini certa esse potest, futurorū per naturam non admodum potest, quamvis Deo tempora omnia præsentia sint. Itaque Martialis Priscum meritò cavillatur:

Sæpe rogare soles, qualis sim, Prisce, futurus,

Si fiam locuples, simque repente potens.

Quenquam posse putas mores narrare futuros?

Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

Necessarium, quando semper verum est, nec falsum potest esse: & illud affirmatū appellatur *κατὰ παντός*, de omni. Impossibile contra, quod de nullo unquā verū esse potest. Axiomata artiū sic *κατὰ παντός*, esse debēt, sed præterea homogenea & catholica. Axioma homogeneum est, quando partes sūt essentielles inter se: ut forma formato, subiectū proprio adjuncto, genus speciei, id appellatur *κατὰ αὐτὸ*, per se. Axioma catholicū est quādo consequens semper verū est de antecedēte, nō solūm omni & per se, sed etiā recipro-

cē

ce: ut homo est animal rationale: numerus est par vel impar: lupo est natus ad ululandū. id appellatur *καθόλου πρῶτον*, universaliter primū. Tres hæ sunt "leges documentorū artis propriorum: prima *καὶ πάντος* lex veritatis: secunda *καθ' αὐτὸ* lex iustitiæ: tertia *καθόλου πρῶτον* lex sapientiæ dicatur. Atque ejusmodi axiomatum ita catholico- rum judicium verissima & prima scientia est.

Axioma deinde] Hæc secunda enuntiati divisio, ab adjunctis sumpta est, iisque propriis. Soli enim enuntiationi, id est, affirmationi aut negationi, propriè inest veritas aut falsitas: *Verum, quando pronuntiat*] Accuratus sic, Verum enuntiatum est, in quo consentanea consequentiæ componuntur, aut dissentanea vel inconsequentia disjunguntur: falsum contra, in quo dissentanea vel inconsequentia componuntur, aut consentanea vel consequentia disjunguntur. *Contingens aut*] Hæc divisio non est reciproca: quia convenit etiam enuntiato falso. Est igitur generalis divisio enuntiati; non autem specialis, enuntiati veri. Contingens verum, est quod sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: Contingens falsum, quod sic falsum est, ut aliquando verum esse possit. Necessarium verum, est quod semper verum, nunquam falsum est: necessarium falsum, quod semper falsum est, nunquam verum. Hoc postremum speciali vocabulo nominatur impossibile: ejus verò oppositum, appellatur vocabulo generali necessarium. *Quæ præteritorum*] Opinio omnis, quatenus opinio, incerta est: opinari enim dicitur, qui non certò scit, sed dubitat. *Futurorum per naturam*] Hinc illud in scholis tritum, Futurorum contingentium non est determinata veritas, ubi notandum omnia futura à Deo certò sciri: ab hominibus autem ea tantum quæ à Deo prædicta sunt. Ideo ait author, Per naturam, quasi dicat: At per patefactionem divinam, futurorum certa scientia est. Hinc Jobus, Scio, inquit, me hac pelle mea iterum circumdatum iri, & visurum Deum oculis meis, me inquam & non alium. *De omni*] At hoc ipsum quod hic author affirmat de necessario enuntiato, non videtur verum de omni: sed tantum de generali seu universali: ut, Omne animal sentit. De speciali autem, sive infinito, sive proprio, non videtur verum: ut, Quoddam animal est rationale. Socrates est homo. Verum hæc quoque videntur admittere appellationem *καὶ πάντος* si & infinitum certa specie definiatur, & individuū ex adjunctis dividatur: ut, Quoddam animal (nempe homo) est rationale, Socrates

tes (sive disputans, sive cenans : sive Athenis sit, sive alibi : sive heri, sive hodie, sive cras, &c.) est homo *Axioma homogeneum* Attingitur hic nova enuntiati divisio, in homogeneum & heterogeneum. Quæ vocabula è Græcis *ὁμογενὴς* & *ἑτερογενὴς* deflecta Latine sonant quasi dicat Congener & Disgener. Homogeneum igitur enuntiatum erit, cujus partes inter se consentaneæ sunt : heterogeneum, cujus dissidentaneæ. Quando partes sunt essentialiter inter se id est, quando partium altera ad essentiam alterius pertinet. *Ut forma*] ut, Homo est rationalis, Homo est risibilis, Homo est animal. *Catholicum*] Attingitur & hic nova enuntiati divisio, nempe in catholicum seu reciprocum & non catholicum seu non reciprocum. Reciprocum enuntiatum est, cujus partes inter se permutatur, seu ultro citroque committantur : ut quando de finitio enuntiantur de definito, de visio de viso, proprium adjunctum de subiecto. Singulorum exempla habes in textu. Non reciprocum, contra : ut, Homo est animal. *Καθόλου πρῶτον*] *καθόλου* quidem appellatur, quia consequens verum est de antecedente toto seu omni, *καθόλου ἡ κατὰ τὰς πρῶτον* : *πρῶτον* verò, quia consequens de antecedente dicitur primò, ita ut de nullo alio dicatur prius, ut habere tres angulos duob. rectis æquales, dicitur de triangulo primò : deinde & posterius de unaquaque specie trianguli. Itaque hoc enuntiatum, Equicrurus habet tres duobus rectis pares, est quidem *κατὰ τὰς πρῶτον* seu *καθόλου* : at non est *καθόλου πρῶτον*, quia consequens non dicitur primò de isto antecedente, sed de alio, videlicet triangulo. *Leges*] Aureæ profectò leges : quarum observatione noster author aliquot artes liberales melius, quam antea quisquam, tradidit. Quid enim quæso ad perfectâ artium doctrinâ desiderari meritò possit : si omnia quæ in arte traduntur sint vera, & quidè sæpè vera : deinde, si eadè ad essentiâ artis pertineant, nò autè aliena & adventitia sint : postremò, si singulâ artis documenta semel tantum sint tradita, nò multoties iterata : quod fusi sint reciprocasquum scilicet quæ totius generis propria sunt, toti generi simul, non autem singulis speciebus seorsum tribuantur : atque ita semel tantum, non autem sæpius docentur. Vtinam verò omnes bonæ artes secundum has leges descriptæ extarent.

CAP. 4. DE AXIOMATE

simplici.

Atque hæc de communib. axiomatis affectionibus, species sequuntur. Axioma est simplex aut compositum. Simplex est, quod verbi vin-
culo

culo continetur: Itaque affirmato vel negato verbo, affirmatur vel negatur: ut, Ignis urit: Ignis est calidus: Ignis non est aqua: hic (ignis) est antecedens: urit, consequens. Atq; hic prima est inventarum rerum dispositio, causæ cū effectu, ut in primo exemplo: subjecti cum adjuncto, ut in secundo: dissentanei cum dissentaneo, ut in tertio: quomodo argumentum quodlibet enuntiari potest (exceptis plenis comparationibus & distributionibus) consentanea quidem affirmando, dissentanea negando.

Axioma simplex, est generale aut speciale. Generale, quando cōmune cōsequens attribuitur generaliter cōmuni antecedenti. atque hic contradictio non semper dividit verū & falsū, sed cōtingentiū utraq; pars falsa potest esse, ut:

Omnis in urbe locus Bajis pralucet amœnis.

Nullus in urbe locus Bajis pralucet amœnis.

Item non contingentium, ut: Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale.

Axioma speciale est, quando consequens non omni antecedenti attribuitur: & hic contradictio semper dividit verū á falso. Speciale est particulare, aut proprium. Particulare, quando consequens commune antecedenti particulariter attribuitur: Huic autem axiomati generaliter contradicatur:

Aliquid ignoscendum est:

Nihil ignoscendum est.

Ali-

Aliqua clementia non est laudanda:

Omnis clementia est laudanda.

Axiomaⁿ proprium est quando consequens
"antecedenti proprio attribuitur: ut Fabulla est
bella, cujus negatio & contradictio est, Fabulla
non est bella.

Simplex aut] Hactenus quinque enuntiati divisiones vidimus:
quarum duas auctor expressè tradit, primam in affirmatum & ne-
gatum, alteram in verum & falsum: ad reliquas tres tantum al-
ludit: tertiam nimirum in contingens & necessarium, quartam in
homogeneum & heterogenum, quintam denique in reciprocum &
non reciprocum. Sequitur ergo hic sexta enuntiati divisio, aucto-
ri tamen tertia, in simplex & compositum. *Verbi*] Nempe substan-
tivi (ut vocatur à Grammaticis) idque interdum expressi, inter-
dum intellecti: ut ignis est calidus: Ignis urit: quod pei inde est
ac si dicas, Ignis est res urens. *Vinculo*] Vulgo vocant copulam:
quia consequens enuntiati cum antecedente devincit & copulat.
Itaque affirmato] Quod sit, quum inter partes enuntiati absque ne-
gationis nota præposita interponitur (ut, Ignis est calidus. *Negatio*)
Quod sit quando ei adverbium negandi præponitur: ut, Ignis non
est calidus. Nam si adverbium negandi verbo substantivo non
proximè præponatur, sed præponatur vel antecedenti vel conse-
quenti, id est, subiecto vel prædicato, tunc ejusmodi enuntiatum
negatum non est. Ut, homo est non lapis: quæ nominatur affirmatio
in *positivis*, ex transpositione, scilicet adverbii negandi. *As-*
firmatur vel negatio] scilicet ipsum axioma seu enuntiatum: hoc
est, enuntiati consequens, quod vulgo prædicatum, & à nonnullis
attributum dicitur. *Antecedens*] vulgo subiectum. Sed noster au-
thor Subiecti nomen in doctrina inventionis retinet, ad significan-
dum argumentum quod adjuncto è regione responderet. *Consequens*] *]*
Vulgo prædicatum, item attributum. *Argumentum quodlibet*] *]*
et alia præposita loquitur. *Affirmando*] Nam si contra fiat, enunti-
ata falsa nascuntur. *Generale aut*] Sequitur divisio enuntiati sim-
plicitis, in generale & speciale, pro quo vulgò diceretur, Propositionis
aut est universalis, aut particularis. *Attribuitur generaliter*] id
est, quum aliquid enuntiatur de toto genere, seu de omnibus speci-
ebus: *et dicitur in xala translatum*, ut omne animal sentit: hic sensus affir-
matur de toto genere animalium, seu de omnibus speciebus
animalis: nempe de homine & bestia. Nullum animal perpetuò
vigilat: hic perpetua vigilatio negatur de toto genere animalium,
seu de omnibus speciebus animalis. *Contradictio*] id est, enun-
tiatio

etatorum per affirmationem & negationem oppositio: nam Aristoteli & vulgo *antiphrasis*, id est, contradictio, specialius dicitur. *Nom omni antecedenti* id est, quum aliquid enuntiatur non de toto genere, sed tantum de aliquot speciebus, vel etiam de una tantum specie. *Semper de videtur* Si scilicet speciali affirmationi opponatur negatio generalis: aut contra, speciali negationi generalis affirmatio. Nam si particulari affirmationi opponatur negatio particularis: utrumque enuntiaturum verum esse potest: ut, Quidam docti sunt viri boni: Quidam docti non sunt viri boni. *Pariter* i. Non toti generi antecedenti: sed tantum aliquot ejus speciebus, vel etiam uni tantum speciei: idque indefinitè, id est, ita ut nulla certa species indicetur, sed tantum aliqua aut aliquæ innuantur: unde auctor hujusmodi enuntiata olim non incommode de infinita appellavit. Ut quum Christus in postrema cæna discipulis diceret, Aliquis est vobis me proditurus est, Sic i. Cor. i. 14. Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem: nonnulli vero etiam propensa voluntate Christum prædicant. hic duo enuntiata infinita sunt. *Generaliter* id est, universaliter. *Proprium* Vulgo proposito singularis. Auctor vocat enuntiaturum proprium: vel quia antecedens seu subiectum ferè constar nomine proprio: vel quia subiectum non est quiddam commune & generale, sed proprium & speciale, nempe, species specialissima seu res singularis. *Antecedenti proprio* Vulgo vocant individuum, item singulare seu rem singularem: auctor speciem specialissimam.

CAP. 5. DE AXIOMATE

copulato.

Axioma compositum est, quod vinculo conjunctionis continentur. Itaque est conjunctione affirmata vel negata, affirmatur vel negatur. Contradictionisque pars vera est, pars falsa. Enuntiaturum compositum, est pro sua conjunctione congregativum, aut segregativum: congregativum, enuntiat omnia consentanea affirmando, omnia etiã dissentanea negando. Est verò copulatum aut connexum: Copulatum, cujus conjunctio est copulativa, ut i. Aeneid.

UNA

*"Vnâ Eurûsq; Notûsq; ruunt, creberque procellis
Africus.---*

Hic igitur negatio erit & contradictio:

*"Non vnâ Eurûsq; Notûsq; ruunt, creberque
procellis
Africus.---*

Verû enuntiati copulati iudicium pender ex
omnium partiû veritate: falsû, saltē ex una par-
te falsa. Huic generi affine est enuntiati relata
qualitatis, cuius cōiunctio est ipsa relatio 3. Ech,

Tale tuum carmen nobis diuine poëta,

Quale sopor fessis in gramine.---

Hic copulatum iudicium est tanquā dice-
retur Sopor est, fessis gratus, & sic tuum carme
nobis gratum est: cuius negatio,

Non tale tuum carmen nobis diuine poëta,

Quale sopor fessis in gramine.---

Coniunctionis] Intellige notam conjunctionis Grammaticam.
Enuntiatum igitur compositû est quo enuntiata simplicia duo plu-
râve, conjunctione aliqua inter se composita enuntiantur. *Vnâ
Eurûsq;* Hic tria enuntiata sunt. 1. Eurûs ruir. 2. Notûs ruir. 3. A-
fricus ruir. Sed hæc tria in unum conjuncta atque composita sunt
per conjunctionem copulativam, *Que* - *Non vnâ*] duplex, effra-
tio negandi in enuntiatis copulatis: negatur enim aut pars tantû,
aut totum. Quum negatur pars tantû, tum adverbium *non* parti
præponitur conjunctioni: ut, Socrates & bonus & doctus est: So-
crates non bonus & doctus est, quasi dicatur, Socrates est quidem
bonus: at non est doctus, vel, est quidem doctus: at non est bo-
nus. Quum negatur totum: tum conjunctiones affirmativæ per-
mutantur negativis, ut Socrates nec bonus nec doctus est, quasi di-
catur, Socrates & bonus & doctus non est. Sic apud Græcos,
ὁ Σωκράτης ἀγαθὸς καὶ τολμῶν ἐστὶν, ὁ Σωκράτης ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ τολμῶν ἐστὶν.
Sic in nostra lingua, Der Socrates ist beyde from und gelehr. Der Socra-
tes ist weder frö noch gelehr. Sed prior ratio negandi, *ppriâ* est illi
loci: ut per quam negatur ipsa copulatio. Falsum, saltē ex una parte
falsû] Enuntiatum copulati falsum est, siue omnes ejus partes fal-

sz sine, siue non omnes, sed una tantum vel aliqua tantum. Veritatem si partes omnes falsæ sint, tunc enuntiatio copulatio simpliciter & ex toto falsum est: si una vel aliqua tantum, tunc enuntiatio copulatio est quidem falsum, sed ex parte tantum & secundum quid non autem ex toto seu in totum & simpliciter.

CAP. 6. DE AXIOMATE

connexo.

Axioma connexum est congregativum, cuius conjunctio est connexiva. Sicut 2. Aeneid.

Sanxerum fortuna Sinonem.

Finxit, vanum etiam mendacemq; improba fingit.
cujus negatio est,

Non sinxerum fortuna Sinonem

Finxit, vanum etiam mendacemq; improba fingit.

Conjunctio etiā hæc interdum negatur apertius, negando consequentiā, ut pro Aimer. Non continuo si me in ficariorum gregem cōtuli, ficarius sum. De Fato, Nec si omne enuntiatio verum est aut falsum, sequitur illico causas esse immutabiles. Assertio enim significat, si sit antecedens, etiam consequens esse. Negatio itaque & contradictio statuit, si sit antecedens, non ideo consequens esse. Quare cum iudicabis connexum absolute verum esse, necessariū quoq; iudicabis & intelliges hanc necessitatē & necessariā partium connexionē oriri, quæ ipsa potest esse vel in falsis partibus: ut, Si homo est leo, est etiam quadrupes, necessariū cōnexum est. At si connexio sit contingens & pro sua tantum probabilitate ponatur, iudicium ejus tantum opinio fuerit: ut Terent. Andr.

H

Pam-

Pamphile, si id facis, hodie postremum me vides.
 Connexo axiomati affinis est ista cōsequentia
 relatio, ut (cū Tullius sit orator, est etiā peri-
 tus benedicendi.

Axioma connexum Vulgo appellatur. Propositio conditiona-
 lis: sicut superior copulativa. Dividitur enim vulgō propositio in
 categoricā & hypotheticā: deinde hypothetica in conditiona-
 tem, copulativā & disiunctivā. Quæ utraq; divisio vitiosa est.
 Prior ideo: primō, quia partes non sunt inter se dissensantes: nam
 hypothetica propositio est etiā categorica: quia *si* *hypo*, præ-
 dicat, id est, enuntiāt aliquid de aliquo: ut, *si sol lucet, dies est*.
 Deinde ideo, quia partes non sunt cum toto reciproce: Nam om-
 nis quidem categorica, id est, simplex, omnisque hypothetica, est
 propositio: at non omnis propositio est categorica, id est, simplex,
 vel hypothetica. quippe propositiones copulativæ & disiunctivæ
 neque categoricæ sunt, id est, simplices: neque hypotheticæ, id est,
 conditionales. Altera divisio similiter vitiosa est: partim prop-
 ter *ad id* *et* *iam* membri primi: hypothetica enim. Græcis idem est
 quod Latinis conditionalis: *ὡς* *ἐάν* enim Latini conditionem
 vocat. partim propter falsitatem membrorum reliquorum: quip-
 pe quæ cū toto dissensantes sūt: nulla enim hypothetica vel copu-
 lativa vel disiunctiva est. Repudiata igitur tam vitiosa divisione,
 retineamus bonā & legitimā quam noster author tradidit. Non
similem Duplex est ratio cōtradicens enuntiatis connexis affir-
 matis. Aut enim negatur solum consequentia: & tunc adverbium
 negandi præponitur cōiunctioni connexivæ: aut affirmatur eū-
 dem consequentia contrarij: & tunc adverbium negandi præponi-
 tur verbo substantivo enuntiati consequentis. Exempla prioris
 cōtradictionis sunt in textu: posterioris est hoc: Ratio dicit, *Si De-*
us nos castigat, odit nos. Verbum Dei contradicit. Si Deus nos ca-
 stigat, non odit nos, sed amat nos. Nam quum iudicamur, a Do-
 mino castigamur, ne eum mundo condemnemur: 1. Cor. 11. 32.
 Item, Quem diligit Dominus, castigat: & flagellat omnem filium
 quem recipit. Hebr. 12. 6. Prov. 3. 13. Sed prior ratio negandi pro-
 priè huius est loci: quia per eam negatur ipsa cōnexio. *Si* *id* *est*,
 Si maxime sit antecedens, non tamen ideo consequens esse.

CAP. 7. DE AXIOMATE
discreto.

Axioma segregativum est cuius conjunctio
 est

est segregativa: ideoq; argumenta dissentanea enuntiat. Enuntiatum segregativum, est discretum aut disjunctum. Discretum, cujus conjunctio est discretiva. Itaque e dissentaneis precipue diversa enuntiat. 5. Tusc. Quamquam sensu corporis judicatur ad animum referri tamen; ejus negatio & contradictio est. Non quamquam corporis sensu judicentur, tamen ad animum referri: vel, Quamquam sensu corporis judicentur, non tamen ad animum referri. Nam, Tamen, est hic conjunctio precipua: Discretum enuntiatum judicatur esse verum & legitimum, si partes non solum vere: sed etiam discretae sint: falsum vel ridiculum contra.

Cujus negatio Negatio discreti potest etiam esse negatio copulati, ut bene Talæus annotavit, ut si affirmaretur, Et abest a culpa & caret suspitione: tum discretam opponeretur, Quamquam abest a culpa, suspitione tamen non caret. Vel, Quamquam caret suspitione, non tamen abest a culpa. Eodem modo enuntiato connexio contradici posse Talæus indicat: ut, Si abest a culpa, caret etiam suspitione: Quamquam abest a culpa, non tamen caret suspitione. Quod mihi non videtur. Quia connexi antecedens non vere affirmatur, sed tantum affirmatio ejus fingitur: at discretum negatum, antecedens concedit & fatetur, tanquam simpliciter id vere affirmatum fuerit. *Vel ridiculum* ut, Quamquam Sociates est homo, tamen est animal rationale: hic segregantur consentanea, nempe definitum & definitio: quæ segregatio ridicula & inepta est.

alioq; CAP. 8. DE AXIOMATE disjuncto.

"Axioma disjunctum, est axioma segregativum, cujus conjunctio est disjunctiva; ut 1. Georg.

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox

Semper, & oborta densantur nocte tenebrae:

Aut redit á nobis aurora, diemque reducit.

De Fat. Omnis enuntiatio est vera aut falsa.
 *Hic significatur, é disjunctis univé verum esse.
 Nagatio igitur erit & cōtradictio: Non omnis
 énuuntiatio est vera aut falsa. Et contradictione
 significatur, non necessario alterutrum verum
 esse. Nam si disjunctio absolúte vera est, est eti-
 am necessaria: partesque disjunctę sunt oppo-
 sitę sine ullo medio. Veruntamen quamvis ab-
 solúte vera disjunctio, necessaria quoq; sit: ta-
 men nihil necesse est partes separatim necessa-
 rias esse: ut, Homo est bonus vel non est bonus,
 disjunctio necessaria est: & tamen, Homo est
 bonus, non est enuntiatio necessaria. Item, Ho-
 mo non est bonus, non est enuntiatio necessa-
 ria: sed disjūctionis necessitas pendet é necessa-
 ria partium oppositione & disjūctione, non
 ex earum, necessaria veritate. Disjunctio autem
 plerumque est ex conditione, ut si quæratur,
 Vtrum Cleon venerit, an Socrates: quia ita pa-
 ctum sit, alterutrum tantum venturum esse. Ita-
 que si disjunctio sit contingens, non est absolu-
 té vera, & tantum opinabilis est: qualis est fre-
 quenter in hominum usu, Ovid, in Epistola
 Leandri,

Aut mihi continget foelix audacia salvo,

Aut mors solliciti finis amoris erit.

Axioma disjunctum] Vulgó propositio disjunctiva, Hoc enun-
 tiatio proprié enuntiatur divisio, ac proinde contraria medio ca-
 rentia. *Hic significatur, é disjunctis hanc non verum esse*] Hoc non est
 nisi axioma: quia tantum verum est é enuntiatio disjuncto, in quo
 divi-

divi-
lis et
quo
ratio
unio
junct
est: u
No
dum
nitur
punct
aut
qua
bo si
est a

axi-
Di-
esto
est
pon
cluc
effi-
pus
ante
& a

"qu
men
ante
Syll
com
cluc

diviso enuntiatur de specie generis divisi: ut, Homo aut rationalis est aut irrationalis. Falsū autem est de enuntiatio disjuncto, in quo divisio enuntiatur de ipso genere diviso: ut, Omne animal aut rationale est aut irrationale. hic enim non significatur, ē disjunctis unicū verum esse: sed significatur ambo simul sumpta, atque disjunctim sumpta, vera esse. Neutrum enim separatim sumptū, verum est: ut, Omne animal est rationale, Omne animal est irrationale. *Non omni enuntiatio* De negatione enuntiati disjuncti observandum, si affirmatum fuerit definitum, id est, signo: quantitatis insignitum, tum adverbium negandi præponi signo: ut hic, Omnis enuntiatio aut vera est aut falsa: Non omnis enuntiatio aut vera est aut falsa. Si verō affirmatum fuerit indefinitum, id est, nullo signo quantitatis determinatum: tum adverbium negandi præponi verbo substantivo: planē ut in enuntiatis simplicibus, ut, Enuntiatio est aut vera aut falsa: Enuntiatio non est aut vera aut falsa.

CAP. 9. DE SYLLOGISMO

& ejus partibus.

Atque ejusmodi judicium est axiomaticum axiomatis per se manifesti, sequitur dianoëtici. Dianoia est cū aliud axioma ex alio deducitur: estq; syllogismus aut methodus. Syllogismus est dianoia, quā quæstio cū argumēto ita disponitur, ut posito antecedente, necessario concludatur. Nam cū axioma dubiū sit, quæstio efficitur, & ad ejus fidem tertio argumento opus est cum quæstione collocato. Syllogismi antecedens partes duas habet, propositionem & assumptionem.

Propositio est prima pars antecedentis, quæ quæstionis saltem consequens cum argumento disponitur: Assumptio est secunda pars antecedentis, quæ assumitur ē propositione. Syllogismi autem pars consequens est, quæ complectitur partes quæstionis, eamque concludit: unde complexio & conclusio dicitur. Si

qua pars syllogismi defuerit, "enthymema dicitur : si quid preter illas tres partes accesserit, "prosyllogismus." Partium etiam ordo sæpe confunditur: attamen si qua dubitatio propterea fuerit" explenda quæ defunt: amputanda, quæ supersunt: & pars quælibet" in locum redigenda est.

Syllogismus Συλλογισμός Latine ratiocinatio, item argumentatio, item conclusio: Germanicè Ein Schlussfied. Propriè videtur significare (ut Talzus animat) calculum Arithmeticum, id est, collectionem: qualis sit ex additione variorum nominum capitumque summa quædam, ut si dicas: Ille mihi debet duos florenos pro vino, & tres pro frumento: Ergo in summa debet mihi florenos quinque. Itaque συλλογισμός est συλλογή ἀπὸ πολλῶν, collectio rationum. *Quæ questio* Id est, enuntiatio dubium de cuius veritate queritur. Metonymia adjuncti: Questio enim occipitur in enuntiatione dubio, item, *Questio*, scilicet conjuncta: nam simplex questio ἀσυνθέτος est, hoc est, non potest syllogismo concludi. Synecdoche generis. item, *Questio*, id est quaestiones partes singulatas, nempe seorsim antecedens, & seorsim consequens. Synecdoche integri. Ita perspicitur, tres hic tropi in uno vocabulo concurrere. 1. *[in argumento]* Hic argumenti vocabulum in propria significatione accipitur, pro eo quo questio arguitur. id est, consequens de antecedente vere enuntiari demonstratur. *Posito antecedente* Id est (ut vulgo loquuntur) concessis præmissis, seu majore & minore propositione. *Necessario concludatur* Id est, ita demonstratur ut nemo sanæ mentis dubitare possit, quin enuntiatum quod concluditur, verum sit, si enuntiata duo ex quibus illud concluditur, vera sint id est, quin conclusio sequatur ex præmissis. *Questio efficitur* Ipsa enuntiatio non efficitur questio: sed quia dubia est, inde nascitur questio, qua de illius veritate queritur, ut omni dubitatione sublata, certa scientia comprehendatur. *Et ad ejus fidem* Id est, ad faciendum ei fidem, ut ei fides habeatur, ut credatur. *Tertio argumento* Hic argumenti nomen partim propriè, partim κατὰ ἁπλῆσιν accipitur. In syllogismo enim sunt tres termini: quorum unus tantum argumentum propriè vocatur, vulgò medium: reliqui autem duo vocantur terminus maior, & minor. *Cum quaestione* Id est, cum partibus quaestionis sigillatim, semel cum una, & semel cum altera. *Syllogismi antecedens* Syllogismi partitio, id est, in membra distributio, ex quibus membris syllogismus integratur. quorum alterum dicitur authori Antecedens, alterum

Consequens

H 4

dere, interpretis seu explicatoris est. *Explenda que defunt* Si scilicet sint enthymemata. *Amputanda qua supersunt* Nempe pro syllogismi: item illustrationes vel amplificationes. *In locum* Vide licet propositio in locum primum: assumptio in secundum: conclusio in tertium.

Hoc loco dicendum aliquid videtur de vulgari divisione argumentationis. Tradunt enim argumentationis species esse quatuor: syllogismum, enthymema, inductionem & exemplum. Alii & quintam addunt speciem, Soriten. Nos autem cum auctore nostro sentimus, argumentationis speciem revera tantum esse unicam, videlicet syllogismum. Nam & enthymema syllogismus est, sed aliquid perperis, nempe unius membri truncationem: ut paulo ante explicatum est. Inductio vero enthymema est, cujus argumentum ductum est ab enumeratione specierum seu exemplorum specialium: bonum quidem & syllogisticum, si enumeret species omnes: vitiosum vero & *equivocum*, si enumeret tantum aliquis species. nam clausula quæ enumerationi solet annexi, Nec dissimile exemplum potest reperiri: hæc inquam clausula petit principium, id est, sumit pro confesso id quod est in questione, quodque argumento demonstrandum est. Jam exemplum non est argumentationis, sed argumenti nomen: significat enim factum simile. Sed esto, exemplum nominetur per metonymiam causæ, nempe materiæ, ipsa argumentatio quæ exemplo constat: num igitur peculiaris hæc forma argumentationis est? Minime: Sic enim tot essent formæ argumentationum, quot sunt genera argumentorum. Deinde exemplum illud, nonne enthymema est? ut, David in casu necessitatis non peccavit edendo panes propositionis: Ergo, nec discipuli Christi peccarunt, evellendo spicas die sabbathi in casu necessitatis. Hæc argumentatio enthymema est, ac proinde syllogismus. Restat sorites: quid ille? nonne & ipse syllogismus est? Certe sunt qui vocant soritem syllogismum compositum: quo ipso fatentur esse syllogismum, aut certe syllogismos complures in unum veluti acervum coarcevat, Caterum quia nemo adhuc (quod sciam) veram & legitimam soritis analysin tradidit: liber hoc loco nostram de ratione resolvendi soritem, exponere sententiam. Est autem sorites syllogismus compositus in quo plures præmissæ coarcevantur, & eo ordine connectuntur, ut semper prædicatum præcedentis, sit subiectum sequentis: unde conclusio infertur in quæ prædicatum ultimæ præmissæ attribuitur subiecto præmissæ primæ. Vel breviter, Sorites est syllogismus auctus numero præmissarum gradatim coarcevarum, ut, Socrates est homo: Homo est animal: Animal est substantia: Ergo Socrates est substantia. Si quis est *coarcevat*, quasi coarcevor: ἀσπείρω, coarcevo: quod venit a σπείρω, acervus, cumulus. Cicero acervalem appellat, de Divin. lib. 2. Quomodo autem, inquit, mentientem dissolvas? quem pseudomenon vocant?

aus

Sturm. lib. 3.
part. Dial.
cap. 41.

aut quemadmodum sortiri resistas : quem si necesse sit, Latino verbo liceat acervalem appellare, sed nihil opus est. Ut enim ipsa philosophia & multa verba Gregorum : sic sortites satis Latino sermone tritus est. Et Academ. quæst. lib. 4. Et primum, inquit, hoc reprehendendum, quod captiosissimo genere interrogationis utuntur : quod genus minime in philosophia probari solet ; quum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. Sorites hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano. Vitiosum sanè & captiosum genus. Hæc Cicero. At in q. Sorites non toto genere vitiosus aut captiosus est : sed tam legitimus & firmus esse potest, quam syllogismus simplex ac purus. Si enim præmissæ in eo omnes veræ & affirmantes sint, atque etiam si ultima si negans : tum & legitimus & perspicuus est sortites : ut in exemplo antè proposito potest perspicui : & in sorte Paulino Rom. 5. perspicitur. Sed dicamus nunc de sortis analysi. In sorte igitur resolvendo & in syllogismos simplices seu singulos retexendo, hæc mihi quinque regulæ observandæ videntur.

I. Considerandus est numerus præmissarum : ut certi simus de numero syllogismorum ex quibus sortites constar, & in quos proinde resolvendus est. Semper enim sortites ex totidem syllogismis constar ex quot constar præmissis, uno minùs. Itaque si tres fuerint præmissæ, syllogismi erunt duo : & sic deinceps.

II. Primo omnium excerpendus est syllogismus principalis, id est, quo concluditur questio proposita. Is autem continetur præmissa ultima & conclusionem : quarum illa in syllogismo principali sit major : minor autem (quæ in sorte non continetur) supplenda est. Deinde ordine resolvendi sunt prosyllogismi, id est syllogismi approbatorii, quibus aliqua præmissa syllogismi præcedentis approbatur.

III. Si sortites ex tribus tantum præmissis constet, ac proinde in duos tantum syllogismos retexi possit, videlicet principalem & prosyllogismum unicum : tunc prosyllogismus continetur duabus primis præmissis : ita quidem ut prima habeat locum minoris, secunda verò majoris. Sciendum autem, prosyllogismo illo semper approbari & concludi minorem syllogismi principalis.

III. Si sortites ex pluribus quam ex tribus præmissis constet, ac proinde in plures etiam syllogismos quam duos, retexi possit : tum etiam plures prosyllogismi sunt : quorum quidem is est ordo, ut primo approbatur minor syllogismi principalis, secundo minor prosyllogismi primi, tertio secundi, & sic deinceps.

V. Quum in sorte plures uno prosyllogismi sunt : tunc primi prosyllogismi propositio major est præmissa sortis penultima, secundi antepenultima, & sic deinceps : excepta præmissa prima, quæ semper est minor prosyllogismi ultimi. Exempli gratia, resolvamus primum sortem simplicissimum : qualis est antè propositus.

Socrates est homo.

Homo est animal.

Animal est substantia: Ergo

Socrates est substantia.

Constat ex præmissis tribus: ergo ex syllogismo duobus: & quibus principalis est hic:

Omne animal est substantia;

Socrates est animal: Ergo

Socrates est substantia.

Prosyllogismo approbatur minor syllogismi principalis:

Omnis homo est animal:

Socrates est homo: Ergo

Socrates est animal.

Plutarchus *ἡ τῶν αἰγῶν* recitat soritem Diophanti, filii Themistoclis:

Quæ ego volo, inquebas, vult etiam mater mea;

Quæ vult mater mea, vult etiam Themistocles;

Quæ vult Themistocles, vult totus populus Atheniensis;

Ergo quæ ego volo, vult totus pop. Atheniensis.

Syllogismus principalis est hic:

Quæ vult Themistocles, vult populus Atheniensis;

Quæ ego volo, vult Themistocles: Ergo

Quæ ego volo, vult populus Atheniensis.

Prosyllogismus est hic:

Quæ vult mater mea, vult Themistocles;

Quæ ego volo, vult mater mea: Ergo

Quæ ego volo, vult Themistocles.

Rom 5. extat sorites quatuor præmissarum:

Afflictio parit patientiam:

Patientia experientiam:

Experientia spem:

Spes non pudefacit:

Ergo afflictio non pudefacit: & per consequens gloriamur in afflictionibus.

Syllogismus principalis:

Spes non pudefacit:

Afflictio parit spem: Ergo

Afflictio non pudefacit.

Prosyllogismus 1.

Experientia parit spem:

Afflictio parit experientiam:

Ergo afflictio parit spem.

Prosyllogismus 2.

Patientia parit experientiam:

Afflictio parit patientiam: Ergo

Afflictio parit experientiam.

Exemplum

Exemplum sortitis ex præmissis quinque:

Quod iustum est, laudabile est.

Quod laudabile est, pulchrum est.

Quod pulchrum est, opabile est.

Quod opabile est, utile est.

Quod utile est, bonum est.

Quod iustum ergo est, bonum est.

Syllogismus principalis:

Quod utile est, bonum est.

Quod iustum est, utile est. Ergo

Quod iustum est, bonum est.

Prosyllogismus 1.

Quod opabile est, utile est.

Quod iustum est, opabile est. Ergo

Quod iustum est, utile est.

Prosyllogismus 2.

Quod pulchrum est, opabile est.

Quod iustum est, pulchrum est. Ergo

Quod iustum est, opabile est.

Prosyllogismus 3.

Quod laudabile est, pulchrum est.

Quod iustum est, laudabile est. Ergo

Quod iustum est, pulchrum est.

Cic. 3. Offic. Atque si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam causam quod is homo sit, consultum velit: necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem, quod si ita est: una continentur omnes & eadem lege naturæ. Idque ipsum si ita est: certe violare alterum, lege naturæ prohibemur. Verum autem primum: verum igitur & extremum. Hactenus Cicero. Talzus iudicat, esse syllogismum connexionis primi modi, cuius propositio sortitem habeat quatuor graduum. At ego iudico, duos hic syllogismos esse: primum sortitem, deinde syllogismum connexionis primi modi: atque hunc esse principalem, illum approbatorium. Quæstio est, An lege naturæ prohibeamur violare alterum? Huius questionis affirmationem concludit Cicero syllogismo connexo primi modi, sic:

Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: certe violare alterum, lege naturæ prohibemur.

Verum autem primum:

Verum igitur & extremum.

Huius syllogismi propositionem approbat, sortite, ad hunc modum:

Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem.

Quod

Quod si ita est, una continetur omnes & eadem lege natura.

Idque ipsum sita est, certe violare alterum, lege natura prohibetur. Ergo

Si natura præscribit ut homo homini consultum velis: violare alterum, lege natura prohibetur.

Quo loco notandum, si sorites ex puris connexis enuntiatis constet: firmum esse posse, etiam si omnia enuntiata negantia habeat, sed quibus tamen non negetur connexio, sed potius negatio negationi connectatur, ut apud Cic. de Fato: At si causa appetitus non est sita in nobis: ne ipse quidem appetitus est in nostra potestate, quod si ita est: ne illa quidem quæ appetitu efficiuntur, sita in nobis sunt. Non igitur neque assensiones, neque actiones, in nostra potestate. Ex quo efficitur, ut neque laudationes iustæ sint, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia. Quod quum visiosum sit: probabiliter concludi putant, non omnia fieri fato quæcunque fiant. Hæcenus Cicero. Taleo videtur esse syllogismus connexus modi secundi: cuius propositio soritem habeat quinque gradum. Mihi similiter ut antea, videntur esse syllogismi duo: nempe syllogismus connexus secundi modi, & sorites quo illius propositio approbatur. Quæstio est, an omnia fiant fato? Hujus quæstionis negationem concludit Cicero syllogismo connexo secundi modi, sic:

Si causa appetitus non est sita in nobis: ex eo efficitur, ut neque laudationes iustæ sint, nec vituperationes, &c.

Sed laudationes & vituperationes sunt iustæ.

Ergo causa appetitus est sita in nobis: & per consequens, non omnia fiunt fato.

Hujus syllogismi propositionem approbat hoc sorite,

Si causa appetitus non est sita in nobis: ne ipse quidem appetitus est in nostra potestate.

Si appetitus non est in nostra potestate: ne illa quidem quæ appetitu efficiuntur, sita in nobis sunt.

Si illa quæ appetitu efficiuntur, non sunt sita in nobis: non igitur neque assensiones, neque actiones, in nostra potestate sunt.

Si neq. assensiones neque actiones in nostra potestate sunt: ex eo efficitur, ut neq. laudationes iustæ sint, neq. vituperationes, nec honores, nec supplicia. Ergo

Si causa appetitus non est sita in nobis: sequitur, nec laudationes, nec vituperationes, &c. iustæ esse.

Atque hæc de sorite. Sunt & qui dilemma pro nova & peculiari argumentationis specie habeant: atque id cornutum argumentandi genus vocant, quia duobus utrinque veluti cornibus feriat: quum tamen dilemma nihil aliud sit quàm syllogismus di-junctus cum

eum duobus connexis, ita ut in unoquoque dilemmate tres syllogismi sint. Exempli gratia:

Si improbus est, cur iterum?

Si probus, cur accusari?

Hic tres syllogismi sunt: Primus, connexus modi primi: quo concluditur questio proposita:

Si probus est, non debes accusare.

Sed est probus: Ergo

Non debes accusare.

Secundus, disjunctus: isque prosyllogismus assumptionis syllogismi principalis:

Aut improbus est, aut probus.

Non autem improbus:

Probus igitur.

Tertius, connexus secundi modi: isque prosyllogismus assumptionis prosyllogismi primi:

Si improbus est, non eo iterum.

Alqui iterum.

Non igitur improbus est.

Joan. 18, 23. Christus quam a ministro pontificis maximi injuste captus esset, tali dilemmate eum reprehendit:

Si male locutus sum: testare de malo.

Sin bene: cur me caedis?

Questio est, an iuste eum percussisset? Dominus negat: & negationem dilemmate probat, quod his tribus syllogismis constat.

Primus, connexus primi modi:

Si bene locutus sum, injuste me caedis.

Sed bene locutus sum: Ergo

Injuste me caedis.

Secundus, disjunctus: isque prosyllogismus assumptionis syllogismi principalis:

Aut bene locutus sum, aut male.

Non autem male locutus sum:

Bene igitur.

Tertius, connexus modi secundi: isque prosyllogismus assumptionis prosyllogismi primi:

Si male locutus sum: testare de malo.

At non potes testari de malo.

Celebre est Biantis dilemma de non ducenda uxore. Aut enim pulchram, inquit, ducas: aut deformem. Si pulchram: habebis uxorem in deformem: non enim. Vtrumque non est bonum. Igitur uxor ducenda non est. Hic similiter tres syllogismi sunt.

I.

*Omnis uxor aut pulchra est, aut deformis.**Nec utra ducenda est:**Nulla igitur prorsus ducenda est.*

2.

*Si pulchram duxeris: habebis uxorem.**Atqui non est habenda uxor: non enim bonum.**Ergo pulchra ducenda non est.*

3.

*Si deformem duxeris: habebis uxorem.**At non est habenda uxor: non enim bonum.**Ergo deformis non est ducenda.*

Utrique prosyllogismo approbatur propositio minor syllogismi principalis: priore prius illius membrum, posteriore posterius. Sed hic propositio minor syllogismi principalis falsa est: falsa item uxor in prosyllogismo utroque, quatenus nec utra est *uxor*, nec *uxor* nam nec omnis pulchra uxor est, nec omnis deformis *uxor*: quippe uxor casta & pia deque *uxor* est, si formosa neque *uxor*, si deformis sit. nam castitas atque pietas & prostitutionem impedit, & deformitatem compendat.

CAP. IO. DE SYLLOGISMO

simplici contracto.

Syllogismus, est simplex aut compositus: Simplex, ubi pars consequens questionis disponitur in propositione: pars antecedens in assumptione: estque affirmatus e partib. omnib. affirmatis, negatus e negata antecedentium partiu altera cum complexione: generalis e propositione & assumptione generalibus: specialis ex altera tantum generali: proprius ex utraque propria. Simplex syllogismus, est contractus partibus vel explicatus. Contractus, quando argumentorum pro exemplo ita subijcitur particulari questioni,

ni,

ni, ut utramque partem antecedens & assumptione affirmatum intelligatur:

Quaedam confidentia est virtus, ut constantia.

Quaedam confidentia non est virtus, ut audacia.

Hic enim argumentum, quæstionis utramque partem antecedere intelligitur, tanquam esset, expressum. Constantiam esse virtutem & confidentiam: ideoque quandam confidentiam esse virtutem: item, Audaciam non esse virtutem, & tamen esse confidentiam: ideoque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic usus disse- rendi, magister syllogistici iudicii contrahitur, nec aliter explicatur. Atque ista expositio principium syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno syllogismi iudicio sit clarius & illustrior.

Simplex aut compos.] Hæ appellationes ex argumenti dispositione sumptæ sunt: quod aut disponitur cum quæstionis partibus sigillatim, aut cum tota quæstione, id est, cum utraque quæstionis parte conjunctim. Vulgo divisio ista traditur his verbis, Syllogismus aut est categoricus aut hypotheticus: quæ appellationes similiter a partibus, id est, enuntiativè quibus syllogismi constant, desumptæ sunt. Cæterum de illa divisione idem sentiendum est quod de divisione præpositionis consimili: de qua diximus in caput 5. Alias appellari possit syllogismus simplex qui unicus est, i. qui unâ conclusionem concludit: sive is est simpliciter sive est compositis enuntiativis constet: Compositus autem, qui multiplex est, i. qui non unam tantum conclusionem, sed duas pluresve concludit: cuiusmodi syllogismus sorites dicitur. *Pars consequens quæstionis*] Non autem tota quæstio, ut fit in syllogismo composito. Quæstionis vocabulum hic intellige ut supra cap. 8. nempe partim per synecdochen generis, de quæstione conjuncta: partim per metonymiam adjuncti, de enuntiato dubio quod in quæstionem vocatur, seu de quo quæstio movetur. *Consequens*] Vulgo prædicatum, item terminus major. *In præpositione*] Vulgo, In præpositione maiore. *Antecedens*] Vulgo subjectum, item terminus minor. *In assump-*
ptione]

prione] Vulgo, in propositione minore. Hæc igitur syllogismi simplicis definitio vulgo comprehenderetur his verbis. Syllogismus categoricus est in quo uterque terminus questionis cum medio singularim disponitur, major quidem in propositione maiore, minor verò in minore. *Estq; affirmatus*] Sequitur duplex divisio syllogismi simplicis: altera in affirmatum aut negatum; altera in generalem, aut specialem, aut proprium. Quarum divisionum prior non videtur esse *κατά τὴν ἀντίθετον*, id est reciproca, cum similiter dividi possit syllogismus cōpositus in posteriori autē partes duæ posteriores nō sunt inter se distantæ, sed consentaneæ: id proprius syllogismus est etiā specialis: est enim illius species: plane tēnenti utū propriū enūtiati specialis species est: ut traditū est c. 4. Posteriori itaq; divisio sic fuerat proponēda: Syllogismus simplex aut generalis est aut specialis: specialis autem rursus aut infinitus aut proprius. *Contractus partibus*] Author studio dichotomicæ, trichotomicæ Aristotelis in tres lincas neglexit: de Rudio methodi, ex tertia figura primam, & viciissim ex prima tertiam fecit. *Quando argumentum*] Tertia figura, Aristotelica vulgo sic definitur: Tertia figura est in qua medium est subiectum in utraque præmissa. Porro species syllogismorum sub singulis generibus seu figuris comprehensæ, vulgo appellantur modi, & artificialibus quibusdam vocabulis nominantur: quorum singulæ syllabæ ad singula syllogismi enūtiata applicantur, ad indicandam eorum tum qualitatem, tum quantitatem, tum etiam in secunda & tertia figura, reductionis requisita, id est, ea quæ requiruntur quæque fieri oportet, quin syllogismi secundæ & tertię figuræ ad primam figuram reducuntur: id est syllogismis primæ figuræ permutantur. Illa vocabula his quatuor versibus continentur:

1. *Barbara, Celarent, primæ, Darii, Ferioque.*
2. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco, secunde.*
3. *Tertia grande sonans tibi dat Darapti, Felapton.*

Adiungens Disamis, Datissi, Bocardo, Ferison.
In quibus vocabulis observandæ sunt quatuor vocales, A, E, I, O: quatuor item consonantes initiales, B, C, D, F: nec non quatuor consonantes mediae, S, P, M, C. Vocales indicant propositionum seu enūtiationum syllogismi quantitatem & qualitatem:

- A universalem affirmativam.
- E universalem negativam.
- I particularem affirmativam.
- O particularem negativam.

Consonantes initiales admonent, qui modus ad quos reducendū sint, nempe unusquisque ad eum modum primæ figuræ qui incipit ab eadem littera: ut ad Barbara, reducuntur Baroco & Bocardo: ad Celarent reducuntur Cesare, Camestres, &c. Consonantes

nantes medie indicant requisita reductionis, juxta Hos duos ver-
sus,

S vult simpliciter verti, *P* vero per acci.

M vult transponi, *C* per impossibile duci.

Id est.

S
P
M
C

} Indicat

Simplem conversionem.
Per accidens conversionem.
Mutationē loci seu *mutuā*, id
est, transpositionē prēmiffarū.
Contradictoriā propositionē, seu
conclusionē absurdam.

Tertix igitur figuræ sex traduntur modi: Darapti, Felapton,
Disamis, Datissi, Bocardo, Ferison. His noster author duos alios o-
lim adjecit, eorum scilicet syllogismorum qui vulgō expositi-
onem dicuntur quorum videlicet medium seu argumentum est res sin-
gularis seu individuum. Dicuntur autem Expositiōis, quod i. termi-
nus minor per medium exponatur, tanquā per exemplum speci-
ale. Verū istud modi expositio etiam in ceteris modis locum ha-
bet: ut non sit *propter* id est, propria expositiōis (qui di-
cuntur) syllogismorum. Porro exempla olim ab autore propo-
sita, vulgō in scholis sic proponerentur:

1.

Da. *O.* constantia est virtus.

Fe. *O.* constantia est confidentia.

ti. *O.* confidentia est veritas.

Fe. *N.* audacia est virtus.

Da. *O.* audacia est confidentia.

ti. *O.* confidentia non est veritas.

Fe. *N.* audacia non est virtus.

Da. *O.* sapientia est dives.

Fe. *O.* sapientia est laudabilis.

ti. *O.* laudabilis est dives.

Da. *O.* sapientia est pauper.

Fe. *O.* pauper est laudabilis.

ti. *O.* laudabilis non est dives.

Da. *O.* docti non sunt boni.

Fe. *O.* docti non sunt veritatem.

ti. *O.* veritatem non sunt boni.

Da. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Fe. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

ti. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Da. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Fe. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

ti. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Da. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Fe. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

ti. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Da. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Fe. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

ti. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Da. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Fe. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

ti. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Da. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

Fe. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

ti. *O.* qui norunt veritatem, non sunt boni.

6.

Fe *N. stultus est beatus:*
 ris *Q. stultus est fortunatus: Ergo*
 ou *Q. fortunatus non est beatus.*

7.

Socrates est philosophus:
Socrates est homo: Ergo
Q. homo est philosophus.

8.

Thersites non est philosophus:
Thersites est homo: Ergo
Q. homo non est philosophus.

Contrahitur] Atque hæc causa P. Ramo fuit, ut modos illos syllogismorum explicatorum tertiz figuræ Aristotelicæ, olim à se traditos, expunxerit. *Expositio*] Qua scilicet exponitur quæstio omnis antecedens, tanquam genus per spiciem seu exemplum: cuius nota est conjunctio Vt. hinc factum puto, ut syllogismi hujus figuræ expositorii dicti sint.

CAP. II. DE DE PRIMA SPECIE

Syllogismi simplicis explicati.

In Syllogismo explicato "propositio est" generalis aut propria, & conclusio similis "antecedenti aut" parti debiliori: Species duæ sunt, prima ubi "argumentum" semper "sequitur", negatum in "altera parte."

GEN. I.

Ces *Turbatus non bene utitur ratione;*
 a *Sapiens bene utitur ratione:*
 re *Sapiens igitur non est turbatus.*

Hoc judicium ita fit à Cic. 3. Tus. Et quemadmodum (ait) oculus conturbatus, non est probè affectus ad suum munus fungendū: & reliquæ partes, totūq; corpus à statu cūm est motum, deest

deest officio suo ac muneri: sic conturbatus animus non est probè affectus ad exequendū munus suū. Munus aut animi est, ratione uti: & sapientis animus ita semper affectus est, ut ratione optimè utatur: nunquam igitur est perturbatus

GEN. 2.

Cam *Res mortalis est composita:*

es *Animus non est compositus:*

tres *Animus igitur non est mortalis.*

Cic. 1. Tulc. hoc syllogismo iudicat animum immortalem esse. In animi autem cognitione (inquit) dubitare nō possumus, nisi fortè in phisicis plūbei sumus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cum ita sit, certè nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: nec interire igitur. Est enim interitus, quasi discessus & secretio ac diremptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur.

SPE. I.

Fel. *Lividus non est magnanimus:*

ti *Maximus est magnanimus:*

no *Maximus igitur non est lividus.*

Hoc iudicio Ovid. 3. de Pont. Eleg. 3. cōcludit:

Livor iners vitium mores non exit in altas:

Visque latens ima vipera serpsit humo:

Mens tua sublimis supra genus imminet ipsum,

Grandius ingenio nec tibi nomen inest.

*Ergo alii noceant miseris, optentq; timeri,
Tinctaque mordaci spicula folle gerant.
At tua supplicibus domus est assuecta iurandis,
In quorum numero me precor esse velis.*

SPE.

Ba Saltator est luxuriosus.
roc Murana non est luxuriosus.
o Murana igitur non est saltator.

Cic. pro Mur. Nemo enim ferè saltat sobrius, nisi fortè insanit, neq; in solitudine, neq; in convivio moderato atq; honesto: Intempestivi convivii, amoeni loci, multarū deliciarum cemes est extrema saltatio: Tu mihi arripis id, quod necesse est omnium vitiorū esse postremū: relinquis illa, quibus remotis hoc vitium omnino esse nō potest: nullum turpe convivium, nō amor, non comessatio, non libido, nō sumptus ostenditur: & cum ea non reperiantur, quæ voluptatis nomen habent, quæque vitiosa sunt, in quo ipsam luxuriam reperire non potes, in eo te umbrā luxuriæ reperiturum putas? Hoc iudicii modo Ovidius 1. Trist. Eleg. 1. tripliciter concludit, dum carminum suorum exculationem exponit:

Carmina proveniunt animo deducta sereno:

Nubila sunt subitis tempora nostra malis.

Carmina secessum scribentis & vitia querunt.

Me mare, me venti, me fera jactat byemi.

*Carminibus metus omnis abest: ego perditus ense
Hasuram jugulo jam puto jamque meo.*

Hac

*Hac quoque qua facito iudex mirabitur equus:
Scriptaq; cum venia qualiacunq; leget.*

PRO. I.

*Agefilaus non est pictus ab Apelle:
Alexander est pictus ab Apelle:
Alexander igitur non est Agefilaus.*

PRO. 2.

*Cesar oppressit patriam:
Tullius non oppressit patriam:
Tullius igitur non est Cesar.*

In hoc capite agit de secunda figura Aristotelis: quæ vulgo sic definitur, In qua medium est prædicatum in utraque præmissa. *Propositio*] Vulgo propositio maior. *Generalis aut propria*] Vulgo universalis aut singularis. *Antecedenti*] Vtriq; præmissæ. *Parti*] Præmissæ. *Debitore*] Nempe negativæ, item particulari. *Argumentum*] Vulgo medium. *Semper*] id est, in utraque præmissa. *Sequitur*] Prædicati locum tenet. *Alteræ pars*] Præmissa vel maior, vel minore. *Agefilaus*] Sequentes duo modi in quibus præmissæ sunt propositiones singulares, seu (ut noster author loquitur) enuntiata propria; vulgo non traduntur: sed non minorem superioribus modis firmitatem habent, atque etiam æquæ frequentem usum habere possunt: ut quum de duobus queritur, utrum sit unus & idem: Multi enim homines sunt: & aliter ab hoc, aliter ab illo nominantur. Sæpe etiam duo idem nomen habent, ut unus & idem esse putari possit. Argumenta igitur quibus ejusmodi personæ discernuntur, aut etiam aliæ res singulares suis propriis nominibus appellatae, in hac figura concluduntur. Quapropter utiliter ab autore hi modi annotati sunt. Liqueat autem ex huiusmodi syllogismis, vulgo perperam in doctrina syllogismorum propositiones singulares haberi pro particularibus. Nam ex puris particularibus nihil sequitur: at ex puris singularibus non nihil sequitur, sed firmiter ex iis concluditur: ut liquet ex syllogismis propositis. Quin potius in concludendo propositiones singulares universalem vim habere videntur: hoc certè cum illis commune habent, quod definitæ sunt, hoc est, quod subiectum earum rem certam ac definitam indicat: quum contrā particulares indefinitæ

sint, hoc est quarum subiectum nihil certi ac definiti indicat, sed animi auditoris per varias species vagari finit, incertū de qua aut quibus enuntiatur sit. Atq; hinc Scholasticorum individuum vagū nominatum arbitror: ut cum dicitur, Quidam philosophus Atheniensis cicutam bibit. Ubi non indicatur, quis ille fuerit, nempe Socrates. Sic Christus discipulis dicebat in postrema cena, Vnus vestrum me prodet. Vnde illorum animus vagari incipiebat, & quod indefinitē dictum erat, quisque sua ipsius persona interrogādo definire, dicendo, Domine, num ego sum? At ipse postea definitē ad ludam Iscariotem applicabat.

CAP. 12. DE SECUNDA SPECIE
sylogismi simplicis explicati.

Secunda species explicati syllogismi est, quando argumentū antecedit in propositione, sequitur affirmatum in assumptione.

AFF. GEN.

Bar Omne justum est utile:
ba Omne honestum est justum:
ra Omne igitur honestum est utile.

Quod Cic. 2. Offic. ita concludit: Summa quidem autoritate philosophi, severē sanē atque honestē hec tria genera confusa, cogitatione distinguūt: Quidquid enim justum sit, id etiam utile esse censent: Itemque, quod honestum, idem justum: ex quo efficitur, ut quidquid honestum sit, idem sit utile.

NEG. GEN.

Ce Timidus non est liber:
la Avarus est timidus:
rent Avarus itaque non est liber.

Hoc

Hoc ita concluditur & judicatur ab Horatio
1. Epist.

*Quo melior servo, quo liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoq;: porro
Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam.*

Sic Terent, in Eunucho concludit & judicat:

Consilii expers, consilio regi non potest:

Amor est consilii expers:

Consilio itaq; regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur:

*Here, qua res in se neque consilium neq; modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.*

In amore omnia hac insunt vitia: injuria,

Suspiciones, inimicitiae, inducia,

Bellum, pax rursus: incerta hac si tu postules

Ratione certa facere, nihilo plus agas,

Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

AFF. SPE.

Da Consules virtute facti, studiosè Remp. tueri
debent:

ri Cicero est virtute factus Consul:

i Cicero igitur Remp. studiosè tueri debet.

Sic Orator diligentiam suam Agrar. 2. concludit & judicat: Nam cum omnium Consulum (ait) gravis in Republica custodienda, cura ac diligentia debet esse, tum eorum maximè qui non in incunabulis, sed in capto sunt Consules facti: Nulli populo Romano pro me majores nostri spo-

ponderunt, mihi creditū est: a me petere, quod debeo, me ipsum appellare debetis. Quemadmodum cum petebam, nulli me authores generis mei vobis commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines quæ me a vobis deprecantur. Quare modo ut vita suppetat (quanquā ego sum is, qui eam possim ab istorum scelere insidiisque defendere) polliceor hoc vobis, Quirites, bona fide, Remp. vigilanti homini, non timido, diligenti, non ignavo commisistis.

Quod optatum redierit, gratum est:

Lesbia Catullo optata rediit:

Grata igitur est.

Catullus sic concludit:

*Si quicquam cupidog, optantig, obligit nunquā &
Insperanti, hoc est gratum animo proprio:*

*Quare hoc est gratum, nobis quoque charius auro,
Quod te restituis, Lesbia, mi cupido.*

*Restituis cupido, atque insperanti ipsa refert te
Nobis. ô lucem candidiore nota!*

*Quis me uno vivit felicior? aut magis hac quid
Optandum vita, dicere quis poterit?*

NEG. SPÈ.

Fe Deceptor amantis puella non est laudandus:

ri Demophoon est deceptor amantis puella, ut
Phyllidis:

o Demophoon igitur non est laudandus.

Phyllis apud Ovidium ita iudicat Demophoontem laudandum non esse:

Fallere

Fallere

Sun

A
defi
subj
An
maj
In p
clud
duo
cit n
res f
iden
priu
adm
corp
tica
ther
Papi
corp
sang
aure
no;
guin
posi

Fallere credentem non est operosa puellam.

Gloria simplicitas digna favore fuit.

Sum decepta tuis & amans & fœmina verbis.

Du faciant laudis summa sit ista tua.

APP. PRO.

"Octavius est hæres Caesaris"

Ego sum Octavius:

Sum igitur hæres Caesaris.

NEG. PRO.

Antonius non est filius Caesaris:

Tu es Antonius:

Non es igitur filius Caesaris.

Agit in hoc capite de prima figura Aristotelis: quæ vulgo sic definitur, Prima figura est in qua medium in maiore præmissa est subiectum, in minore prædicatum. *Argumentum*] Vulgo, medium. *Antecedens*] Vulgo, subiectum est. *In propos.*] Vulgo, in præmissa maiore. *Sequitur*] Vulgo, prædicatum est. *Assum.*] Juxta regulâ, In prima figura ex minore negativa nihil sequitur, id est, nihil concluditur. *In assumpt.*] Præmissa minore. *Octavius*] Sequentes duos modos, idem ut in secunda figura, vulgari doctrinâ adiecit noster author: in quibus præmissæ sunt propositiones singulares seu enunciata propria: minor autem est propositio (ut vocant) identica: quippe in qua idem de seipso dicitur, nempe nomen proprium de ea persona aut re cuius est proprium. Quo loco obiter admonere libet, in verbis Domini de pane sacræ cœnæ, Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus: non esse propositionem identicam, neque qualem Papistæ ponunt, neque qualem posuit Lutherus ejusque discipuli, nec denique qualem Carolostadius. Nam Papistæ quidem pronomen Hoc in priore enunciato referunt ad corpus Christi tanquam sub specie panis latens, in posteriore ad sanguinem Christi tanquam latentem sub specie vini: Lutherus autem retulit ad illa tanquam latentia sub ipso pane & ipso vino: Carolostadius verò ad corpus Christi in mensa sedens, sanguinemque in illius venis contentum retulit. Nulla harum expositionum vera est: Carolostadii tamen expositio verius ponit pro-

propositionem identicam quàm reliquæ : quia pronomen Hoc ad verum Christi corpus refert : reliquæ autem ad hñitū & invisibile Christi corpus sub specie panis aut ipso pane: quale corpus si maxime esset, non tamen esset idem cū corpore Christi vero, visibili scilicet & palpabili. Malè vertitur, Hic est sanguis meus, nam hoc perinde est ac si diceretur, Hic sanguis est sanguis meus. At qui pronomen τὸ non ad sanguinem Christi, sed ad populum refertur : ut liquet ex contextu, & declaratione apud Lucam & Paulum : ubi habetur, τὸ τὸ πῶς, id est, Hoc populum.

CAP. 13. DE SYLLOGISMO

connexo primo.

Adhuc syllogismus simplex fuit: syllogismus "compositus, est syllogismus, ubi" tota quæstio est pars altera "propositionis" affirmatæ & compositæ : argumentum est pars reliqua. Tollere autem in composito syllogismo, est specialem contradictionem ponere. Syllogismus compositus, est "connexus aut disjunctus. Syllogismus connexus, est syllogismus compositus propositionis connexæ, estque duorum modorum: primus modus syllogismi connexi est, qui assumit antecedens, & consequens concludit. Quomodo Cicero judicat & concludit lib. 2. de Divinat.

"Si dii sunt, divinatio est:

Sunt autem dii:

Divinatio est igitur.

3. Offic. Atque si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam causam, quod is homo sit, consultum velit, necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem. Quod si ita est, una
conti-

continemur omnes & eadem lege naturæ: Id
quæ ipsum si ita est, certè violare alterum lege
naturæ prohibemur: verum autem primum, ve-
rum igitur & extremum.

Sic Aeneid. 4. Dido judicat. Aeneæ rema-
nendum esse:

*Mene fugis? per ego has lachrymas dextramque
tuam, &c,*

*Quando aliud mihi jam misera nil ipsa reliqui,
Per connubia nostra, per inceptos hymenaeos,
Si bene quid de te merni, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miserere domus labentis, & istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exne mentem:
Te propter Libica gentes Nomadumque tyranni
Odere, insensu Tyrii: te propter eundem
Exinctus pudor, & qua sola sidera adibam,
Fama prior: cui me moribundam deseris hospes?*

Frequentur hic non assumitur idē, sed majus,
ut 1. Catil. Si te parentes timerent atque odif-
sent tui, neque illos ulla ratione placare posses,
ut opinor, ab eorum oculis aliquo concederes:
nunc te patria (quæ communis est omnium no-
strum parens) odit ac metuit, & jamdiu nihil de
te judicat, nisi de parricidio suo cogitare: hujus
tu neque autoritatem verebere? neque judi-
cium sequere? neque vim pertimesces? Conclu-
dendi modus hic idem est, quando propositio
est relata tēporis: quo genere nymphea OEnone
apud Ovidium concludit errorem stultitiæ suæ:

Crimo

*Cum Paris O Enoue poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua:
Xanthe retró prope ra, versa que recurret hymbæ:
Sustinet O Enonen de feruisse Paris.*

Compositus] Vulgò hypotheticus. *Tota questio*] Non pars tantum quæstionis, ut in simplici seu categorico. *Questio autem*, id est propositio probanda seu enuntiatio dubium de cuius veritate quæritur. Metonymia adjuncti. *Propositio*] Vulgò vocant propositionem majorem, & in syllogismis hypotheticis Copulatum. *Affirmata*] Unde pendeat affirmatio & negatio in enuntiato composito, vide supra cap. 4. nempe ex ipsa conjunctione qua enuntiata inter se componuntur: quo fit ut enuntiatum compositum affirmativum esse possit, etiamsi est simplicibus negativis constet: ut, Si non est resurrectio mortuorum: etiam Christus non resurrexit. Enuntiatum connexum est, constans est simplicibus negatis: at ipsum tamen affirmatum est: affirmatur enim ipsa consequentia seu consequutio, quòd scilicet posterius ex priori sequitur. quasi dictum esset, Si non est resurrectio mortuorum; sequitur ex eo, Christum non resurrexisse. Cæterum quod hic dicitur, non videtur esse *æquivalens*: efficitur enim syllogismus compositus etiam è propositione negativa: ut,

Non & dies est & nox est:

At dies est:

Non igitur nox est.

Sed notandum, ejusmodi enuntiatum æquipollere connexo, cuius prior pars affirmata, posterior negativa sit: ac si diceretur, Si dies est, nox non est: Vel, si nox est, dies non est. Huiusmodi autem connexum affirmatum est, quia affirmatur consequentis enuntiati ex antecedente consequutio: quasi diceretur, Si dies est, sequitur noctem non esse. *Tollere autem*] Quia post in definitionibus modorum utitur tollendi verbo, prius illud declarat: ne quis paret, tollere idem esse quod negare. Tollere igitur, inquit, in syllogismo composito, est specialem contradictionem ponere. Uno verbo, est Contradicere: Contradicitur autem ut affirmationi negando, sic negationi affirmando, Specialem autem contradictionem vocat qua vel de specie negatur quod de toto genere (atque ita etiam de illa specie) fuit affirmatum: vel contra, item qua de specie aliqua specialissima, id est (ut vulgò vocant) individuo seu re singulari id est affirmatum & negatur. *Connexu aut disjunctu*] Vulgò, Syllogismus hypotheticus est aut conditionalis aut disjunctivus. Plura genera non sunt: nam enuntiatum copulatum si affirmatum sit, *æquivalens* est: si ne-

R neg:
enot:
locum
verf. 2
verf. 3
Matth

verf. 9
verf. 8
Ma
ipsius
sunt c
sumit
Christ
Joan
vos pe
linqu

S
ut to
"Si
et
Nu
Nu
E
am
Si s

At
Sita

negatum, & qui pollet connexo, ut dictum est: discretivam deniq; enunciatum dicitur, quoque est. *Si illi sunt* illustremus hunc locum exemplis sacrarum literarum. *Matth. 8.*

vers. 30. *Si herbam agri vestri Deus multo magis vestiet suos filios.*

vers. 29. *At herbam agri vestri Deus.*

vers. 31. *Ergo multo magis vestiet suos filios.*

Matth. 7. ver. 11. *Si vos nostis dona bona dare liberis vestris, multo magis pater vester qui est in celis, dabit bona in quibus ab ipso petitis.*

vers. 9. & 10. *Scilicet vos nostis dona bona dare liberis vestris.*

vers. 8. *Ergo multo magis Deus dabit bona petentibus.*

Marc. 9. ait Christus patri cuiusdam habentis spiritum impurum, ipsiusque opem imploranti, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti, quasi dicat: Si credis, ejiciam spiritum impurum. Assumit ille, Credo Domine: succurre incredulitati meae. Concludit Christus ipso facto, ejiciens illum spiritum.

Joan. 15. 20. Si me persequuti sunt (ait Dominus Apostolis) & vos persequentur. Assumptionem & conclusionem supplemam relinquit, illam tanquam notam, hanc tanquam perspicuam.

CAP. 14. DE SYLLOGISMO

CON. 2.

Secundus modus connexi tollit consequens, ut tollat antecedens:

Si ulli rei sapiens assentietur usquam, aliquando etiam opinabitur:

Nunquam autem opinabitur.

Nulli igitur rei assentietur.

Eodem syllogismo Ovidius 2. Trist. suavitatem suam judicat:

Si scirem, quid tu adessam jure sorores,

Numina cultori perniciosum suo:

At nunc tanta meo comes, est insana morbo.

Saxa memora refero rursus adicta pedem.

Hæ duæ syllogismi species sunt omnium usitatae summae.

Si nulli

Si ulli 7. Nos hie rursum afferamus exempla: & sacris licetis Joann. 5. 46. ait Christus ad Judaeos: Si crederetis Moysi, crederetis mihi: At non creditis mihi: Ergo nec Moysi & per consequens, Moses accusabit vos apud patrem meum. Assumptionem omittit ut notam: conclusionem item, ut perspicuam. 1. Cor. 15. vers. 13. & 16. *Si resurrectio mortuorum non est: Christus quoque non est excitatus.*

vers. 20. Nunc autem Christus excitatus est ex mortuis. Ergo resurrectio mortuorum est.

1. Corin. 11. 6. Nam si non velatur mulier, etiam tondetur: quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

Si mulier non velanda, tondenda igitur.

Non autem tondenda: quia turpe.

Velanda igitur.

Gal. 3. 18. Nam si ex Legge est hereditas: ne: Abraham vero per promissionem gratiam.

Si hereditas est ex Legge, non

Sed est ex promissione, sic

Non igitur ex Legge.

Sic Rom. 4. 14. Etenim si ii qui ex fide facti sunt, & per gratiam redempti sunt

NOTA

Reperiuntur quoque syllogismi con-
cedens, ut tollatur consequens: ut Jo-
feti; mundus quod suum est amaret: quia
filius, sed ego elegi vos ex mundo: propterea

Si ex mundo essetis, mundus vos amaret.

As ex mundo non estis: Ergo

Mundus non amat vos.

Ibid. vers. 20. Si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt: Assumptionem & conclusionem cogitandam relinquit: nempe, Sed sermonem meum non servaverunt. Ergo nec vestrum servabunt. Ibid. vers. 22. Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod peccent: peccatum suo. Assumptio tangenda nota omittitur, nempe, Sed veni & loquutus sum eis: notatur tamen conjunctione. Nunc autem, quasi dicat, Quia veni. Ibid. vers. 24. Si opera non fecissem inter eos, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt & viderunt & me & patrem meum. Assumptio est, Sed si opera &c: Conclusio, Ergo peccatum non habent. Id est, excusationem non habent. Sed hic notandum, hujusmodi syllogismos cum deum firmiter concludere, cum partes propositionis, id est, ut vulgo

golo

go loquuntur) antecedens & consequens copulati inter se reciprocantur: secus de *non* & *est* committetur:

Si homo est animal, certe homo est animal;

Sed homo non est animal: Ergo

Homo non est animal.

Hic ex veris præmissis conclusio falsa nata est: quia partes propositionis non sunt reciproæ. At in reciprociis verum concluditur hoc modo: ut,

Si arbor sentit, certe arbor est animal.

Sed arbor non sentit: Ergo

Arbor non est animal.

Nunc perspicitur, huiusmodi syllogismis non vi dispositionis argumenti, sed vi reciprocationis argumenti cum altera propositione, ac proinde vi secundi modi concludere. Si enim partes propositionis per reciprocationem traducantur, secundus syllogismi modus exstiterit,

Si arbor est animal, arbor sentit:

Sed arbor non sentit: Ergo

Arbor non est animal.

Ratio est cur aliquando in simplicibus seu categoricis in prima figura ex minore negante, vera inferatur. Joan. 8. 47. ait Christus Judæis, *Qui ex Deo est, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* *Qui ex Deo est, verba Dei audit:*

Vos ex Deo non estis: Ergo

Vos non auditis verba Dei.

Sequentia propter majoris reciprocationem, ac proinde in prima figura: ut,

Qui verba Dei audit, ex Deo est:

Vos ex Deo non estis:

Ergo Vos igitur non auditis verba Dei.

CAP. 15. DE SYLLOGISMO

disiuncto primo.

Syllogismus disiunctus, est syllogismus compositus propositionis disiunctæ. Modi duo sunt: Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut:

Aut dies est aut nox est:

At dies non est:

Nox igitur est.

Cicero

Sylline 3. Nos hęrulum afferamus exempla & sacris licetis
Joan. 5. 46. ait Christus ad Judęos: Si crederetis Moſi, crederetis
mihi: At non creditis mihi: Ergo nec Moſi & per conſequens, Mo-
ſes accuſabit vos apud patrem meum. Aſſumptionem omittit ut
notam: concluſionem item, ut perſpicuam. 1. Cor. 13.
verſ. 13. & 16. *Si reſurrexerit mortuorum non eſt: Chriſtus quoque non*
eſt excitatus.

verſ. 20.

Nunc autem Chriſtus excitatus eſt ex mortuis.

Ergo reſurrexerit mortuorum eſt.

1. Corinth. 11. 6. Nam ſi non velatur mulier, etiam tondeatur;
quod ſi turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

Si mulier non velanda, tondenda igitur.

Non autem tondenda: quia turpe.

Velanda igitur.

Gal. 3. 18. Nam ſi ex Lege eſt hæreditas, non jam ex promiſſio-
ne: Abraham vero per promiſſionem gratificatus eſt Deus hære-
ditatem.

Si hæreditas eſt ex Lege, non eſt ex promiſſione.

Sed eſt ex promiſſione, ſic enim conſequitur Abraham:

Non igitur ex Lege.

Sic Rom. 4. 14. Etenim ſi ii qui ex Lege ſunt, hæredes ſunt: ina-
nis facta eſt fides, & vana redita eſt promiſſio.

NOTA.

Reperiuntur quoque ſyllogiſmi conveſi, in quibus tollitur an-
tecedens, ut tollatur conſequens: ut Joan. 15. 19. Si ex mundo eſ-
ſetis, mundus quod ſum eſt amaret: quia vero ex mundo non e-
ſtis, ſed ego elegi vos ex mundo: propterea odit vos mundus.

Si ex mundo eſſetis, mundus vos amaret.

At ex mundo non eſſetis.

Mundus non amat vos.

Ibid. verſ. 20. Si ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſer-
vabunt: Aſſumptionem & concluſionem cogitandam relinquit:
nempe, Sed ſermonem meum non ſervaverunt. Ergo nec veſtrum
ſervabunt. Ibid. verſ. 22. Si non veniſſem & loquutus eſſem eis, pec-
catum non haberent: nunc autem non habent quod prædicam pec-
cato ſuo. Aſſumptio tanquam nota omittitur, nempe, Sed veni
& loquutus ſum eis: notatur tamen conjunctione. Nunc autem, qua-
ſi dicat, Qui venit. Ibid. verſ. 24. Si opera non feciſſem inter eos
quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & vi-
derunt & viderunt & me & patrem meum. Aſſumptio eſt, Sed ſeci-
mus opera: Concluſio, Ergo peccatum habent. Id eſt, exculſationem
non habent. Sed hic notandum, huiusmodi ſyllogiſmos cum de-
mum firmiter concludere, cum partes propoſitionis, id eſt (ut vul-

golo-

go loquuntur) antecedens & consequens copulati inter se reciprocantur: secus *autem* non ita committetur:

Si bonus est asinus, certe bonus est animal.

Sed homo non est asinus: Ergo

Homo non est animal.

Hic ex veris præmissis conclusio falsa nata est quia partes propositionis non sunt reciprocae. At in reciprocis verum concluditur hoc modo: ut,

Si arbor sentis, certe arbor est animal.

Sed arbor non sentit: Ergo

Arbor non est animal.

Hinc perspicitur, huiusmodi syllogismis non vi dispositionis argumenti, sed vi reciprocationis argumenti cum altera propositionis parte, ac proinde vi secundi modi concludere. Si enim partes propositionis per reciprocationem traducantur, secundus syllogismi connexi modus existit: ut,

Si arbor est animal, arbor sentit.

Sed arbor non sentit: Ergo

Arbor non est animal.

Eadem planè ratio est cur aliquando in simplicibus seu categoricis syllogismis in prima figura ex minore negante, vera inferatur conclusio: ut Ioan. 8. 47. ait Christus Iudeis, *Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.*

Qui ex Deo est, verba Dei audit:

Vos ex Deo non estis: Ergo

Vos non auditis verba Dei.

Valet consequentia propter maioris reciprocationem, ac proinde vi secundæ figuræ: ut,

Ba Qui verba Dei audit, ex Deo est:

Vos ex Deo non estis:

Vos igitur non auditis verba Dei.

CAP. 15. DE SYLLOGISMO

disiuncto primo.

Syllogismus disiunctus, est syllogismus compositus propositionis disiunctæ. Modi duo sunt: Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut:

Aut dies est aut nox est:

At dies non est:

Nox igitur est.

Cicero.

Ciceronis pro Cluentio iudiciū tale est: Sed cum esset hæc illi proposita conditio, ut aut iuste pieque accusaret, aut acerbe indigneque moreretur: accusare quoquo modo posset, quā illo modo mori maluit. Disjunctio clarior sic erit:

Aut accusandum aut moriendum:

Non moriendum:

Accusandum igitur.

Sic idem 2. Phil. ratiocinatur. Nunquam ne intelliges tibi statuendum esse, utrū illi qui istā rem gesserunt, homicide sint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationemque sobrii hominis ad punctum temporis suscipe: & ego qui sum illorū, ut ipse fateor, familiaris: ut a te arguor, socius: nego quicquā esse medium: confiteor, illos, nisi liberatores populi Romani conservatoresque Reipublice sint, plus quām ficarios, plusquam homicidas, plusquam parricidas esse: si quidem est atrocius, patriæ parentem, quā suū occidere. Tu homo sapiens & considerate, quid dicis? Si parricidæ, cur honoris causā a te sunt & in hoc ordine, & apud populum Rom. semper appellati? cur M. Brutus, te referente, legibile sit solum, si ab hoc plus quā decem dies absuisset? Cur hodi. Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur provincia Cassio & Bruto daretur, cur Quaestores additi? cur Legatorum numerus augeretur? Atque hæc acta per te: non igitur homicide. Sequitur ut libera-

beratores tuo iudicio sint, quandoquidem tertium nihil potest esse. Si partes disjunctæ propositionis sint duabus plures, iudicandi cōcludendique ars erit eadem. Sic Cicero iudicat, Rabinum cū consulibus esse oportere : Atqui videmus (ait) hæc in rerum natura tria fuisse, ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem, mortis erat instar turpissimæ: cū Saturnino esse, furoris & sceleris: virtus & honestas & pudor cum Coss. esse cogebat.

CAP. 16. DE SYLLOGISMO DIS. 2.

Disiunctus secundus, e propositione partibus omnibus affirmata assumit unum, & reliquum tollit, ut:

Dies est, aut nox est:

At dies est:

Nox igitur non est.

Sic Juno cum Jove de Turno concludit, 10. Aeneid.

--- *Quid si quod voce gravaris,*

Mente daves, atque hæc Turno rata vita maneret?

Nunc manet insontem gravis exitus, aut ego veri

Vana feror: quod ut o potius formidine falsa

Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa reflectas.

Eiusmodi syllogismus efficitur e propositione copulata negata, quæ negata complexio dicitur quæque disjunctionis affirmatæ vim obtinet.

"Non & dies est, & nox est:

At dies est:

Non igitur nox est.

Nihil hic video annotandum, quàm quòd syllogismi disjuncti ad connexos videantur posse revocari: permutatione scilicet propositionis, id est, enuntiati disjuncti, in connexum. Nam quæcunq; disjuncta enuntiata vera sunt: eorum partes ita inter se comparatæ sunt, ut si una affirmetur, reliqua necessario neganda sit: & vicissim, si una negetur, reliqua sit affirmanda, quo fit ut enuntiata disjuncta in ejusmodi connexa transmutari possint: ut,

Aut dies est, aut nox est: Ergo

Si dies est, nox non est.

Et vicissim, *Si nox est, dies non est.*

Item, *Si dies non est, nox est.*

Et vicissim, *Si nox non est, dies est.*

Cæterum unusquisque disjunctus syllogismus potest permutari duobus connexis: altero primi, altero secundi modi. Primi modi fit, quum assumitur pars antecedens: secundi, quum consequens.

Disjunctus primi modi.

Aut dies est, aut nox est,

At dies non est.

Nox igitur est.

Aquipollentes.

Connexus primi modi:

Si dies est, nox non est.

At dies non est

Nox igitur est.

Connexus secundi modi:

Si nox non est, dies est.

At dies non est.

Nox igitur est.

Disjunctus secundi modi:

Aut dies est, aut nox est.

At dies est.

Nox igitur non est.

Aquipollentes.

Connexus primi modi:

Si dies est, nox non est.

At dies est.

Nox igitur non est.

Connexus secundi modi:

Si nox est, dies non est.

At dies est.

Nox igitur non est.

Non & dies] Huiusmodi quoque syllogismus ad connexum revocari posse, admonuimus supra in caput 12. Idem enim est, ac si diceretur:

Connex. Si dies est, nox non est.

1. modi. At dies est.

Non igitur nox est.

Val,

Connex. Si nox est, dies non est.

2. modi. At dies est.

Non igitur nox est.

Talis est & hic syllogismus:

Christus non & verus homo est, & suo corpore ubique est.

At Christus, verus homo est: teste Scriptura.

Non igitur ubique est Christus suo corpore.

Sic: Nemo potest simul servire Deo & mammonæ.

At omnis avarus servit mammonæ.

Nullus igitur avarus servit Deo.

Quamquam hic syllogismus simplex est: quum habeat simplicè argumenti cum partibus quæstionis dispositionem. Idem enim est, ac si diceretur:

Cel Nemo qui servit Deo, servit mammonæ.

a At omnis avarus servit mammonæ.

re Nullus igitur avarus servit Deo.

Similiter syllogismus simplex esse potest, si maxime enuntiata in eo omnia composita sunt: cuiusmodi sunt syllogismi qui vocantur hypothetici & tria, per tria: item & duo, per totum. Quarum appellationum posterior foriti in primis tribus videtur, si ex puris connexis constet. Vtriusque generis syllogismus formari potest ex verbis Apostoli 1. Corinth. 15. versibus 13. 14. 15. & 17.

Αὐτὸ τριῶν.

vers. 14. & Si Christus non resurrexit: inanis est prædicationis nostra: inanis est & fides vestra: nos sumus falsi testes Dei.

vers. 13. Atque si resurrectio mortuorum non est: Christus non resurrexit.

Ergo si resurrectio mortuorum non est: inanis est prædicationis nostra: inanis est & fides vestra: &c.

Διῶ δύο.

vers. 13. Si resurrectio mortuorum non est: Christus quoque non est excitatus.

14 Si Christus non est excitatus: inanis est prædicationis nostra.

14 Si inanis est prædicationis nostra: inanis est & fides vestra.

17 Si inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris:

17 Ergo si resurrectio mortuorum non est: adhuc estis in peccatis vestris.

CAP. 17. DE METHODO SE-
cundum Aristotelem
unica.

Methodus est dianois variorum axiomatum homogeneorum pro naturæ suæ claritate præpositorum, unde omnium inter se convenientia judicatur, memoriaq; comprehenditur. Atqui ut spectatur in axioma veritas & falsitas, in syllogismo consequentia & inconsequentia: sic in methodo cōsideratur ut per se clarius præcedat, obscurius sequatur, omninoque ordo & confusio judicatur. Sic disponetur ex homogeneis axiomatis primo loco absoluta notione primum, secundo secundum, tertio tertium, & ita deinceps: ideoque methodus ab universalibus ad singularia perpetuò progreditur. Hac enim sola & unica via proceditur ab antecedentibus omnino & absolutè notioribus ad consequentia ignota declarandum, eamque solam methodum Aristoteles docuit.

CAP. 18. DE PRIMA METHODI
*illustratione per exempla
artium.*

Sed methodi unitatem exempla doctrinarum & artiū præcipuè demonstrat præcipuèq; vindicant, quibus quamvis omnes regulæ generales sint & universales, tamen earum gradus distinguuntur: quantoque unaquæque generalior erit, tanto magis præcedet. Generalissima

sima loco & ordine prima erit, quia lumine &
 notitia prima est: subalternæ consequentur,
 quia claritate sunt proximæ: atq; ex his natura
 notiores præponentur, minus notæ substituentur,
 tandemque specialissimæ constituentur.
 Definitio itaq; generalissima prima erit: distri-
 butio sequetur. quæ si multiplex fuerit, præce-
 det in partes integras partitio, sequetur divisio
 in species: partesque ipsæ & species eodem or-
 dine sunt rursus tractandæ ac definiendæ, quo
 distributæ fuerint: & transitionum vinculis si
 longior inter eas intersit explicatio, colligandæ
 sunt: Id enim auditorem reficit ac recreat, atq;
 ut res familiarius accipiatur, exemplo quoque
 familiari nobis utendum est. Omnes definitio-
 nes, distributiones, regulæ Grammaticæ repertæ
 sint, atque unaquæque sigillatim iudicata: om-
 niæque hæc documenta variis tabellis inscripta,
 unâ confundantur & conturbentur in hydria
 aliqua, ut in Ollæ ludo fieri solet: hîc si quæ-
 ras, quæ pars Dialecticæ te doceat has regulas
 ita confusas disponere & in ordinem redigere:
 primò locis inventionis nihil opus est, cum sint
 omnia reperta: neque primò axiomatis iudicio,
 cum unumquodque axioma probatum & æsti-
 matum sit: neq; secundo syllogismi iudicio o-
 pus, cum sint omnes singularum rerum contro-
 versæ his de rebus disceptatæ & conclusæ: sola
 methodus superest. Dialecticus igitur lumine

methodi artificiosæ, seliget in hac urna definitionem Grammaticæ (id enim est generalissimum) & primo loco statuet : Grammatica est doctrina bene loquendi. tum requirer in eadē urna partitionem Grammaticæ & collocabit secundo loco: Pares Grammaticæ sunt duæ: Etymologia & Syntaxis. Deinceps in eodē vase definitionem Etymologiæ de vocibus separabit, & tertio gradu antecedentibus adjunget: tum vocis partes in literis & syllabis, speciesq; in vocibus numeri & sine numero requirer, exituūque transitiones suis locis collocabit. Atque ita omnium etymologiæ partium definitiones, distributiones, colligationes, & omnia denique specialissima in singulis disponet. Idemque in Syntaxi faciet. Hanc viam omnes artes sibi proposuerunt.

CAP. 19. DE SECUNDA METHODI

*illustratione per exempla poetarum,
oratorum, historicorum.*

Atqui methodus, non solum in materia artium & doctrinarum adhibetur, sed in omnibus rebus, quas facile & perspicue docere volumus: ideoque poetæ, oratores, omnesque omnino scriptores, quoties docendum sibi auditorem proponunt, hanc viam sequi volunt, quāvis non usquequaque ingredientur atque insistat. Virgilius in Georgicis distribuit propo-

tam

tam materiam in quatuor partes, ut antè dixi: primoque libro res communes persequitur, ut Astrologiam, Meteorologiam, deque segetibus & earum cultu disserit, quæ pars operis prima erat tūque transitio adhibetur initio secūdi libri:

Hactenus arborum cultus & syder acæli,

Nunc te Bacche canam:

Deinceps scribit generaliter de arboribus, tum specialiter de vitibus. Transitio secunda adhibetur ad tertiam partem, sed imperfectior & sine epilogo. Terti libri initio de bobus, equis, ovibus, capris, canibus:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus

Pastor ab Amphryso.

Tandem initio quarti libri transitio tertia est de quarta parte, sed item imperfecta & sola propositione de apibus:

Protinus ærii mellis sylvestria dona

Exequar.---

Sic igitur Poëta generalissimum primo, subalterna medio, specialissima extremo loco ponere studuit. Sic Ovid. in Fastis, dispositionis hujus gratiam sequitur: proposuit initio summum operis:

Tempora cum caussis Latium digesta per annū,

Lapsaque sub terras orta que signa canam.

Mox imploratione facta, partitionem anni statuit, factam à Romulo primum in decem

mensēs, quam reprehendit:

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno

Constituit menses quinque bis esse suo.

Et paulo post Numæ divisionem pleniorē adiungit:

At Numæ nec Ianus nec avitas præterit umbras:

Mensibus antiquis præposuitq; duos.

Denique Pœta communes differentias interpretatus diei fasti, nefasti, comitalis, nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tum atri, tandem unumquemque mensem suo loco prosequitur, & præfatione ordinis huius à generalibus ad specialia studium indicat:

Hæc mihi dicta semel, totis hærentia fastis,

Nec seriem rerum scindere cogar, erunt.

Tandem singulis partibus expositis transitio conjungitur, ut in fine 1. & initio 2.

Sed jam prima mei pars est exacta laboris,

Cumque suo sinem mense libellus habet.

Ianus habet fidem, cum carmine crescat & annus:

Alter ut in mensis, sic liber alter eat.

In singulis libris postea transitiones adhibentur, sed minus accurate. Oratores in proœmio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant, eumque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum studio suis affectantur: ut in accusatione Cicero primùm proponendo, tum partiendo, Quæstor (inquit) Cn. Papyrio Cos. fuisti ab hinc annos quatuordecim,

decim, & ex illa die ad hanc diē quæ fecisti, in
 iudicium voco, hora nulla vacua furto, scelere,
 crudelitate, flagitio reperietur, Propositio hîc
 & definitio summæ rei est, tanquā in hoc judi-
 cio generalissîma. Partitio sequitur: Hi sunt an-
 ni consumpti in Quæstura & legatione Asiati-
 ca, & Prætura urbana, & Prætura Siciliensi: qua-
 re hæc eadem erit quadripartita distributio to-
 tius accusationis meæ. Quas partes quatuor ea-
 rumq; partium particulas deinceps suo quanq;
 ordine & loco tractavit, & transitionibus co-
 pulavit, tres primas tertio libro: Quamobrem
 (ait) Quæstura istius demonstrata, primiq; ma-
 gistratus & furto & scelere perspecto, reliqua
 attendite. Tum veró expositis legationis crimi-
 nibus, transitio ad Præturam sequitur: Verûm
 ad illam jam veniamus præclaram Præturam,
 criminaq; ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt,
 quān nobis, qui meditati ad dicendum parati-
 que venimus. Transitio hæc imperfectior est si-
 ne epilogo: tandem principio quartæ orationis
 transitio est consimilis ad quartam partem de
 Prætura Siciliensi: multa mihi necessario, judi-
 ces, prætermittenda sunt, ut possim aliquo mo-
 do de iis rebus, quæ meæ fidei commissæ sunt,
 dicere: recepi enim causam Sicilię: ea me ad
 hoc negotium provincia attraxit. Sic Livius
 summam septingentorum annorum initio cõ-
 plectitur, tum per decades dividit.

CAP. 20. DE CRYPTICIS
methodi.

Hæc igitur in variis axiomatis homogeneis
suoque vel syllogismi judicio notis methodus
erit, quoties perspicuè res docenda erit. At cum
delectatione motuè aliquo majore, in parte
aliqua fallendus erit auditor, homogenea quæ-
dam rejicientur, ut definitionum, partitionum,
transitionumque lumina: quædam assumentur
heterogenea, velut digressiones à re & in re cõ-
morationes, sed præcipuè rerum ordo initio in-
vertetur, antecedentiaq; nonnulla consequen-
tibus postponentur. Itaque ad illam perfectæ
methodi regulam hæc alicubi imperfectior for-
ma non solum detractis rebus mutila est vel su-
peradditis redundat, sed ordinis sui quibusdam
gradibus inversis præpostera est. Quod Poëta
facit majore quadam artificii specie, dū popu-
lum ducendum sibi proponit, id est, belluam
multorum capitum, ideoq; variis modis deci-
pit, incipit à medio, ibique primum sæpe com-
prehendit, postremum denique incerto aliquo
& inopinato casu concludit. Sic (ut Horatius
ait) Homerus Iliada disposuit:

*Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:
Semper ad eventum festinat, & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit: & qua
Desperat tractata nitefcere posse, relinquit.
Atque ita mentitur, sic veris falsare miscet,*

Primo

Primo ne medium, medio ne discrepet inum.

Sic Virg. Aeneam a Sicilia excepit, & in convivio Carthaginis præterita narrantem fecit: postrema variis perturbata casibus induxit. Sic Comici poetæ tametsi magno judicio comædias per actus & scenas distinguunt, efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores veró ad victoriam omnia referunt. Itaque non tam docendi quàm permovendi gratia firmissimum quodque primum ab iis collocatur, dum tamen ea quæ equè excellent, servantur etiam ad extremum, & HomERICA dispositione medicria in mediam turbam atque in gregem conferantur.

Doctrinam hanc de methodo verissimam, & exemplis artium
(videlicet Grammatices, Rhetorices, & Dialectices)

— a nostro authore optimè traditarum, satis
testatam atque confirmatam esse
se judico.

FINIS

Soli Deo gloria.

RERVM PRAECIPVARVM,
HISCE ANIMADVERSIONIBUS
CONTENTARUM,
INDEX.

A dientia, pagina 38, versu 11	Artis definitiones duae; altera Lu-
Adjunctionum divisio 38, 12	ciani, altera Aristotelis 12, 12, 36
Adjunctionum exempla sacra-	Artium conformandum tres au-
listerum 38, 25	tere leges 108, 25
Adversus, aut mediata aut immedi-	Artium praecepta 100, 20
ata 44, 3	Atributum 110, 28, 35
Aenea argumentatio de Vextre A-	Avaritia & liberalitas quomodo
meid. 1. εὐχαιδαιστος 41, 2	opponantur 42, 15, 26
Affirmatio unde oritur 110, 26,	contra Auctoritatem humanam lo-
140, 10	cum insignis Ciceronis 101, 27
Agabii testimonium de vinculo Pau-	Bianii dilemma 12, 42
li 58, 26	de Bonis operibus argumentatio Pon-
Apologi 67, 32	tificiorum examinatur 53, 3
Apophthegmata 100, 17	Bonorum divisio Peripatetica re-
Apparitiones Angelorum 98, 43	prehenditur & emendatur 85, 6
Apparitiones Dei 98, 42	Cajus, Titusque 70, 34
Arguere quid 15, 46	Causarum quatuor genera ad dix-
Argumenta assumpta quo sensu di-	tinguntur revocata 19, 20
cantur Ciceroni 102, 37	Causarum alia de re, totum 19, 27
Argumentandi regule seu axiomata	Causarum quadruplex 31, 23
an sint necessaria 228	Ceremonia 97, 28
Argumentationis divisio vulgaris	Chrysippusque 99, 3
prehenditur 120, 6	Communiter accidentia 38, 11
Argumentationis speciem unicam	Comparatio 50, 28
esse, nempe syllogismum, demonstra-	Conclusio est potius syllogismi effectus
re ibid.	quam pars 119, 25
Argumenti definitio Ramea exa-	Concreto ad abstractum 71, 25
minatur 15, 46	Confessiones in tormentis 99, 46
Argumenti divisio Aristotelica in	Conjugatorum definitio Aristote-
artificiale & inartificiale repre-	lica 70, 30
henditur 17, 31	Conjugatorum definitio Ciceronia
Argumenti divisio Ciceroniana in	na ibid. 23
assumptum & assumptum approbatur	Conjugatorum quorundam axioma
17, 40	notanda 71, 17
Argumenti nomine quid intelligat	Conjugatorum usus ad jocandum
Ramus 104, 16	71, 4
Argumenti usus duplex explicatur	A conjugatis quaedam argumenta
16, 7	simul cum habent a pari 71, 33
Argumentum propriè sumptum 118, 22	conjectura 38, 10
Artes duae, licet, τὸν τεχνικὴν & πρακ-	Consequens enunciatus affirmatus con-
τικὴν 12, 19	

INDEX.

irradicandi ratio duplex	114, 24	sis	115, 20
Consequentia à negatione ad affirmacionem in quibus oppositum va-		Discretum enuntiatum opponitur	
leat	40, 30	copulato : conuenio non item	
Consequentia regula, ab Est secundi			115, 15
adfecti	35, 24	Disiuncti enuntiatu materia	116, 28
Consequentie regula, ab Est tertii		Disiuncti enuntiatu negatio duplex	
adfecti	39, 2		117, 8
Cōingens verū, itemq; falsū	107, 19	Dispositio cur appellata sit iudicium	
Contradictio specialis quæ dicatur			104, 26
Remo	111, 1. 140, 37	Disputare	13, 3
Contradictionem implicare quæ di-		Disserere	12, 33
cantur	45, 33	Diffimilium exempla è sacris literis	
Cōitaria quæ dicantur Ciceroni	42, 13. 53, 10		69, 5
Contrariorum axioma Ciceronianū		Distinctio nominū in significata	
in cuiusmodi terminis locū habeas			86, 31
	53, 27	Distributionū ex adiunctū exem-	
de Contrariorum consecutione axio-		plum Theologicum	86, 21
ma Ciceronis illustratur exemplū		Distributionū è singulū cōsuetum	
	53, 12	generibus exempla	77, 21
Contrarium unū an opponatur plu-		Diversorum usus	39, 30
ribus	42, 14	Diuinationes	96, 42. 99, 40
in Copulatu enuntiatu ratio nega-		Diuisio quo discrimine enuntietur	
di duplex	112, 23	de specie generis diuisionis & de ipso	
Definiendi duo modi: alter prolixior,		genere diuiso	117, 1
alter breuior	88, 31	Diuisiōnū vitiōsariū exēpla	75, 18
Definitionis partes, genus & diffi-		Docere	13, 17
renzia	88, 33	Effecti nomen quomodo accipiat	
Definitionis usus præcipuus	87, 31	in doctrina Inventionis	31, 22
A Definitione & definito argumē-		Effectum quadruplex	31, 25
tanda ratio	87, 29	Effectorum exempla è sacris literis	
Descriptionum exempla è sacris li-			11, 27
teris	91, 2	Efficientia causæ prima diuiso Ra-	
Dialectica est etiā ars discēdi	3, 24	ma locupletata	19, 27
Διαλεκτική	11, 10	Efficientis diuiso Ramea secunda	
Dialectices partitio in Inventionē		locupletius & accuratius descri-	
& iudiciū comprobatur	14, 15	pta	21, 9
Dialectices diuiso in Topicam &		Enuntiatu diuiso prima à forma	
Apodicticam improbat	14, 33	105, 26. Secunda, ab adiunctū	
Differētia finitur ex variis locis		propriis 107, 9. Tertia ab adiū-	
	88, 14	cto temporis 107, 16. Quarta a	
Differētia ultima quomodo inue-		qualitate materie 108, 2. Quin-	
niatur	88, 42	ta nō à qualitate materie	108,
Dilemma quid	124, 44	10. Sexta, nō à forma	110, 12
Dilemma Bientis	125, 41	Enuntiatu veri accuratior definitio,	
Dilemmatur Cursus Ioan. 18. analy-		itemq; falsi	107, 11
		Enthymema cur sic appellatum	119,

INDEX.

Ens est genus decem predicamentorum	81,11	81,19	Genus proximum quomodo invenitur	88,41
ab Est secundi adiecti ad est tertii adiecti	35,25		Gefus	97,10
ab Est tertii adiecti ad est secundi adiecti	39,2		Heterogeneum entium	108,7
Exempli vocabulū quatuor	84,6		Hominem esse genus singulorum hominum	81,3
Exemplum quatenus vulgo sic appellatur certi generis argumentatio, enthymema est	120,21		Hominis itum ab humo, a reprehensione Quintilianus vindicatur	73,10
Exempli speciale quid Ramo	84,6		Homogenetum entium	108,5
Expositorum syllogismi qui dicuntur			Humanorum studiorum divisio Platonica	85,17
Excur	129,13		Hypothetici syllogismi duo tripliciter	
Farsidici	103,15		Si oia	147,27
Febris divisio	85,31		Ignorantia Dei homini innata, cui rei opponatur	47,7
Figura prima syllogismorum	137,13		Impossibile quid	107,23
Figura prima syllogismorum Aristotelica interdum ex minore negativa firmiter concludit	143,21		In dividua que vulgo dicitur, sunt species specialissima	82,19,111,23
Figura syllogismorum secunda	133,11		Individuum vagum cur sic dictum	114,4
Figura syllogismorum tertia	128,19		Inductio enthymema est	120,13
Figura tertia Aristotelica modi octo	129,11		Inductionis clausula vulgaris committit petitione principii	120,17
Figure tertiae Arist. syllogismi omnes expositori	129,15		Infinitorum entium expositio	111,12
Finis vocabulo quomodo utantur			Inventionis vocabulum explicatur	15,27
Dialectici	29,16		Judicii divisio	104,29
Finis vel summus vel subordinatus	29,26		Judicium quid appellatur in Dialectica	15,46
Finis summus, aut universalis aut specialis	29,29		Kedēla πρῶτον	108,16
Forma argumentandi regulae duae	30,9		Leges	100,15
Forma quid proprie	27,30		Lex Moysi ceremonialis	97,43
Forma alia substantialis, alia accidentalis	28,7		Liberalitas & avaritia quomodo opponantur	43,15,30
Formae substantiales nobis ignotae sunt	28,22		Lycurgi testimonium de educatione puerorum	98,15
Fortuna quid	24,16		Majoris in argumentando axiomatis ex Aristotele	56,11
Futurorum contingentium non esse determinatam veritatem, quatenus verum sit	107,27		à Majore argumentū quid	56,14
Generale enuntiationum	109,12		Martyrum supplicia	100,18
Generis in argumentando axiomatis tria ex Aristotele	82,30		Materia distinctio in Ex qua, & Circa quam	25,16
Generis in argumentando axiomatis duo	83,14			
Generis subalterni nova divisio				

INDEX.

venia.	77,14	Partium divisio reprehensa	75,
88,41	25,30	18	
97,10	Marth. 6. loci de sollicitudine viciu	Partitionis & divisionis vocabula	
208,7	61,13	distincti usurpantur	77,7
rum ha-	de Methodo doctrina Rami appro-	Peccati divisio in veniale & mor-	
81,3	batur.	115,10	86,20
a repre-	à Minore argumentum quid	60,	Philosophia divisio Ciceroniana,
dicatur	26	eademque Platonica	85,25
	à Minore argumentationis axioma-	Philosophorum placita	100,17
108,5	ta tria	60,29	Piscis an propriè dicatur mutus
isio Pla-	Miracula, cur in sacris literis ap-	47,4	
85,17	pellentur signa	103,28	Pæna divina
et	Necessarii verù, item falsù	107,	Præcepta artium
147,37	20	Prædicationis divisio in regularem,	100,17
ata, cui	Negatio unde nascatur	110,20	figuratam & inusitatam, repre-
47,7	140,9	henditur	75,42
107,23	in Negativo enuntiato ubi ponendū	Predicatum	110,23,32
tur, suus	adverbium negandi	110,20	Propheia
19,111.	Negandi ratio duplex in enuntiatu	103,19	Propositio singularis
	copulatus	112,21	Propositionis divisio vulgaris re-
	Nominis distinctio in significata	86,32	prehenditur.
c dictum	86,32	Propositionum majoris, item mino-	114,8.
	da Notatione loci Ciceronis	73,6	ru, distinctio vulgaris reprehen-
120,13	Objectum	34,1	ditur.
urum com-	de Operib. bonis argumentatio Pon-	53,3	Propositionis nomine quid intelli-
120,17	tificiorum examinatur	107,25	git Rami.
ola 111,13	Opinio	107,25	Propositiones singulares in conclu-
plexione	in quibus Oppositio valeat conse-	133,32.	dendo vim habens universalium
	quentia à negatione ad affirmati-	40,30	Proprium enuntiatum.
104,29.	venem	99,35	Proprium quid.
in Diale-	Oracula Eschicorum	103,12	Prosyllogismus qui dicitur, videtur
15,45	Oraculum quid	67,29	a veteribus dictum fuisse prosyllo-
108,16	Parabola Evangelica	50,29	gismus.
100,15	Papa Rodi	51,18	Proverbia.
97,43	à Pari argumentum quid	51,23	Quæstio duplex: simplex aut con-
guomodo.	à Pari argumentandi axiomata	51,	juncta.
12,15,30	23	Partes, alia rerum, alia rationum	106,8
11,11	51,11	Partium definitio Ciceroniana	51,6
ducatione	Partium definitiones Aristotelica	51,2	Partium definitiones Aristotelica
98,15	51,2	Partium & similium inter se con-	54,21
axiomata	54,21	fusio	50,29
56,18	Partium & similium inter se con-	54,21	Partium & similium inter se con-
56,14	fusio	54,21	fusio
100,18	Partium & similium inter se con-	54,21	fusio
qua, in	Partium & similium inter se con-	54,21	fusio
25,16	Partium & similium inter se con-	54,21	fusio
Mate-	Partium & similium inter se con-	54,21	fusio

INDEX.

99, 20, 16		Syllogismi notum connexorum exem-
Signa quo referenda	38, 8	pla e sacris literis 141, 2, 142, 1.
Similitudo	50, 27	Syllogismi notum modi 128, 21
Similitudo & parium inter se confusio		Συνδρομή quid proprie 118, 9
54, 25		Syllogismus esse unicam argumen-
Similium exempla e sac. lit.	67, 11	tatum speciem 120, 10
Similium usus	67, 11	Syllogismus hypotheticus 140, 5
Somnia differentia	93, 45	Syllogismi hypothetici 812 τμὴν &
Sorites quid	120, 37	δὲ αὐτὴ 147, 22
Sorites unde ductus	120, 44	Syllogismi figurati modi 128, 21
Sorites firmus esse potest ex parum		Testimonii accuratior tractatio 96,
negativis	124, 7	4
In Soriti analysi observanda regu-		Testimonii divisiones quatuor 96, 17
la quinque	121, 16	a Testimonii argumentandi axio-
Soriti Ciceroniani in libro de Fato		mata 100, 31
analysis,	124, 10	in Testimonio quando spectetur un-
Soriti Ciceroniani lib. 3, Offic. ana-		ius, quando prudentia & bene-
lysis	123, 24	volentia, quando item ingenium
Soriti Paulini Ro. 5. anal.	112, 18	& eruditio 103, 6
Sorites	99, 7	Testimonium aut conjunctum iure-
Speciale enuntiatum	109, 21	jurando aut illo carens 109, 23
a Specie ad genus argumentandi a-		Testimonium aut divinum aut hu-
xiomata	83, 3	manum 98, 18
a Specie ad speciem argumentandi		Testimonium aut in verbis aut in fa-
axiomata duo	83, 20	ctu 96, 19
Species subalterne nova divisio	81,	Testimonium aut promissio aut con-
20		fessio 100, 7
Speciem specialissima que sic dicitur		Testimonium non omne simpliciter
vulgo, 'se genus individuum	82,	peregrinam probationis vim ha-
21, 111, 24		bet 102, 45
Subiectum	110, 19	Testimonium quid. 96, 8
Subiecti divisio	33, 28	Tolere in syllogismo compositum quid
Subiectorum exempla e sac. lit.	35,	140, 31
16		a Toto argumentandi axiomata 77, 14
Supplicia martyrum	100, 23	Tropeum trioni concusum in una
Συμπλοή	50, 29	voce 118, 21
Syllogismi connexi procedentes a cō-		Vates 102, 16
tradictione antecedenti ad nega-		Peri enuntiatu definitio accuratio-
tionem consequenti	142, 25	107, 12
Syllogismi disiuncti possunt revoca-		Primum distributio Aristotel. 85, 38
ri ad connexos	146, 1	Visiones 99, 1
Syllogismi diviso vulgaris reprehē-		Prim & Tuumm 99, 5
ditur	127, 20	Zenoni testimonium de discrimine
Syllogismi simplicis divisiones due		inter Dialecticam & Rhetori-
reprehenduntur	128, 5	cam 98, 10

FINIS.

exem-

42,1.

28,21

118,9

umen-

20,10

40,8

100,2

47,22

28,11

10,90,

96,17

axio-

00,31

ir un-

ben-

enium

93,6

injur-

00,21

ut bu-

8,38

in fan-

96,19

et con-

100,7

placiter

um ha-

22,43

96,8

regund

7,14

in uod

118,11

02,16

ration

8,18

99,1

99,9

ramine

histori-

98,10